Talip APAYDIN

YARBÜKÜ

ARARAT YAYINEVİ

YARBÜKÜ

ARARAT YAYINEVİ
P. K. 819
Sirkeci - İstanbul
Tel. : 27 04 71
Nuruosmaniye Cad. 24/2
Cağaloğlu - İstanbul
Dizgi : Hilâl Matbaası
Baskı : Fono Matbaası
Kapak :
Cüneyt TÜMER
İstanbul, Mayıs, 1968

Talip APAYDIN

YARBÜKÜ

ARARAT YAYINEVİ

1

— Osman ağa! Osman ağa!...

Adam yeni çimlenmiş çeltik tarlasının kıyısına eğilmiş, maşalanın tirini düzeltiyordu. Kulakları ağır işittiğinden Remzi'nin sesini duymuyordu.

— Osman ağaaa!..

— .....

Remzi su arkını atladı. Tarlanın kıyısına doğru yürüdü. Sinirlenmişti iyice. Omuzundaki küreği su dolu maşalaya vurdu.

— Ne be yahu, ne bu? diye bağırdı.

Osman ağa yarı korkulu bir şaşkınlıkla doğruldu. Yüzü sağır insanlara mahsus bir saflık içindeydi.

— Haa? diye kulağını Remzi'nin ağzına dayadı. Remzi bir ince bir kalın çıkan sesiyle bağırdı:

— Irmağın suyu hep sana mı akacak. Osman emmi,

ne bu yahu? Bizim tarlalar çatır çatır kurudu aşağıda. Biraz acıyın be!

Osman ağa meseleyi şimdi anlıyabilmişti. Aşağıdaki çeltik tarlalarına doğru baktı. Az ilerde çeltik otu ayıklıyan Haydar'ın karısı ile kızı doğrulmuşlar, bu yana bakıp gülüyorlardı.

Remzi terlemiş, hiddetli yüzüyle boyuna söyleniyordu:

— Vallahi kurudu. Bu yıl bizimkisi hava. Herkes kendini düşünüyor! Biz de komşuyuz yahu.

— İyi oğul, dedi Osman ağa. Gözün bir beni mi görür? Herkesin tarlasına su akıp durur baksana.

— Onlara da gideceğim Osman emmi. Allahını seversen biraz kapat şunu. Arkın suyu hep size dönmüş!

Maşalanın kıyısında arka arkaya yürüdüler. Çeltik tarlaları her zaman çamur içinde olduğundan ikisinin de bacakları dizlerine kadar sıvalıydı. Yalın ayaktılar. Buralarda akşamlara kadar bu kılıkta çalışılırdı.

Osman ağanın geverine taş koydular, suyu biraz azaltıp ayarladılar. Remzi yalvardı;

— Osman emmi, gayri kurcalama, oh Osman emmim. Benim tarla vallahi takır takır kurudu. Bir görsen adamın yüreği dayanmaz.

Remzi'nin sesi hep böyleydi. Konuşurken çeşitli tonlarda çıkardı. Bazan kadın sesine, bazan erkek sesine benzerdi. Çene kemikleri dışarı çıkacak gibi fırlamış, zayıf ince yüzünde yılgın, ürkek bir hal vardı. Aceleci bir takım hareketler yapar dururdu. Böyle kimseler konuştukları insanlar üstünde biraz hafif bir etki bırakırlar nedense. Söyledikleri ciddî bile olsa önemsiz gibi gelir insana.

Osman ağa kulağını Remzi'nin ağzından çekerek:

— Olur, olur... diye kafasını salladı. Sonra yukarı tarafları işaret etti:

— Oralara git, oralara. Sen arkın suyunu çoğalt hele.

Remzi küreğini omuzuna aldı. Arkın kıyısını koğuşturarak yukarılara gitti.

Haydar'ın karısı ile kızı ımbıl ımbıl su dolu maşalaya tekrar eğildiler:

— Uğraşır uğraşır sonu boş, dedi kadın. Yalvarmakla iş mi olur?

Kızı cevap vermedi. Her gün konuştukları konuydu bu. Çeltiklerin içinden teker teker bulup köklediği bir tutam yeşil darıyı doğrulup maşalanın kıyısına attı.

— Bugün Halime abla görünmüyor, dedi. Gelmedi mi ne?

— Kim bilir? Belki ot ayıklıyordur.

— Kuru yerde ot mu ayıklanır, aşağı su gitmiyor ki...

Anası cevap vermedi. Başka bir şey düşünmeğe başlamıştı anlaşılan. Kız darılara eğilirken anasının yüzüne baktı. Ağzının iki ucunda yukarıdan aşağı inen ince çizgiler vardı. İnsan gülümserken ya da iyi şeyler düşünürken bu çizgiler derinleşir. O anda kızın da içinden hoş şeyler geçti.

— Ana, dedi. Babam gelince su derdinden de kurtuluruz gayri.

Anası gülümseyerek doğruldu. Elinde biriktirdiği darı tutamını kıyıya fırlattı.

— Şimdiden kurtulduk baksana, dedi. Remzi kaç zamandır bize bir şey söylüyor mu? Haberimiz bile olmadan gelip geçiyor. Geleceğini duydu da gayri...

Kız bunu hiç düşünmemişti.

— Hee, diye doğruldu. Ama o söylese ne, söylemese ne? Arkda su olduktan sonra...

Çeltik tarlasına tekrar eğildiler.

— Ah bir geliverseydi ah, diye inledi kadın.

Remzi Kara Mahmut'un tarlasına dönüp gevere baktı. Sular arkda anafor yapıyordu. "cık cık cık" etti. Küreğe

dayanıp karşı tarafa atladı. Tarlaya doğru giden su yoluna baktı, insan beli gibi akıyordu sular. Kafasını sinirli sinirli iki yana salladı.

Kara Mahmut görmüştü onun bu halini. «Bakalım ne yapacak» diye bekliyordu. Remzi neden sonra bağırdı:

— Ula Mahmut, kardaşım! Bu ne suyu böyle yahu? Üç dönümlük tarlaya beş değirmenlik su akıtılır mı? Bize yazık değil mi yahu?

— Hav hav hav hav!...

Kara Mahmut böyle cevap verdi.

— Yazık sana yazık. Her gün, her gün ne bu be?

— Hav hav hav...

— Bir de hısımım olacaksın, ayıp bu senin yaptığın!

— Hav hav hav hav!...

Komşu tarlalarla çeltik otu ayıklayanlar hep doğrulmuş,Remzi'yle Kara Mahmut'un tartışmasını seyrediyorlardı. Kara Mahmut "hav hav" ları bir inceli, bir kalınlı çıkararak Remzi'nin sesine benzetmeğe çalışıyordu. O işin şakasında idi. Remzi'nin zayıf yüzü sinirden sararmıştı. Konuşurken ağzından tükrükler fırlatıyordu.

Kara Mahmut dizlerine kadar sıvalı beyaz iş donu ile Remzi'nin yanına geldi. İri yarı bir adamdı. Yürürken kabadayıca omuzlarını sallıyordu. Kalın sesiyle;

— Ne diyorsun sen? diye sordu.

— Ne diyorsunu varmı yahu? dedi Remzi. Şu akıttığın suya bak. Arkın yarısı sana akıyor be!

— Ee? Ne demek istiyorsun yâni?

— Geverini biraz kapa demek istiyorum. Ne bu böyle yahu?

— Öyle söylesene. Niye "hav hav" yapıyorsun?

— Bırak be Allahaşkına! Orada bizim çeltik yanıyor, sen burada matrak geçiyorsun.

— Hav hav hav... yanıyorsa gir arka da, geveri biraz kapat!

Remzi can sıkıntısı içinde arka girdi. Kara Mahmut'un geverine taş koydu.

— Olmadı, dedi Kara Mahmut. Vur deyince öldürdün. Hepten kapattın.

Remzi ayağı ile taşı azıcık oynattı. Gevere giden sular ayağını çekiyor, horultuyla akıyordu. Kara Mahmut;

— Tamam... diye bağırdı dışardan. Remzi küreğine dayanarak çıktı. Tarlaya aşağı çağlıyarak koşan sulara baktı. «Üç dönümlük yere bu su bile çok ama, neyse» diye düşündü.

— Allahaşkına fazla açma, dedi. Bizim çeltik kurudu gitti. Acıyın biraz yahu.

Kara Mahmut kocaman, esmer yüzünü Remzi'ye doğru eğip sırıttı. İşi gücü yok, eğlence arıyordu.

— Bırak yahu... diyerek yürüdü Remzi. Sen de iyice soytarı oldun be!

Sıkılıyor, kendi kendini yiyordu. «Hiç adam yok şu bizim bükde» diye mırıldandı. «Hem adama "ağasın" derler, hem de böyle yaparlar.»

Bük yolu, adam boyu büyümüş yabani otların arasından geçiyordu. Arkın kıyısında meyve ağaçları, bazan gökyüzüne doğru uzayıp gitmiş kavaklar vardı. Remzi omuzundaki küreği ile ağaçların altından geçti. Kürek dallara takılmasın diye dikkat ediyordu. Gölgelerden çıkınca kızgın güneşi omuzlarında duyuyor, yürüyüşünü çabuklaştırıyordu. Otsuz yerlerde kızgın toprak yalın ayaklarını yakıyordu. Vakit öğleye yaklaşmış olmalıydı.

Remzi Şeyh Ahmet'in tarlasına baktı. Kimse görünmüyordu orada. Geveri dün kendi ayarladığı gibi akıyordu. Bugün bunlardan bir gelen olmamıştı demek. Gelen olsaydı önce tarlanın suyunu çoğaltırdı. Böyleydi Yarbükü'nde âdet. Kimse suya doymuyordu. Çeltik su içinde büyürdü ama, maşalaları dize kadar doldurmağa, fazlasını da tirlerden taşırıp ırmağa akıtmağa hiç gerek yoktu. Bunlar böy-

le yapınca aşağıdaki tarlalara su kalmıyor, hele Remzi'nin tarlası —bükün en alt başındaydı— çatır çatır çatlıyor, çeltik susuzluktan sararmağa başlıyordu. Mahsul buralarda nasıl da gelişmişti. Şimdiden dize çıkmıştı nerdeyse. Göm-gök göveriyordu. Hep kendini düşünürdü bu Yarbükü'nün adamı. Tarlası aşağıda olanlar ne halt ederse etsindi.

Remzi susuzluktan sararmış çeltiğini hatırlayınca sırtının terlediğini duydu. Kabahat biraz da kendinde oluyordu. Yalvarmakla filân su mu alınırdı el âlemden? Bir de Yarbükü'nün "ağası" ydı sözüm ona. Bu bükte en çok tarlası olan kendisiydi.

— Olmaz olsun, diye mırıldandı. Alt başta tarlam olacağına başımda dert olsun bundan iyi.

Her Allahın günü gelir, şundan bundan su dilenirdi. Başlarından savunca geverlerini gene ağızlarına kadar açardı itler. Remzi'nin tarlasına varıncaya kadar arkta bir değirmenlik su kalmazdı. On altı dönümlük çeltik tarlasına bu kadarcık su neydi ki!

— Şakiir! diye bağırdı. Kardaşım, biraz bizi de düşünün yahu. Takır takır kurudu dilber çeltiğim.

— Ne? diye sordu Şakir. Bir şey anlamamış gibi yaptı.

— Geverini çok açmışsın, birader.

— Yok yok, dedi Şakir. Çok değil, çok değil! Dün ben gelmedim diye çatır çatır kurutmuşsunuz benim çeltiği. Sizde hiç insaf yok be! İki gün gelmesek tarlaya bir yudum su akıtmazsınız. Ayıp canım.

Remzi dikilip ımbıl ımbıl su dolu tarlaya baktı. Üstelik kendisini haksız çıkarıyordu adam, "insafsız" oluyordu bir de.

— Yahu Şakir, kardaşım. Sen bari böyle söyleme, şu tarlana bak, bir de git benimkini gör...

— Ne olmuş?

— Susuzluktan yandı çeltiğim yahu?

— Yandıysa ne edelim? Benimki de mi yansın? Bük ağasısın bugüne bugün. Milleti bent tutmağa götür. Görmüyor musun arkın suyu azaldı?

Remzi bir şey diyemedi. Sıkıntıyla yukarılara doğru yürüdü. Aliosman ağagil ıslak iş urbaları ile dut ağacının dibine oturmuş, öğlen yemeği yiyorlardı. Karısı ile gelini Remzi'yi görünce toparlanıp, vücutlarına yapışan ıslak urbalarını düzelttiler.

— Bereketli ola, dedi Remzi.

— Buyur! Buyur, ekmek yiyelim...

— Ziyade olsun. Suya bakıyorum şöyle. Takır takır kurudu bizim çeltik. Aşağılara hiç su kalmıyor valla.

— Sorma oğul, dedi Aliosman ağa. Bu bizim Yarbükü'nün adamı gibi kudümsüz adam olmaz. Ellerinden gelse hep geverleri açıp arkı hep kendi tarlalarına akıtacaklar. Millette yol düzen kalmadı be! Ne büyük tanıyan var, ne küçük... Tövbe tövbe, Allahsız millet böyle yapmaz yahu.

— Bent tutmağa gidelim mi Aliosman emmi? Arkın suyu iyice azaldı. Bir gün komşulara söyliyelim de...

— Valla bilmem. Gidelim dersen gidelim. Ama işi sıkı tutmak lâzım. Gene geçen günkü gibi olacaksa, hiç gitmiyelim. Kimisi gelir, kimisi gelmez, öyle şey mi olur?

— Ne diyeyim Aliosman emmi? Şu Yarbükü'nde en büyüğümüz sensin. Böyle işlerde millet beni dinlemiyor. Sen de hiç yardım etmiyorsun.

— Yardım da neymiş oğul? Gelmeyen dürzüye dayanırsın cezayı, o zaman aklı başına gelir. Baksana Eskibük'de nasıl yapıyorlar?

— Ceza yazdım emmi, gelmeyenlere hep yazdım valla.

— Eee, aldın mı?

— Çeltik kalkınca alacağız gayri. Komşular öyle dediler.

Aliosman ağa kırçıl sakalını salladı:

— İşte bu olmaz, dedi. Sona kalan dona kalır. Onun için gelmiyorlar ya işte. Basıp peşin almalı ki iş sağlam olsun?

Remzi yürüdü;

— İyi ama emmi, verirler mi? Bilmez gibi söylüyorsun bu bükün adamını.

— Eşşek gibi verirler! diye bağırdı Aliosman ağa. Bük ağası basıp alabilse...

Sonra ekmeğini yoğurda banıp ağzına götürdü. Lokmasını çiğnerken daha bir şeyler söyledi Remzi'nin arkasından. Karısı;

— Yavaş söyle herif, dedi. Duyarsa ayıp olur.

— Duysun yahu! dedi Aliosman ağa. Yalan mı söylüyoruz? Hep bunun yüzünden bu bükün hali.

Remzi duymuştu. Sinirlenerek kafasını iki yana salladı. Kime kızdığı belli değildi.

— Allah belâsını versin, diye söylendi. Dişlerini sıkıyordu. Alt başta on altı dönüm tarlam olacağına, şuralarda şöyle beş dönüm olsaydı bundan iyiydi. Ne bu çektiğim be! Kimseyle kötü olmıyalım diyoruz... Yürümüyor işte!

Arka eğilip Aliosman ağanın geverine baktı. Güldür güldür akıyordu sular. Görünmemeğe çalışarak, usulca arka girdi. Geverin taşını ayağı ile oynatıp suyu azalttı.

Buraların çeltiği adamakıllı gelişmişti. Maşalalar şimdiden gümrah koyu yeşil bir renk almışlardı. Uzaktan diplerindeki göllenmiş su görünmüyordu. Remzi tarlalara bakarken boynunu kaşıdı. Sıkıntısı artmıştı iyice.

Yarbükü'nün en geniş yeriydi burası. Arktan ırmağa kadar sekiz on maşala sıralanıyordu. Ark bentten başlıyarak vâdinin içinde çeltik tarlalarını hep kavrıyacak şekilde birdenbire yükselen tepelerin, dimdik kayaların hemen dibinden geçerek büke aşağı akıyordu. Bütün çeltik tarlaları ark ile ırmağın arasında kalırdı. İyi işlenmiş, ve-

rimli tarlalardı bunlar. Her yıl çeltik ekilir ve iyi mahsul alınırdı. Gölge yapmasın diye tarlaların içinde ağaç yetiştirilmezdi. Çeltik yaz, altı ay su içinde kaldığından zati söğütle kavaktan başka ağaç dayanmazdı buralara. Vâdinin iki kıyısını çepçevre kuşatan tepelerden, kayalıklardan bakınca sıra sıra, yemyeşil maşalaları görünürdü. Çok değerli topraktı buraların toprağı. Para ile alınıp satılmak âdet bile değildi. Köyde kimse kolay kolay çeltik tarlası satmazdı. Böyle bir şey önemli bir olay gibi karşılanırdı. Bu yüzden çeltik tarlaları babadan oğula bölüne bölüne küçüldükçe küçülmüştü. İki dönüm, üç dönüm çeltikliği olan haline şükrederdi. Hele sekiz-on dönüm çeltik tarlası sahipleri köyde varlıklı kimseler sayılırdı.

— Ne fayda, dedi Remzi. Doğru dürüst sulanmadıktan sonra neyliyeyim?

Irmak kıyısına doğru baktı. Kâmil'le anası ot ayıklıyorlardı.

— Ula Kâmiil! diye bağırdı. Buraya gel, buraya!

Kâmil'le anası, ikisi birden doğruldular:

— Gene ne var? diye çıkıştı Kâmil'in anası. Sen de gider gelir bize çatarsın hay Remzi. Görmüyor musun aha herkesi?

— Onlara da gidiyorum işte bacı. Geverinizi bu kadar açmayın. Biz de Müslümanız.

Kâmil Remzi'nin yanına gelmişti.

— Ula yavrum, dedi Remzi. Şu akan suya bak! Ne olacak bu kadar su?

Kâmil bed bed baktı. On dört on beş yaşlarında bir çocuktu. Esmer, kavruk bir yüzü vardı. Yeni değişmeye başlamış sesiyle;

— Ne olmuş ağa? diye sordu.

— Daha ne olacak be aslanım? Sizde hiç Allah korkusu yok mu? Azalt şu geverin suyunu biraz!

Remzi'nin sesi burada sert çıkıyordu nedense. Kâmil'in anası tarladan bağırdı;

— Remzii Remzi! dedi. Yetim diye gelip gidip oğluma taklaşma. Ne varmış bizim geverin suyunda? Hep bizi mi görüyor gözün!

— Görüyor ya. Şu hale bak, argın suyu hep size çevrilmiş!

— Neresi çevrilmiş, herkesinki böyle akıyor.

— Böyle akmıyor, dedi Remzi. Kendisi arka girip geverin önüne taş koydu. Kurcalama gayri, dedi Kâmile. Aha bu su size yeter.

Kâmil cevap vermedi. Dizine kadar ıslak ak donuyla anasının yanına yürüdü. Remzi küreğini omuzlayıp oracığa dikildi. Arka aşağı akan suya baktı. Bu su kendi tarlasına kadar gidiverseydi hiç mesele kalmıyacaktı.

"Cırk" diye dişlerinin arasından yere tükürdü. Kolay olmuyordu on altı dönümlük tarlayı sulu tutabilmek. Bir gün kuru kalsa mübarek sararmağa başlıyordu.

Gitmek için davrandı. Kâmil'le anasına baktı tekrar. «Şu dul karılar da...» diye düşündü. «Amma da çen çen olurlar be? Yetim diye hep bunlara taklaşıyormuşuz, lâfa bak.»

Kâmil'le anası su dolu maşalaya eğilmişler, ot ayıklıyorlardı. Anasının arkası Remzi'ye dönüktü. Yarı yerine kadar ıslak iş donunun içinde geniş kalçaları öylece belli oluyordu. «Mahsustan böyle yapar kaltak,» diye söylendi Remzi. «Dul karı değil mi? Şuna bak nasıl dömelmiş, tüh!»

Ark boyunca yürüdü. Daha bir iki tarlanın geverini tıkıyarak aşağı giden suyu çoğalttı. Buralarda Yarbükü darlaşmaya başlıyordu. Irmakla ark gittikçe yakınlaşıyorlardı, bende doğru hemen hemen yan yana akıyorlardı. Vâdi orada iyice darlaşıyor, bir boğaz halini alıyordu. Irmağın öte geçesindeki tepeler hemen hemen karşı karşıya idiler. Bir zamanlar buraya baraj yapılması için Hükûmet

tarafından incelemeler filân yaptırılmıştı. Sonradan nedense vazgeçilmiş, bu Yarbükü de kendi haline bırakılmıştı böyle.

— Sarı geliin! diye bağırdı Remzi. Mustafa nerede bugün Mustafa?

Arka yakın maşalalardan birisinde ot ayıklıyan genç kadın doğruldu, yazmasının ucuyla ağzını örttü. Terbiyeli terbiyeli;

— Gelmedi, dedi. Bugün bağda işi vardı, oraya gitti.

— Zere, bugün görünmüyor ortalarda. Suyu biraz azaltıyorum suyu! Geveri çok açmışsın.

Kadın cevap vermedi, mahcup bir şeydi. Remzi arka doğru eğilerek geverin taşını oynattı, suyu azalttı biraz.

— Ne o Remzi? diye bağırdı bitişik tarladan birisi. Gene boyunu göstermiye mi geldin buralara?

— Hee! dedi Remzi. Boyumuzu göstermiye geldik.

— Bak benim gevere dokunayım deme! Boyunu ölçerim sonra ha!...

— İyi, dedi Remzi. Hem arkın suyunu hep tarlana akıt, hem de boyumuzu ölç, iyiymiş bu iş!

Adamla yanında ot ayıklıyan karısı gülüştüler.

— Sıgaran var mı sıgaran?

— Var, dedi Remzi.

Kör Mehmet su yoluna eğilerek ellerinin çamurunu yıkadı. Sonra koltuklarının altına süre süre kuruladı.

— Hele sigarayı çık bakalım, dedi. Bir tüttürelim de gidersin gene.

Arkın kıyısına oturdular. Remzi arkasını zerdali ağacının köküne dayıyarak Kör Mehmet'e sigara uzattı.

— Kahpecik, dedi Remzi. Su baş ucunuzda, işiniz iş...

Kör Mehmet birkaç defa üst üste çekerek sigarasını ateşledi.

— Sizinki ayak ucunuzda mı? diye sordu.

— Ayak ucumuzda değil ama...

— Eee?

— Sizi geçip de bize kadar gelemiyor ki mübarek.

— Niye gelemiyormuş? Şu arkın suyu kime gidiyor ya?

— Dünya kadar tarlaya bu su ne yeter be Mehmet?

— Yetmez de ne yapar? Allah doyursun sizi yahu. Irmağı akıtıp götürseniz gene gözünüz doymaz!.

— Öyle deme Mehmet. Benim çeltik sarardı valla. Git de bak, yüreğin acır. Sizinkiler nerede, bizimki nerede... Şuna baksana maşallah orman gibi olmuş şimdiden.

İkisi birden tarlaya baktılar. Gerçekten güzeldi mahsul. Daha şimdiden boy atmıştı. Bol bol sulandığı belliydi.

Remzi'nin zayıf yüzündeki çizgiler derinleşiverdiler. Sesi biraz daha inceli, kalınlı çıkmağa başladı.

— Adamın yüreği dayanmıyor kardaşım, dedi. Hiç insaf, merhamet yok mu bizim köyün adamında? Kendi tarlası sulansın da aşağıdaki ne bok yerse yesin.

— Köyü ne katıyorsun işe? dedi Mehmet. Bizim bük desene. Bu bükten daha rezil bük var mı köyde? Herkes kendi bildiğine çekiyor baksana?

— He ya, öyle valla. Değirmen bükünde, Eskibük'de kimse tarlasının geverine dokunamıyor. Bük ağası gezip ayarlıyor, tamam. Bütün tarlalar ımbıl ımbıl su... Geçen gün değirmene gittim de, baktım kaldım valla.

— Ee? diye sordu Kör Mehmet. Sen niye ayarlamıyorsun öyleyse?

— Ayarlıyorum ama, komşular komşu değil ki. Ben gidince gene açıyorlar.

— Açtırma!

Remzi'nin canı sıkıldı. Yüzünü buruşturdu;

— Ne edeyim? dedi. Kavga mı edeyim elin zorbalariyle?

— Ben sana bir şey diyeyim mi Remzi? Bizim bükte ağa yok, ağa! Değilse her şey düzelir valla.

Remzi daha da bozulmuştu. Sinirinden hareketleri telâşlanmıştı gene.

— Yoksa, yok, dedi. Ne yapayım ben? Gelip de kavga mı edeyim kardaşım? Söylüyoruz, yalvarıyoruz, olmuyor işte.

— Yalvarmakla iş mi biter be? Şu Yarbükü'nün yumruğu sıkı bir ağası olsun, bak nasıl yürür işler. Sen deee... —elini salladı— kimseyle kötü olmıyayım diyorsun. Köylü milleti ne anlar öyle şeyden? «Bent tutmağa gidelim» diyorsun, kimse gitmiyor. «Bugün suyu savalım, çeltik dinlensin» diyorsun kimse aldırmıyor. Böyle ağalık olur mu?

— Olmazsa olmaz, dedi Remzi, ben hevesli değilim bük ağalığına. Bulun ağanızı da ben de rahat edeyim.

— İyi ya, ben de onu diyorum işte. Bu bükte ağa olacak adam yok ki...

— Niye yokmuş? Aliosman ağa var, Kara Mahmut var, sen varsın. Olun biriniz madem öyle...

— Hadi be, dedi Kör Mehmet. Üç dönümle beş dönümle bük ağası mı olunur?

— Ya ne edelim?

— Hiçbir şey etmiyelim. Bu Yarbükü'nün işi böyle gider işte.

«Hıh..» diye nefesini boşalttı Remzi. Sıkıntılıydı. Gene kemikleri çıkık, zayıf yüzünde bir çaresizlik vardı. Yılgındı şu çeltik işinden. «Sen bilirsin Allahım..» diye söylendi.

Kör Mehmet bir şey hatırlamış gibi birden doğruldu:

— Haydar ne zaman geliyor Haydar? diye sordu.

— Bilmem, dedi Remzi. Yakında gelecek diyorlar.

Mehmet kurnaz kurnaz yere baktı:

— Bu bükün ağası Haydar'dır kardaşım, dedi.

Remzi ters ters:

— Katil Haydar? diye sordu.

— Katil Haydar elbet. Ne sandın? Bak gelince görürsün.

Tek gözü kördü Mehmedin. Bir gözü ışıl ışıl parlıyordu. Bir bildiği var gibi yüzü kurnazdı.

— Ama onun Eskibük'te de tarlası var.

— Hehe, diye güldü Kör Mehmet. O gayri Eskibük'e adım mı atabilir be? Belki de orasını satar gelince.

— Niye?

— İşte. Kocaağa'nın oğulları oraya gayrı adım attırmazlar Haydar'a. O geçmiş ola. Belki buradan köye bile çıkmaz Haydar. Görürsün bak.

Remzi düşündü kaldı. Kocaağa'nın tarlaları hep Eskibük'teydi. Ali Efendi, Mustafa her gün akşamlara kadar oralarda olurlardı. Haydar'ın vurduğu Fevzi, bu ikisinin ortanca kardeşleri olurdu. Kocaağa'nın en çok sevdiği oğluydu rahmetli. Katil Haydar tutukluluğunu İmralı'da çekiyordu. Cezasını bitirdiği bu günlerde geleceği söylenip duruyordu köyde. Bakalım ne olacaktı işler. Haydar belâlı bir adamdı. Şanlı şöhretli Kocaağa'nın oğlunu vurup uzatıvermişti yere. Destanlık bir iş olmuştu o iş. Bütün köy halkı birbirine girmiş, ortalık çalkalanmıştı.

Remzi huzursuzca elini salladı.

— O buraya da pek gelmez, dedi.

— Ya ne edecek gelmeyip de, evde sinek mi avlıyacak?

— Zati eskiden de çalışmazdı, kulak asma.

— He he.. dedi Kör Mehmet. Eski çamlar bardak oldu kardaşım. O zaman zengindi de ondan çalışmazdı. Şimdi ne halt edecek? Dört dönüm bir çeltikliği kaldı şurada. Benden farkı ne gayri? Ha ben, ha o.

Remzi Haydar'ın karısı ile kızını düşündü.

— Öyle, dedi. Eskiden karısı da çalışmazdı. Tarlaları hep ortağa verirlerdi.

— Ya şimdi? Bizim kül dökenden farkı kaldı mı? Bak-

sana akşamlara kadar çamurun çökeğin içinde.

— Ne yapsın garip, yedi sekiz senedir, kolay mı?

— Kolay değil.. Osmanlı karıymış valla. Tek başına çekti çevirdi Haydar'ın işini.

Remzi düşündü kaldı. Ağırlaşmıştı nedense. Katil Haydar yakında gelecekti. Tarlaları burun burunaydı. Birbirlerini her gün göreceklerdi. Sevmezdi böyle adamları. Gelse gelse kendisine kötülük gelirdi böylelerinden.

— Allah büyüktür, dedi. Sonra küreğe dayanıp doğruldu.

— Hele bir sıgara daha ver, dedi Mehmet.

— E... Birader, dilenci misin?

— Tabiî ya, bugüne bugün bük ağasısın, bir sıgarayı mı esirgiyorsun bizden?

Remzi teneke tabakasından bir sigara daha çıkarıp isteksiz isteksiz uzattı.

— Olmaz olsun böyle ağalık, dedi. Tarlamıza su vermezler, neymiş ağaymışız.

Kör Mehmet sarı dişlerini göstererek çirkin çirkin güldü bu söze.

— Vermezlerse sen de al, dedi. Ağa kısmı «vermezler» der mi?

— Kalk şu geverini biraz tıka öyleyse!

— Yoo... diye doğruldu Kör Mehmet. İşte ona gelemem. Benim suyum kararlı, hiç dokunayım deme!

— Amma kararlı ha! dedi Remzi. Bu mu kararlı? Arkın yarısı sana akıyor.

— Hani?

Remzi «ciddî mi söylüyor» diye eğilip Mehmet'e baktı. Hiç bozuntu yoktu yüzünde.

— Bırak yahu! diye yürüdü. Amma adamsınız be? Lâfa gelince çen çen atıyorsunuz. Ayıp ayıp!

Sinirlenmişti gene. Sesi inceli kalınlı çıkmağa başlamıştı.

— Ne ayıbı be? diye dineldi Mehmet. Daha ayıp olacak bir şey yapmadık hele...

Remzi arkasına bile bakmadan yürüdü. Kendi kendine söylenip gidiyordu. Sinirlenince yürüyüşü bile değişir, adımlarını rastgele atmağa başlardı. Zayıf omuzları, incecik bacakları arkadan pek sallapati görünürdü. Adamın gülesi gelirdi.

— Serseri! dedi Kör Mehmet. Şuna bak, bük ağasıymış.

Dönüp karısının yanına geldi.

— Neymiş o, diye sordu karısı. Ne konuştunuz Remzi'yle?

— Hiç canım, ne konuşulur Remzi'yle? «Senden bük ağası mı olur?» dedim. Sen kim, bük ağalığı kim?..

Karısı gülümsedi:

— O garip de öyle bir adam işte, dedi.

— Garip marip değil, gevşek. Beceriksiz. Ondaki o tarla başka adamın elinde olsa, değil Yarbükü'nün, köyün ağası olur be! Geliyor şuraya, «kardaşım, suyunu biraz azalt... Bilmem ne». Öyle su mu alınır? Gelirsin, «heyt, dersin.. Kes şu suyunu bakayım! Kemiğini kırarım senin!» Bak o zaman kimse geverini açabilir mi?

— İyi ama, dedi karısı. Öyle diyebilir mi, kimseye; gücü yetmez ki garibin.

— Güç yetmek neymiş be? Malı olanın herkese gücü yeter. Baksana Yassıbük'ün Bekir ağasına! Milletin dumanını çıkarıyor valla. Onun kime gücü yeter sanki? Ama adamın, şöyle duruşu bile bir ağa duruşu. Öyle olmalı işte..

Remzi bükün son tarlalarına gelmişti. Halim ağaların geverine baktı. Pek fazla açmamışlardı. Selâm verip geçti oradan. «Biraz çabuk gideyim» diye düşündü. Herkes eğilmiş ot ayıklıyordu. Kendisinin buralarda aylâk aylâk dolaşması iyi bir şey değildi. Şimdi dönünce «nerede kaldın»

diye bir de karısı başlıyacaktı. Allahın her günü böyleydi bu iş.

— Saliiim! diye bağırdı. Geverini azıcık tıkıyorum yeğenim, çok açmışsın. Allahasen, dokunma şuna.

— Eh eh! diye eğildi Salim tarlaya. Sonra usulca «sen tıka git hele, dedi. Ben neydeceğimi bilirim.»

Remzi tarlaların bitiminde arka baktı. Su pek de az sayılmazdı. Epey su akıyordu işte. Ama kendi tarlasına varıncaya kadar çevrilip bitiriliyordu hep. «Buraya kadar gelmişken, bent'e bir bakayım» diye düşündü. Yol Dar Boğazdaki kayalığın hemen dibinden geçiyordu. Yüksek granit kayalar burada devriliverecekmiş gibi dururlardı. Vahşi bir hali vardı burada doğanın. Irmağın çağıltısı iki yandaki duvar gibi dik kayalara çarpıp duruyordu. Vadinin iyice darlaştığı yerde kayalar nerdeyse ırmağın içinden başlıyorlar, birden dikleşiyorlardı. Her zaman ıslak, esintili olurdu buranın havası.

Remzi bendin kıyısına dikilip baktı. Irmağın yüzünde derin sulara özgü dönmeler, kaynamalar vardı. Bent'e kadar böyle geliyordu sular. Sonra çalı çırpıların, taşların arasından çağıldıyarak akıyorlardı. Bent'i tekrar iyi bir onarmak gerekiyordu. Kolay iş değildi bu. «Tıkama» yı öyle herkes yapamazdı. Hele su çok akan kısımlarda adamın, akıntıya kapılıvermesi tehlikesi vardı. Yarbükü'nde bu işi Kara Mahmut'la Kör Mehmet'ten başka becerebilen yoktu. Onun için her bent'e gelişlerinde kendilerini ağıra satarlar, öbür tarla komşularını yalvartırlardı.

Remzi «hakk tüü..» diye tükürdü sulara. Sıkıntılı sıkıntılı başını kaşıdı. «Ağzına keştiğim.. diye düşündü. Şu Yarbükü'nde doğru dürüst bir adam yok ki. Dalgacı dubaracı, sahtekâr adamlar hepsi. Şimdi gidip baksan geverleri gene ağızlarına kadar açmışlardır. Utanma yok ki millette. Hele Haydar bir gelsin bakalım ne olacak? Gerçi o da öyle bir adam işte..»

Remzi «geç» der gibi elini salladı. Sonra geri dönüp yürüdü. Çelimsiz vücudu bir tuhaf kamburdu. Omuzundaki küreği iki yana sallıya sallıya yürüyordu. Dizine kadar sıvalı bacakları ince ince ve beyazdılar. Kılsız oldukları için uzaktan yaşlı bir kadın bacağına benziyorlardı. Ayaklarının çamuru kurumuş, yer yer çatlamıştı derisinin üstünde.

Salim'in, Halim ağanın tarlalarını geçti. Kör Mehmet'inkine gelince yan yan gevere doğru baktı. Çok su akıyordu. Mehmet'le karısı maşalaya eğilmişler, bıdır bıdır konuşup duruyorlardı. Ne dedikleri anlaşılmıyordu pek. Geldiğini duymamışlardı. Usulca arka girdi, geverin suyunu biraz azalttı. Sonra telâşla çıkıp ağaçların karaltısından büke aşağı yürüdü. Oradan kaçıyor gibiydi. Sanki Kör Mehmet biraz sonra suyun tarlada azaldığını farketmiyecek, gelip tekrar açmıyacaktı geveri. Remzi kendini avutuyordu işte. Bu Kör'le çeltik suyu işinde başa mı çıkılırdı hiç? Daha olmazsa;

— O bendi ben tutuyorum, sen değil! diye bağırır çıkardı işin içinden.

Belâlı adamın biriydi. Şu Yarbükü'nde herkesin elinden su alınırdı da ondan alınmazdı. Deyyus bir de ağalıktan mağalıktan bahsediyordu baksanıza.. «Ağa ne halt etsindi senin gibilere, koca kör!»

Sarı gelinin yanından geçti. Burada kocası olmıyan genç bir kadına lâf atıp durmak olmıyacaktı şimdi. Zati geverini demin tıkamıştı iyice.

— Ula Kâmiil! diye bağırdı. Suyu gene mi çoğalttın yoksa?

— Yok, dedi Kâmil.

— Yok da neden böyle güldür güldür akar?

— Aman Remzi diye anası lâfa karıştı. Sen de gelir geçer bize çatarsın. Neymiş o öyle? Yetim diye gayri.... Bizi o kadar sahipsiz mi sandın yoksa?

— Hadi oradan be kadın! diye azarlıyacaktı Remzi, vazgeçti. «Yetim diye niye çatayım? dedi. Şu suyunuza bakın! Ark hep size çevrilmiş..»

— A, başıma gelenler, dedi kadın. Vallahi oğlan gelip de elini bile sürmedi.

— Öyle ise sen açtın. Baksana geverin horlayışına...

— Açtıysam açtım, ne olacak? diye eğildi kadın. Kızmıştı birden.

— Allah Allah, diye söylendi Remzi. Ne edeceğini kestiremiyordu. Dikilip anası ile oğluna baktı. Onlar da «ne yapacak» diye yan gözle kendisini gözlüyorlardı.

— Bu böyle olmaz baçı! diye bağırdı. Ben sizinle mi uğraşacağım? İyi valla! Ben geleyim kapıyayım, siz gelin açın... Ne bu be!

Kadınla oğlu cevap vermediler. Remzi sinirlenmişti. Sesi bağırır çağırır gibi inceli kalınlı çıkıyordu. Arka dalıp suyu yeniden azalttı.

— Aha bak, dedi. Bu su size bol bol yeter. Kurcalamayın gayri şu boku.

Cevap alamayınca yürüdü. Aliosman ağaların tarlanın yanından geçti. İlerde karısı ile gelin ot ayıklıyorlardı. Kendisi görünmüyordu ortalıkta. Herhalde ırmak kıyısına filân gitmişti. Gevere baktı:

— Allah Allah! dedi. Kafasını iki yana salladı. Belâya girmeli adam belâya...

O sırada Aliosman ağayı görüverdi. Arkın dış tarafında bir ağacın gölgesine oturmuş, sigara içiyordu. Söylediğini duymamıştı herhalde, epey uzaktı. Remzi yutkundu, sonra vazgeçti. Görmemiş gibi yapıp yoluna yürüdü. «Adam değil ki dürzüler, eşkiya bozuntusu hep. Kendilerinden başkasını düşünmezler. Gözlerini toprak doyurasıcalar.»

Mırıldana mırıldana yürüdü. «Deyus oğlu deyuslar! İtler.»

Şakir tarlasının başına dikilmiş kendisine bakıyordu. Duruşunda, yüzünün şeklinde çekişmeğe hazır bir tavır vardı. Hiç taklaşmadan geçti oradan. Gözüne arkın suyu ilişmişti. Buraya gelinceye kadar azalmış kalmıştı gene su.

Kara Mahmut'u gördü. Az ilerde, yolun kıyısında kollarını iki yana açmış, öyle bekliyordu. Remzi şaştı önce. Bir şey anlıyamadı.

— Ne o? diye sordu.

— Geç, dedi Mahmut, ciddî.

Remzi gene bir şey anlamadı. Şaşkın şaşkın baktı.

— Ula enayi, dedi Mahmut. Şehirlerde hiç mi görmedin? Bu, «geç» işaretidir. Polisler böyle yapar işte.

— E, ne olacak yani?

— Çek arabanı git demek be.

Kara Mahmut'un boru gibi kalın sesi vardı. Bir bağırsa Yarbükü'nü ayağa kaldırırdı. Bu dediklerini yakın tarlalarda bulunanlar hep duyuyorlardı muhakkak. Remzi hırsından kötü kötü soludu.

— Bırak yahu Allah aşkına! diye söylendi. Senin işin gücün denk, adamla alay geçiyorsun.

Sesi gene inceli kalınlı çıkmağa başlamıştı. Kara Mahmut çenesini ona doğru uzattı, var gücüyle:

— Hav hav hav hav!.. diye bağırdı. Etraftan gülüştüler. Haydarın karısı ile kızı da doğrulmuşlar, bu tarafa bakıp gülüyorlardı. Tarlalarda bir kımıltıdır gitti. Remzi'nin kızdığını, bağırıp çağırdığını görmek eğlendiriyordu onları. Remzi yürüyüp gitmek istedi. Kara Mahmut koşup önüne geçti.

— Hav hav hav!. etti tekrar.

Remzi bağırıp çağırıyordu. Sesinin tonu gülünmiyecek gibi değildi.

— Çekil yolumdan yahu! diyordu. Ne istersin sen benden? Utan be utan! Kocaman adamsın, ayıp değil mi

sana? Bir de hısımım olacaksın. Dökülekalsın senin gibi hısım!.

Kara Mahmut hiç istifini bozmadan cevap veriyordu:

— Hav hav hav hav!.

Görenler dizlerine kadar suyun içinde kasıklarını tuta tuta gülüyorlardı. Şu Kara Mahmut kadar matrak adam yoktu Yarbükü'nde.

Remzi güç belâ kurtulabildi elinden. Söylene söylene gidiyordu arka aşağı. Kızgınlığından Sağır Osmanın geverine bakmayı unuttu.

— Amma bulaşık adam be, diyordu. Tavuk boku gibi yapışıyor adama yahu! Ne istersin sen benden be?

Hizalarına gelince Haydarın karısı seslendi:

— Ne o Remzi? dedi Ne oldu gene?

— Bırak be abla, dedi Remzi. Bu ne cıvık adam böyle yahu... Erkek dediğin böyle mi olur be?

Sinirden ne diyeceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Sesi bir inceli bir kalınlı çıkıyordu.

— Sen de gitmeyiver şunların yanına hay Remzi.

— Gitmeyip de ne edeyim abla? Çeltik kurudu aşağıda. Bir görsen sapsarı kesildi. Can dayanmıyor.

— Halime gelmedi mi bugün Halime.

— Geldi, ot ayıklıyorlar.

— Günlükçünüz mü var bugün?

— He var!.

Remzi ikide bir Kara Mahmut'a bakıyor, sinirinden yutkunup duruyordu. Avurtları iyice çökmüş, zayıf yüzü bir tuhaf gölgelenmişti. Eğilip tarlanın geverine baktı.

— Satı abla, diye yalvardı. Sizinki de fazla akıyor. Biraz azaltayım şunu.

— Azalt bakalım, dedi kadın. Ama büsbütün kesme.

— Yok canım kesmem, korkma, ayarlarım.

Arka girdi, ayağı ile geverin taşlarını aramağa başladı. Haydar'ın karısı ile kızı tarlanın içine yeniden eğildiler.

Aralarında usul usul bir şeyler konuşuyorlardı.

— Keseceğin babam gelene kadar, dedi kız. Kes bakalım ne kadar kesebilirsen.

— He, dedi anası. O zaman bizim tarlaya yan bakamaz olur gayri.

Remzi arkın kıyısına dikilip durdu. Bir tatsızlık vardı üstünde. Birine dert yanmak istiyordu.

— Satı abla, diye seslendi. Şu Haydar ağa bir gelseydi. Ah bir gelseydi be.

— Ne olacak gelince?

— Ne olacak olur mu? Gelir gelmez «bük ağasısın» diyeceğim ona. Kimse benim sözümü dinlemiyor baksana bir.

Kadın doğrularak elindeki darı demetini maşalanın tirine attı. Çamurlu yüzüne bir gülümseme yayılmıştı.

— İyi ama, dedi. Kimin tarlası çoksa bük ağası o olur. Bizim şurada dört dönüm bir tarlamız var. Bununla bük ağası olunur mu?

— Olunur ya, niye olunmasın? Âyet mi var sanki. Ne zaman geliyor Haydar ağa, sen onu söyle?

Kadın iç geçirdi:

— Belli olmaz, dedi. Belki hiç gelmeyiverir, kimbilir?

— Niye?

— Ne bileyim... Kocaağa'nın oğulları «yaşatmayız» derlermiş.

— Yok be abla. İnanıyor musun sen öyle lâflara. O iş geçti gayri. Daha bir şey olacağı kalmadı, korkma.

— Ula Remziii! diye bir ses geldi. Kara Mahmut'un sesiydi. Yarbükü'nün her yerinden duyulmuştu. Remzi baktı ama cevap vermedi.

— Ula karından zılgıt yiyeceksin şimdi. Ne oyalanıp durursun buralarda? Git de otunu ayıkla, git!!

— Sana ne? diye bağırdı Remzi!.

— Hav hav hav! diye cevap geldi.

Duyanlar gülüştüler. Remzi aldırmadı. Tabakasından bir sigara çıkarıp yaktı.

— Bu adam ne ister benden bilmem ki? diye söylendi.

Gene canı sıkılmıştı. Arkın kıyısını koğuşturarak aşağı giden yola düştü, kendi tarlasına doğru yürüdü.

Yarbükü'nün tarlaları burada bir kısık yapardı. Arkla ırmak birbirlerine iyice yaklaşırlardı. Tarlalar bir an biter, ark dimdik kayaların hemen dibinden geçtikten sonra yeni bir bük şeklinde tekrar çeltik tarlaları başlardı. Remzi'nin çeltikliği işte burası idi. Yarbükü'nden ayrı, nerdeyse kendi başına bir büktü. Ama aynı arkta sulandığı için Yarbükü'nün bir devamı gibi kabul edilmişti.

Remzi'nin babası Rüstem ağa zamanında burayı çeltik tarlası haline getirmek için çok uğraşmış, çok paralar dökmüştü. On-on beş yıl önce bataklık, çayırlık bir yerdi burası. Köyün hayvanları yayılırdı. Bir kısmını baharda ırmak basardı. Çeltik tarlası haline gelebileceği kimsenin aklından bile geçmezdi. Rüstem ağa o tarihte köyün dişli bir ağasıydı. Bir gün tuttu, burayı temizletmeğe başladı, köyden uğraşanlar, söylenenler oldu, ama Rüstem ağa hepsini tepeledi. Kimisine birer keçi verip susturdu. Kimisine «höt» dedi. Bir yandan da parasiyle adam çalıştırıp burayı temizletti. Irmağın kıyısına suvaklar vurdurup baharda su basmasını önledi. Yarbükü'nün arkını kazdırıp buraya kadar uzatınca on altı dönümlük bir çeltik tarlası oldu çıktı ortaya.

Remzi Rüstem ağanın tek oğluydu. Sağlığında kızlarına bağ filân bağışlıyarak onları başından savdıktan sonra burayı da Remzi'ye verdi. Köyde bu kadar çok çeltik tarlası olan üç beş kişiyi geçmez bugün. Ne demektir on altı dönüm çeltik tarlası?.

Remzinin tek sıkıntısı var; burayı her gün sulayabilmek. Bükün en alt başında olduğu için, arkın suyu azala azala buraya gelinceye kadar hemen hiç kalmıyordu. Yar-

bükü'ndeki komşular da hep «namussuz» dular.. Çünkü kendilerinden başkasını düşünmezlerdi. Lüzum olsun olmasın geverlerini sonuna kadar açarlardı. İçinde yüzecekmiş gibi doldururlardı maşalaları, ne olacaksa..

— Namussuzlar! diye yere tükürdü Remzi. Hele o Kara Mahmut. Şakir, Kör Mehmet... Hangisi adam ki zati?.

Kısıktaki karaağaçların altından geçti. Burası her zaman gölgeliydi. Irmağın bu tarafa iyice sokulup tam dirsek yaptığı yerde ark, büyük bir kayanın altından geçerdi. Yol burada iyice daralırdı. Tek kişi bile zorlukla geçebilirdi. Sol tarafta ise âni bir iniş doğruca ırmağın içine inerdi. Sağ yanda ise minare boyu kayalar vardı.

Remzi arka baktı, epey su geliyordu. Geverleri kurcalamasalar da hiç değilse böyle akıverseydi... Remzi'nin tarlasına yeterdi bu su. Ama şimdi savdılar ya gayri hepsi de gider geverleri tekrar açarlardı. Böyle hınzırdı bu Yarbükü'nün komşuları.

Remzi kendi tarlasının çeltiğine baktı, saraktı çeltik. Bu gün dipleri yeni yeni ıslanmağa başlamıştı. Yukarıların çeltiği neredeydi, kendi çeltiği nerede? Sırtının terlediğini duydu tekrar. Sıkıntısı yüzüne vurmuş gibi karardı birden. Avurtları çökük yüzü biraz daha zayıflamış gibi görünüyordu. Öksürdü kendi kendine. Ot ayıklıyan kadınlar kendilerine çeki düzen verdiler. Vücutlarına yapışan ıslak iş donlarını asılarak bollaştırdılar. Birisi pek fazla açılmış olan göğsünü kapattı. Çeltikotu ayıklarken hele yaşlı kadınlar akşamlara kadar eğilerek çalışmağa dayanamadıklarından, bir de belki darıları çeltikten daha iyi ayırabilmek için —çünkü pek birbirine benzerler, yalnız çeltik yapraklarının köke bağlandığı yerde kılçık dedikleri küçük bir kıvrıntı olur, ona bakıp ayırdedilir— suyun içine çömelerek görürler. Böyle olunca iş donları tamamiyle ıslanır, vücutlarına yapışır. Bacakları kalçaları dı-

şardan öylece belli olur. Bu sebeple günlükçü kadınlar yabancı erkeklerin yanında çeltik otu ayıklamayı pek istemezler. Hiç değilse tarlanın bir tarafında erkekler, öbür yanında kadınlar çalışır.

Remzi günlükçü kadınlara yaklaşınca arkın kıyısında durdu. Başka tarafa bakar gibi yaptı.

— Nerde kaldın Remzii! diye çıkıştı karısı. Ne gezip dursun öyle?

— Ne gezmesi be? dedi Remzi. Baksana gelen suya. İyice çoğalttım bugün.

— Çoğalttın ama öğlen sonu oldu. Ota hiç mi hayırın olmıyacak senin?

— Olacak, acelen ne?

— Acelen ne der, şuna bak. Akşam olunca mı ot ayıklıyacaksın?

Kısa boylu, yuvarlak yüzlü, tıknaz bir kadındı Remzinin karısı. Yüzü düzgündü, bir kız yüzü gibi tazeydi.

— Hadi buyurun ekmeğimizi yiyelim, dedi kadınlara. Ellerinizi yuğun da gelin.

Remzi küreği arkın kıyısına sapladı. İğde ağacına asılı heybenin gözüne elini sokup bazlama ekmek, haşlanmış yumurta, bir tutam da taze soğan aldı, ırmağın kıyısına gitti. Kadınlar yemeklerini rahatça yesinler diye onları yalnız bırakıyordu. Böyle yapmazsa günlükçü kadınlar bir daha gelmeyiverirlerdi. Ot ayıklama mevsiminde köyde günlükçü bulmak meseleydi. İki öğün yemek tarla sahibinden olmak üzere iki buçuk liraya nazlanarak geliyordu günlükçüler. El üstünde tutmak gerekiyordu.

Remzi'nin karısı günlükçüleri bir daha çağırdı;

— Hadi anam hadi! Gelin gayri. İyice acıktırdım sizi. Gün devrildi baksanıza...

Kadınlar acıkmış görünmemek için mahsus ağırdan alıyorlardı. İçlerinden yaşlıca olanı fısıldadı;

— Hadi gayri karılar, dedi. Açlıktan başım döndü valla!

Öbürleri yüzlerinin çamurunu yıkadılar. İğde ağacının gölgesine geldiler. Halime kadın sofrayı yere yaymıştı. Yağlı ekmek, haşlama yumurta, taze soğan... Hem yiyorlar, hem konuşuyorlardı.

— Ah bacım, dedi Halime. Bu her gün böyle işte. Bük ağası... Suyu çoğaltayım diye yukarılara gider, gezer gezer öğleyi eder gelir. Hiç faydası yok çeltiğin otuna. Ne olacaksa bu böyle?

— Ne üzülüyorsun hay Halime, dedi kadınlardan birisi. Ot ayıklamıyorsa versin parayı da biz ayıklıyalım.

— Her gün nerede bulayım sizi a anam? Gelir misiniz adama?

— Geliriz ya, niye gelmiyelim... Parası ile değil mi bacım?

— Sizin tatlı diliniz yeter, dedi birisi. Geliriz, niye gelmiyelim?

— Amanın, diye söze karıştı genç kadın. Bir şey hatırlamıştı, gülmeğe başladı. Ben Eskibük'e bir daha ot ayıklamağa gitmem, dedi.

— Neden?

Gene güldü.

— Dün Eskibük'de Kamburlar'ın Eminelere gittiydik, dedi. Gülmesini kesemiyordu bir türlü. Öbür iki kadın da gülmeye başladılar. Genç kadın sözünü bir türlü tamamlıyamıyordu.

— Ee, ne oldu? diye sordu Halime.

Kadınlar gülmelerini bitiremiyorlardı. Lokmaları ağızlarında kalmıştı.

— Söylesene kız, ne oldu Eminlerde?

Genç kadın iki elile ağzını tutup gülmesini büsbütün arttırdı. Diğer gülenlerden birisi sözü tamamlamak zorunda kaldı.

— Hay anam, dedi. Söylemek ayıp, dün az daha donumuza edeyazdık.

— Niye? diye sordu Halime.

— Niye olacak... Eskibük bu. Her yer adam, her yer erkek. Önce bu bana fısıldadı, «Kız, dedi. Hadi seninle ırmak kıyısına kadar gidip gelelim.» Gidelim, dedim. Bir de baktık Eminenin büyük oğlan ırmak kıyısında. Arka doğru baktık, adamın kendisi orada ot ayıklar.

— Ee?

— E'si... İleri baktık erkek, geri baktık erkek.

Hep birden gülüşmeğe başladılar. Genç kadın utancından kıpkırmızı olmuş, hem gülüyor, hem yüzünü saklamağa çalışıyordu.

— Sonra?

— Sonrası... Bu beni sıkıştırır bir yandan, ben kendimi tutmağa çalışırım bir yandan...

Hepsi de kahkahaları koyvermişlerdi. Yaşlı kadın;

— Allah cezanızı vermesin, dedi. Sonra ne yaptınız?

— Ne yapacağız. İşi karıya söyledik. «Hay bacım, dedik, şu oğlunu çağır oradan da biz gideceğiz.»

Genç kadın gülmekten katılıyordu. Gözlerinden yaş gelmişti. Ağzındaki lokmayı bir türlü yutamıyordu. Utancından arkasını sofraya dönmüş, gülüyor Allah gülüyordu.

— Sonra?

— Sonra kadın oğlunu çağırdı. Bir şeyler dedi, iş buyurdu galiba.

— Ee?

— Tam biz kalkıp gidelim derken, bir de baktık babası ırmak kıyısına gidiyor.

— Hay Allahtan onma herif! dedi ihtiyar kadın. Sonra ne ettiniz?

— Meğer oğlan orada su yolu açarmış. Acele bir işmiş. Oğlan ayrılınca iş kalmasın diye babası oraya gitmiş.

Hepsi birden gülüyorlardı.

— Amanın hiç böylesi görülmemiş, dedi birisi.

— Sonra?

— Sonrası... Sıkıntıdan kıvranıyoruz. İkimiz de iyice sıkışmışız. Karı da bir ağır karı, o yana bakmıyor bile. Tekrar yanına gittim. Dedim, «bacım böyle böyle... Söyle de kocana, oradan başka yere savuşsun hele.»

— Ee?

— Kadın gitti. Biz arkasından bakalım ne olacak diye, gözlüyoruz. Orospu gitti işi olduğu gibi kocasına anlattı herhalde.

Kadınlar kahkahadan kırılıyorlardı. Hele genç kadın boğulmamak için kalktı, ağzındaki lokmayı yere tükürdü.

— Ne bildiniz söylediğini? diye sordu birisi.

— Niye bilmiyelim, dedi anlatan kadın. Adam güldü, sonra başından şapkasını çıkarıp tuttu şöyle.

Gülmekten yerlere seriliyorlardı.

— Yeter kız, dedi birisi. Ben de şimdi altıma edeceğim ha!

Sofra ortada kalmıştı öylece. Gülmekten yemek yiyemiyorlardı. Remzi ırmak kıyısında "ne oluyor?" diye doğrulup kadınlara baktı. Bu kadar gülmelerine şaşmıştı. Kahkahaları ortalığı kapatıyordu.

— Vallaha, dedi ihtiyar kadın. Öyle fazla erkekli yere ot ayıklamaya gitmeyi hiç sevmem. Hele o Eskibük... Tarlalar dar olduğundan pek kalabalık oluyor canım. Bir ayak yoluna gidecek yer bulamıyor insan.

— İyi öyleyse, dedi Halime kadın. Ot ayıklamağa hep buraya gelin. Bizim ırmak kıyısı tenha.

Soğan ekmeklerini yemeğe başladılar. Hatırladıkça tekrar gülüyorlar, birbirlerini dürtüyorlardı. Genç kadının gözleri ağlamış gibi kıpkırmızı olmuştu. Utanıyordu bir yandan.

Akşama doğru işi bıraktılar. Arkın suyu gene hüsbü-

tün azalmıştı. Temizlenmek için ırmak kıyısına gitmek gerekiyordu.

Remzi yalnız başına çalıştığı maşalanın tirine oturdu.

— Önce siz çıkın hele! diye bağırdı. "Irmak kıyısına önce siz gidin de yıkanın" demekti bu. Kadınlar iğde ağacının dibindeki bohçalarını alıp arka arkaya ırmak boyuna doğru yürüdüler. İş donları kalçalarının yarı yerlerine kadar ıslaktı. Bazılarınınki maşalalarda ağnanmışlar gibi çamur olmuştu. Yürüyüşleri yorgundu hepsinin de.

Remzi sigara yakıp dirseğinin üstüne yaslandı. Güneş, vadiyi çepeçevre kuşatan kayalık tepelerin arkasına batmıştı. Serin bir esmerlik yayılmıştı ortalığa. Yukarılardan bendin uğultusu ta buraya geliyordu. Garip bir yankı uyandırıyordu tepelerde bu ses. Çevre arazi bükün tarlalarına bakarak hayli yüksekte kalıyordu. Derin vadinin içi yemyeşildi. Akşamları erken kararırdı buralar.

Kadınlar ırmak kıyısında soyunup urbalarını değiştirdiler. Gençler ırmağın sığ yerlerine giderek yıkanıp temizlendiler. Gür söğüt ağaçlarının karaltısında kalıyorlardı. Remzi'nin bulunduğu yerden görünmezlerdi.

— Kahpeler, dedi Remzi kendi kendine. Şimdi çıplak olmuşlardır herhalde.

Bekârlığında çeltik otu ayıklıyan kadınların urba değiştirmelerini kaç kere saklı saklı gözetlemişlerdi. Şu Yapılı köyünde bunu yapmıyan delikanlı var mıydı acaba? Ot ayıklama mevsiminin bir bu zevki vardı zati. Akşam olunca Yapılı köyünün bütün büklerinde delikanlılar gözlerini ağaçların karaltılarına daldırırlar, avını kollıyan tilkiler gibi nefes almadan, kımıldamadan beklerlerdi. Çıplak bir kadın kalçası, ya da bütün bir bacak görmek az şey miydi? Böyle bir "av" karşısında —hele av epey yakındaysa— zavallıların nefesleri durur gibi olurdu. Onun için Yapılı köyünün kadınları ve yetişkin kızları çevreyi iyice kollamadan çeltik tarlalarında çamurlanmış vücut-

larını yıkamak için soyunmazlar, iş şalvarlarını değiştirmeğe kalkmazlardı. Bilirlerdi söğütlerin, ya da gür baldıran otlarının gerisinde bir çift göz belki kendisine bakmaktadır.

Kadınlar ırmak kıyısından çıkmış geliyorlardı. Remzi ayağa kalktı. İğde ağacına asılı pantalonunu alıp, su yolunun kıyısını koğuşturarak ırmağa gitti. Kadınların nerede yıkandıkları ayak izlerinden, ıslak otlardan belli oluyordu. Yüzmeyi pek beceremezdi. Hele böyle akşam zamanı korkardı sudan. Ne olur ne olmaz diye pek derinlere gitmedi. Temizlerini çabukça giyip döndü. Kadınlar yola çıkmağa hazırlanmışlardı. Remzi arkın dışındaki bir ağaca bağlı eşeği çözüp hazırladı. Semerini vurup heybeyi yükledi.

— Siz gidin, dedi karısına. Ben arkadan gelirim.

Karısı gözünü ağarttı;

— Suyu çoğaltmaya gitmiyecek misin? diye sordu. Arkın suyu iyice azaldı baksana.

— Ne edelim karı? Ben çoğaltıyorum, onlar kesiyorlar. Bu Yarbükü'nün adamiyle başa mı çıkılır?

— Çıkılmaz mı? diye sordu karısı. Ellerini kalçalarına dayamıştı, çaçaron bir bakışı vardı.

— Sen başa çıkamıyacaksan ben gidip bakayım bari! dedi.

Kadınlar hep dönüp güldüler.

— İyi iyi, dedi Remzi. Bağırma öyle, gidip çoğaltayım. Götür eşeği.

Yılgın, çaresiz bir hali vardı.

— Çoğalt ya! dedi karısı. Tarla sabaha kadar iyice dolsun. Yarın gene günlükçü getireceğiz. Kuru yerde çeltik otu ayıklanır mı?

Remzi dikildi kaldı. Vadinin içi hafiften kararmağa başlamıştı bile. Bu saatlerde Yapılı köyünün bütün büklerinden köye doğru bir yürüyüş başlardı. Kayalıklar ara-

sından, kumluklardan boyuna yokuş yukarı giden bük yollarında kadınlı erkekli gruplar, heybeler, otlar yüklü eşeklerini önlerine katıp köye dönerlerdi. Kumluk, kıraç bayırlardı buralar. Yolun yarısına doğru bazı büklerin yolları birleşirdi. O zaman gruplar daha da kalabalıklaşırdı. Herkes ahbabını akranını bulur, güle konuşa yürürdü. Böyle konuşarak yürümek adama günün yorgunluğunu unuttururdu belki. Hiç yorgun insanlara benzemezlerdi. Hele gençler bu yollarda öyle neşeli yürürlerdi ki, mezarlık tepeyi çıkıp da köyü karşılarında görüverince;

— Ohoo... Gelmişiz, hiç farkında değiliz, demekten kendilerini alamazlardı. Çamurun, çökeğin içinde bütün gün çalışıp yorulduktan sonra, üstüne bir de yokuş yukarı bir saatlik yol yürümek —eğer konuşup gülüşerek olursa— onlara hiç koymazdı. Hamurları öyle yuğrulmuştu. Bük yollarını Allahın her günü sabah iner akşam çıkarlardı.

Remzi kısığı geçti. Herkes gitmiş miydi acaba? Bazıları aşağılardan gelip geverimizi tıkamasınlar diye beklerler, yola kasten geç çıkarlardı. Epey koyulaşmış karanlıkta Haydar'ın tarlasına baktı. Satı kadınla kızı gitmişlerdi. Başlarında erkekleri olmadığından pek karanlığa kalmazlardı zati. Arka girip el yordamı ile geveri kapattı. İğde ağaçlarının karaltılarına pısa pısa kara Mahmut'un tarlasına vardı. O da ortalarda görünmüyordu. İyice emin olabilmek için durup biraz bekledi, etrafı dinledi. Ne tarlada, ne arkın kıyılarında hiç bir kımıltı yoktu. Öksürdü mahsustan, karşılık gelmedi.

Tabakasını çıkarıp bir sigara yaktı. Hınzır bir yere gizlenmiş, gözetliyor olabilirdi. Sataşır dururdu şimdi kendisine.

— Mahmuut! diye karanlığa bağırdı. Ula Mahmuut!.. Kara Mahmuut!...

Gitmişti herhalde. Arka girdi. Geveri iyice kapattı.

Elleriyle çamur avuçlayıp taşların arasını çamurladı bir de.

— Seni namussuz seni, dedi arktan çıkarken. Durup çevreye bakındı. «Yarın ondan erken gelip azıcık açmalı, diye düşündü. Değilse aşağıya hiç su akıtmaz sonra. Arkı hep kendine çevirir namussuz.»

Yukarıya doğru yürüdü. Şeyh Ahmet'in geverini biraz daha kapattı. Tarlaya hiç su akmaz olmuştu. «Yok, dedi kendi kendine. Bu kadar da olmaz. Kendisi yok diye akşama kadar az su aktı zati. Şimdi de hepten kapatmak yakışık almaz.» Remzi'nin içi götürmedi bunu. Tekrar arka girip el yordamı ile taşları oynattı. Biraz su akmağa başladı. Arkın dışına çıkınca;

— Şakiir! diye bağırdı. Şakiiir!...

Hava iyice kararmıştı. Vadinin içinde göz gözü görmüyordu. Durgun, yıldızlı bir gece başlamıştı. Yakındaki dik tepelerin karaltıları göğe vuruyordu. Karanlıkta daha da yüksek görünüyordu bu tepeler. Irmağın bentde yaptığı çağıltı her yeri dolduruyordu. Bir azalıyor, bir çoğalıyordu ses.

— Şakiir!... diye bağırdı tekrar. Ula niye ses vermiyorsun? Hadi köye gidelim!

Şakirin sigara ateşini görüyordu. Ses vermiyordu hınzır. Az konuşan bir adamdı. Kelimeleri borç kullanırdı sanki.

— Gidelim... diye yanıtladı sonradan. Durgun bir sesi vardı. Herkesle küs gibi dururdu.

— Sen yola çıka ko hele. Ben çabukça şu geverlere bir bakayım. Ağzına kadar açıyor pezevenkler birader. Bizim tarlaya zırnık su gitmiyor.

Şakir cevap vermedi Ne düşündüğü belli olmazdı. Karanlıkta bir adamdı.

Remzi elinde taşıdığı ayakkabılarını giydi. Arkın kıyısı boyunca yukarıya çabuk çabuk yürüdü. Bir iki tarla-

nın daha suyunu kesip Şakir'in yanına döndü.

Zaman epey ilerlemişti. Kayalık yokuşu arka arkaya tırmanmaya başladılar. Biraz sonra çeltik tarlaları arkada, aşağıda kaldı. Vadinin yeşilliği gecenin içinde kapkara görünüyordu. Karşı tepelerde öten bir gece kuşunun boğuk sesi ırmağın çağıltısına karışıyor, ürpertici bir hal alıyordu. İnsan buralarda yalnız olsa bayâ bir çekineceği gelirdi. Doğa öyle vahşiydi.

Remzi ikide bir dönüp vadinin içine bakıyordu. Birden gözüne bir ışık çarptı.

— Şakir bak hele, dedi. Şu ışık ne ola orada?

Durup baktılar.

— Bilmem, dedi Şakir.

— Kara Mahmut'un tarlası değil mi ora?

— He... Onun tarlası.

Karanlıkta göz kararlaması öyle tahmin etmişlerdi.

— Ula Mahmuuut!... diye bağırdı Remzi. Mahmuut!

İnceli kalınlı sesi geceye yayıldı, karşı tepelerde yankılandı.

— Eeeyy!... diye cevap verdi kalın bir ses. Ne var, ne?...

— Köye gitmiyor musun köye?

— Yok! Burada yatacağım. Sonra ekledi;

— Ula Remzii! dedi. Bir de güldü arkasından. Bu çamurları yarın senin bilmem nerene suvuyacağım, hödük seni!

Remzi oyuna geldiğini anladı. «Eyvah» dedi içinden. Şimdi aşağı hiç su akıtmazdı «pezevenk.» Geri de gidilmezdi gayri buradan. Hem gitse ne yapacaktı?

— Ula Mahmut, gözünü seveyim etme! dedi. Biraz bize de akıt.

Kara Mahmut'un pis pis güldüğü duyuldu aşağıdan.

Sesleri vadiyi dolduruyordu. Gecenin karanlığında her şey —sesler bile— daha bir büyük, daha bir etkiliydi. Ki-

şiye tepeler daha yüksek, dereler daha derin gibi gelirdi. Sesler çoğalır, ta uzaklara gidebilirdi.

Remziyle Şakir tepenin üstünde durup bir zaman vadinin içine baktılar. Pirinç tarlaları aşağıda bellim belirsiz görünüyorlardı.

— Hadi yürü, dedi Remzi. Geç kaldık. İçi karışmıştı bir tuhaf. Şu Kara Mahmut'un geverini çamurlamasa iyiydi. "Tüh" dedi kendi kendine.

Adımlarını açtılar. Her gün geçtikleri eğri büğrü, taşlık yollarda yokuş yukarı hızlı hızlı yürümeğe başladılar. Her bir yeri ezberindeydi bu yolların. Çocukluklarından beri yaz altı ay, kimbilir kaç kere gidip gelmişlerdi.

Sessizliği Remzi bozdu. İçinde rahatsız bir yer gezinip duruyor, kendisini rahat bırakmıyordu bir türlü.

— Konuşsana Şakir, dedi.

Epey yürüdüler. Remzi gene kendi kendisiyle uğraşıp duruyordu. Hiç olmazsa çamurlamasaydım» diyordu.

— Ne konuşayım? dedi Şakir. Adamın gülesi gelirdi. Madem «ne konuşayım» diyecekti, hemen deseydi ya bu adam! Neden bu kadar düşünüyordu da ondan sonra söylüyordu.

Böyleydi bu Şakir. Ağzından lâf kerpetenle alınırdı. Arkada Remzi, hiç gülesi olmadığı halde kendi kendine güldü. Sonra, sesini yatkınlaştırarak;

— Duydun **mu?** diye sordu. Katil Haydar geliyormuş.

Şakir gene uzun zaman cevap vermedi. Ne diyeceğini düşünüyordu herhalde. Remzi bekledi, bekledi. Sabırsızlanıyordu.

— Gelsin bakalım, dedi sonunda. Remzi belli etmemeğe çalışarak gene güldü. Amma zordu bu adamla konuşmak. Bir şey sorsan on dakika sonra cevap veriyordu. Karısiyle de böyle mi konuşurdu acaba? Zavallı kadın hele bazı zamanlar kimbilir nasıl sıkılırdı?

İlerde sesler duydular. Kendilerinden önce yola çıkan-

lara yetişmek üzere adımlarını açtılar. Oralarda kayalıklar vardı. Bazı kayalar karanlıkta yolların kıyısına dikilmiş bekleyen insanları andırıyordu. Köye kadar hep böyle giderdi bu yol, hep yokuş yukarı çıkardı. Köy ta tepenin başında, düzlüklerin başladığı yerdeydi.

İlerdekiler aralarında konuşup gülüşüyorlardı. Remzi yürüyüşünü kendiliğinden hızlandırdı. Böyle somurtup durmak pek hoşuna gitmezdi. İyice yaklaştılar.

— Selâmün aleyküm! diye seslendi Remzi.

— Aleyküm selâm! dediler.

— Ula Remzi, eşeğin nerede senin? diye sordu birisi. Aliosman ağanın sesiydi.

— Neye sordun? dedi Remzi. Karı götürdü, ilerde.

— Gördünüz mü? diye sordu Aliosman ağa. Aha Remzi de onlardan bak?

Yanında yürüyenler hep gülüştüler. Aliosman ağa ortalarında eşeğine kaykılmış, keyifli keyifli bir şeyler anlatıyor, öbürleri de gülüşerek yürüyorlardı. Yanlarında kadın yoktu. Daha önceden gitmişti onlar.

Remzi bir şey anlıyamadı.

— Neymiş o, kime benziyorum? diye sordu.

— Şehirlilere, dedi Aliosman ağa. Sen şehirlilerin âdetini bilir misin?

— Yook, ne âdeti?

— Dinle öyleyse. Şehirlilerin bir âdeti vardır. Karı ile koca önceden konuşur anlaşırlar. Eğer ikisi de razı gelirlerse evlenirler, anladın mı?

— Neymiş o razı oldukları şey?

— Gündüz erkek, karının emrinde olacak, gece de karı erkeğin. Tamam mı yavrum Remzi? Gündüz karı emredecek, ne derse erkek ona uyacak, meselâ olur ya canı istedi, «eğil de sırtına bineyim» dese, erkek eğilecek, karı binecek. Gece olunca da bu sefer erkek, «eğil bakalım, di-

yecek, ben de senin sırtına bineceğim.» O zaman da kadın eğilecek, erkek binecek. Anladın mı?

Yanlarında yürüyenler gülüşüp duruyorlardı. Aliosman ağanın epey yaşlı olması, evde yetişkin bir kızı da bulunması, anlattıklarını daha da dinlenilir hale getiriyordu.

— Ula iyiymiş bu âdet Aliosman emmi, dedi Remzi.

— Hoşuna mı gitti?

— Gitti ya, niye gitmesin?

— Gider yeğenim, gider.. Sen zati öyle yapıyorsun bak. Eşeğe karın binmiş, sen yürüyorsun.

Gençler katıla katıla gülüyorlardı.

— Ama... dedi Aliosman ağa. Aha köye az kaldık. Eve varınca da sen binersin.

Yanında yürüyen gençler kahkahaları koyvermişlerdi.

— Ne fayda?.. dedi birisi. Bu soğuk bir şakaydı. Gülmeler birer ikişer kesildi.

Remzinin peş peşine dört tane kızı olmuştu. Bir tane bile erkek çocuğu yoktu. Karısının ve kendisinin en büyük dertleriydi. Yıllardır bunun üzüntüsü içindeydiler. Adaklar adamışlar, tekkelere gitmişler. Gene de sekiz on senedir evli oldukları halde bir tane bile erkek çocukları olmamıştı.

Remzi bozuldu bu sözle. Bir cevap veremedi. Kısa bir sessizlik geçti. Herkes anlamıştı bu «ne fayda?.» sözünün nereye gittiğini. Aliosman ağa sesine daha da şakacı bir hal vererek sessizliği bozdu.

— Remzi, dedi. Aslanım... Madem geceleri sen biniyorsun, biraz sıkı dur ki, iş olsun, değil mi ya?..

Gençler kıkırdadılar.

— Vallahi diyorum bak, kızma ha! Bunun yolu yordamı vardır oğul. Güreşte kim üstünse onun dediği olur.

Erkek mi hırslı, onun gücü öbürünü yener. Karı mı daha hırslı, o zaman da...

Remzi kızmıştı:

— Eee... dedi. Sen başka söz bilmez misin Aliosman emmi?

— Kızma oğul. Bir lâf alırsın belki diye söyledim hani. Değilse, bana ne.

Gençler kıs kıs gülüyorlar, birbirlerini dürtükleyip duruyorlardı.

— Valla... dedi, Aliosman ağa, eşeğin üstünde doğrularak. Bizim bir yüzbaşı vardı. Araptı, izbandut gibi bir adam. Efendime söyliyeyim... Sekiz tane oğlu vardı bu adamın.

— Abooov! dedi öbürleri.

— He ya, tam sekiz tane. Bakarsın bunları dizerdi manga gibi, küçükten büyüğe doğru. Talim ettirirdi valla. Yat! Kalk! Görseniz canım. Bir gün sokulduk yanına, dedik, «yüzbaşım, nedir bu böyle?» Ee... dedi azizim, bunun yolu var. Yatakta karıyı yeneceksin. Ama, bu nasıl yani? Karıyı alta düşürmek demek değil bu! Yani güreşte hırsınız karıdan daha üstün olacak, yaa! Değilse döl anasına düşer.

Muzip birisi:

— Ama Aliosman emmi, dedi, senin de kızın var ya?.

— Canım, diye cevap verdi Aliosman ağa. Pehlivan her zaman yener mi! O gün de bizim karı hırslıymış işte...

Gençler boyuna gülüşüyorlardı. Remzi hiç hoşlanmamıştı bu konuşmadan. Kasten geriye kaldı, suratını astı.

— Hep deyyus bu bükün adamı, dedi kendi kendine. Orospu doğurduğu hepsi de...

Mezarlık tepeyi çıkmışlardı. Köy karşıdaydı hemen. Karanlıkta evlerin karaltıları farkediliyordu

2

Gecenin bir saatinde kapı vuruluyordu. Haydar'ın karısı sıçradı. Bu günlerde yüreği tetikteydi zati. Kocasından son aldıkları mektupta «gününün bittiği, bu günlerde geleceği» yazılıydı. Ama, «köylüye siz böyle söylemeyin, yirmi gün, bir ay sonra gelecek deyin» diye tenbih ediyordu kocası.

Satı kadın aceleyle doğruldu.

— Gülsüm, Gülsüm! diye bağırdı.

Kızı kımıldandı ama uyanamadı. Anası onu sarsarak uyandırdı.

— Kalk hele, dedi. Kapı vuruluyor, kalk!

İkisi birden çabukça merdivenleri indiler. Korku ile karışık bir heyecan içinde nefeslerini tutmağa çalışıyorlardı.

— Kim o? dedi. Satı kadın usulca.

— Benim, bacı. Haydar'ın evi burası mı?

— He burası, ne olacak?

İkisi de usul konuşuyorlardı. Tanımadıkları bir erkek sesiydi.

— Aç hele, dedi adam. Beni Haydar yolladı. Kendisi kasabada bekliyor.

Satı kadınla kızı karanlıkta birbirlerine bakıştılar.

— Sen kimsin? diye sordu kadın.

— Ben Söğütlü köyündenim. Kasabaya gitmiştim de... Haydar ağa size haber yolladı.

Kadın usulca kapıyı araladı. Karanlıkta yabancının yüzü pek farkedilmiyordu.

— Ne dedi? diye sordu.

— Senin bir kardaşın varmış.

— He, var.

— Sabah erkenden yola çıkacak, kasabaya iki hayvan götürecek. Köylüye sezdirmiyeceksiniz ha! Öyle tenbih etti. «Kayınım tedbirli gelsin» dedi.

— Senin adın ne? diye sordu adama.

— Mehmet. Söğütlü'den Cücenin Mehmet derler bana. Haydar ağayı eskiden tanırım. Kendisi biraz çekiniyor, anladınız mı? «Köylünün haberi olmasın, düşmanlarım önüme çıkar» diyor.

— Anladım, anladım, dedi Satı kadın. Allah razı olsun kardaşım. Sen de kimseye söyleme, e mi?

— Söyler miyim yahu? dedi adam. Çocuk muyum? Hadi Allahaısmarladık. Benim işim bitti gayri.

Arkasından baktılar. Her yer zifiri karanlıktı.

— Sen yukarı git, dedi kadın. Oğlan uyanırsa korkar. Ben Hüsnü'ye haber vereyim.

Karanlıkta ayakkabısını aradı. Kapıyı usulca çekerek çıktı. Ses seda yoktu köyde. Evlerin karaltılarını kollıya kollıya yürüyordu. Korku vardı içinde. Sonra nedense birden rahatlayıverdi. Demek kocası geliyordu şimdi? Sekiz yıl olmuştu, sekiz yıl... Yapılı köyünde erkeksiz sekiz yıl

yaşamak ne demekti! Neler çekmemişti neler?.. Kocasının düşmanları kendisine neler etmemişlerdi? Hele ilk yıl iki çocuğu ile kendi evinde yatırmamışlardı. Kocası cezaevine girdikten sonra, her günü başka zehir olmuştu.

Sokakları döndü. Hüsnügil evin hayadında yatıyor olmalıydılar. Ahırın önündeki dar merdiveni tıkırtı yapmamağa çalışarak çıktı. Karanlığın içinde yere serili yataklara baktı.

— Kim o? dedi bir ses.

Satı kadın döndü:

— Hüsnü, kalk hele kardaşım, dedi.

— Hayrola? diye doğruldu Hüsnü.

— Yavaş ol hele. Bir duyan olmasın. Enişten kasabaya gelmiş. Haber yollamış bize. «Hüsnü iki hayvan alsın gelsin» demiş.

Kadın eğilmiş fısıldıyordu.

— Ee? diye sordu Hüsnü.

— Yavaş konuş. «Köye duyurmasınlar» demiş. Sabah erkenden git ki, bir duyan olmasın. Yolumu keserler, diye korkuyormuş.

Hüsnü iyice uyanmış, aklı başına gelmişti.

— He ya... dedi. Keserler belki...

Gözlerini uğuşturarak düşündü.

— Kimsenin haberi olmadı ya? diye sordu.

— Yok, dedi kadın. Gülsüm'le benden başka bilen yok.

Hüsnü yanıbaşında yatan çocuklarına baktı. Yere serili yataklarda hiç bir kımıltı yoktu.

— Havva! diye fısıldadı birden. Havva!

Karısı da uyuyordu. Ablasına döndü;

— Haberi kiminle yollamış? diye sordu.

— Söğütlü köyünden Cücenin oğluymuş. «Adım Mehmet» dedi. Ben tanımam ki.

— He! dedi Hüsnü. Ben tanırım. Horozlar öttü mü?

— Yok. O kadar zaman olmadı daha.

— İyi. Sen git eşeğe saman, arpa ver. İlk horozlar ötünce yola çıkayım.

— Allah razı olsun kardaşım, diye fısıldadı kadın. Allah yardımcın olsun. «Tedarikli gelsin» demiş. Tabancanı neyi al bari.

Hüsnü doğrulup yataktan kalktı. İç çamaşırlariyle yatmıştı. Arkasını dönerek iç donunun önünü düzeltti. Atını yemlemek için merdivenleri indi.

Satı kadın karanlık sokaklardan geçerken kendini sıkıyordu. Heyecanla sevinç arası bir duygu doldurmuştu benliğini. Demek kocası geliyordu gayri? «Allah!.. diye mırıldandı. Allah!.. Sen bilirsin.»

Sağ salim bir geliverseydi, evden dışarı çıkmasına bile razı değildi. Gene her işe kendisi koşardı. Evinde erkeği olduktan sonra... Evin direğiydi bir erkek. Onun yerini dünyada hiçbir şey dolduramazdı. Gölgesi yeterdi bir eve.

Geçmiş günlerin biriktirdiği bir acı ile ağlamağa başladı. Elinde olmadan gözlerinden yaşlar akıyordu.

Evin kapısını usulca açtı.

— Sen misin ana? diye fısıldadı kızı. Anasını kapıda bekliyordu.

— Gidecek mi?

— Gidecek. Eşeği yemliyelim. «İlk horozlar öterken yola çıkayım» dedi.

Karanlıkta el yordamı ile ahıra girdiler. Eşek yem verileceğini sezmişti. Hıçkırmağa, tepinmeğe başladı.

— Sus, kör olası! diye azarladı kadın. Herkese duyuracaksın şimdi.

Kapının yanındaki çivide asılı feneri yaktılar. Ahırın kararmış, örümcek ağları kaplamış duvarları azıcık aydınlandı. Eşeğin kocaman gözleri sabırsız sabırsız parlıyordu. Önündeki yemliğe saman, arpa doldurdular. Hayvan kü-

türdetmeğe başladı. Semerini yükliyerek yola hazırladılar.

Gülsüm feneri tutarken hep anasının yüzüne bakıyordu. Telâşlı bir gayret içindeydi anası. Sinirleniyor mu, üzülüyor mu, belli değildi. Yüzünde kırkına yaklaşmış köylü kadınların sadeliği vardı. Satı kadın kızının dikkatle kendisine baktığını sezmişti. Durdu durdu, sonra kendisini tutamadı, onu birden kucaklıyarak hıçkırmağa başladı. Kim bilir neler söylemek istiyordu ağlarken. Göz yaşlariyle onun boynunu ıslatıyor, sıktırıyor, hıçkırıyordu. Kız da ağlamağa başlamıştı. Beraberce uzun uzun ağladılar. Eşek kütürdeterek yemini yiyor, ikide bir kafasını çevirip onlara bakıyordu.

— Kızım... dedi Satı kadın. Kara talihli kızım. Babasız büyüyen kızım. Baban gelince seni büyümüş bulacak

Kızın ince sesi büsbütün yükseldi, hıçkırmağa, sızıldamağa başladı. Omuzları sarsıla sarsıla ağlıyordu. Biraz sevinç karışık bir çeşit kederle ağlıyorlardı ikisi de. Birbirlerinden zorla ayrılabildiler.

— Çok şükür, diye mırıldandı kadın, bugünleri de gördüm, çok şükür. İnşallah sağ salim çıkar gelir.

Kız, feneri aldı. Arka arkaya merdivenleri çıktılar. Birbirlerine bakıyorlar, kızarmış gözlerini kurulamağa çalışıyorlardı. Kadın birden gülmeğe başladı.

— Niye, ağlıyoruz biz? diye sordu. Ağlanacak zamanda mıyız? Gören olsa ne der?

Kız da yaşlı gözleriyle güldü.

— Sevinçten besbelli, dedi. Kendisini tutamıyordu. Yattıkları odaya geldiler. Anası feneri uyuyan oğlunun yüzüne tutup baktı. Çocuk uzamış saçlariyle her şeyden habersizdi. Yorganı tepmişti bir yana. Yüzü kız yüzü gibi muntazamdı. Ablası üstünü örttü.

— Yavrucak, diye mırıldandı anası. Babası gittiğinde iki yaşındaydı.

Tuhaf bir bitkinlik içinde yatağın kıyısına oturdu. Ayakta dikilen kıziyle göz göze bakıştılar. Gülsüm'ün göğüsleri iyice kabarmışlardı. Sekiz yıl önce bir çocuktu oysa. O günden beri serpilmiş, büyümüştü. Bir kadın gibiydi arkadan bakınca. Kaç yerden dünür bile gelmişlerdi, ama anası;

— Olmaz, demişti. Babası gelmeden dünyada vermem. Gelsin de kızını kendisi gelin etsin.

Kara kaşlı, kara gözlü güzel bir kız olmuştu Gülsüm. Anasına uzun uzun baktı.

— Ah, dedi. Bir şey olmadan geliverseydi bir...

Anası dalmıştı. Yüzü karışık, endişeliydi.

— İnşallah, diye mırıldandı. Allah düşmanlarımızın aklını çelsin. Herifime dünya gözü göstermedi zalımlar.

Hiç yatasıları yoktu.

— Ana, diye hatırlattı kız. Biraz azık hazırlıyalım bari.

— He, dedi anası, hazırlıyalım. Hadi sen ocağa ateş yak da, biraz un helvası yapalım. Biraz ekmek yağlayalım. Dayınla yolda yerler.

Kız aşağı indi. Samanlığın yanında yığılı odunlardan bir kucak alıp getirdi. Duvarın içindeki yer ocağına ateş yaktı. Anası hâlâ oturuyordu. Kımıldanamıyordu nedense. Öyle ağırlaşıp kalmıştı.

Ateş harlanınca kendine geldi. Davranıp kalktı. Geç vakte kadar uğraştılar. Hazırladıkları yol azığını bir çıkına sarıp heybeye koydular.

— Hadi gayri sen yat, dedi anası.

— Sen?

— Ben yatmıyayım. Dayın gelince haberim olsun.

— Öyleyse ben de yatmam ana. Uykum yok zati.

Satı kadın kızına bakıp gülümsedi.

— Dayanamazsın kızım, dedi. Senin yaşında çok uykı uyunur. Yat hadi.

Kızını zorla yatırdı. Kendisi de feneri söndürüp küçük pencerenin önüne oturdu. Karanlıklara baktı. Köyün evleri, göğün yıldızları, her şey sağır gibiydiler.

Sekiz yıl olmuştu demek? Haydar'ın o gün eve gelişini, tabancasını merdivene yukarı fırlatışını hatırladı. Sapsarı yüzünün ortasında hiç kımıldamadan bakan gözleri o gün ne korkunçtu Allahım...

— Vurdum karı! demişti. Vurdum... Bir tas su ver hele...

Merdivenin ortasına oturuvermişti. Yukarı çıkmağa dermanı kalmamıştı belki. Satı kadın tıpkı o günkü gibi titredi tekrar. Sırtından soğuk bir ter boşandı. Kocasının bu halini ne zaman hatırlasa böyle olurdu. Derin bir bitkinlik gelirdi içine. Ayakta ise dizleri titremeğe başlar, yere yıkılıverecek gibi olurdu.

Kocası başını ellerinin arasına almış, nasıl uzun uzun solumuştu öyle? Çiçek bozuğu yüzünden nasıl bir ter yürümüştü. Dışarda kıyametler kopuyordu. Bağırıp çağıranlar, ağlıyanlar... Köy birbirine girmişti. Sonra Haydar'ı götürmüşlerdi. Gidiş o gidiş. Kocaman sekiz yıl geçmişti aradan.

Satı kadın başını pencerenin çerçevesine dayadı. Neler çekmişti o günden beri? Kendisini ve çocuklarını dışarı çıkamaz etmişlerdi. Bütün hınçlarını bir «eksik etek» ten çıkarmışlardı zalımlar. İki yıl Eskibük'deki çeltik tarlasına ayak atamamış, başkalarına ortak ektirmişti. Kardeşi Hüsnü olmasaydı iki çocuğu ile açlıktan ölürdü bu köyde.

— Muhanetler! diye söylendi. Allahtan bulasıcalar. Kan kusturdular.

İçinden sıcak, acı bir şeyler geçiyordu. Şimdi de ba-

kalım neler olacaktı. Kocasına gene tebelleş olurlarsa, öğlerini almağa kalkarlarsa, iş nereye varırdı bakalım?

Satı kadın yılmıştı kavgadan, döğüşten. Bütün işi gene kendisi görmeğe hazırdı. Haydar evde otursun, kavga gürültü çıkarmasın da, her şeye razıydı. Çeltiği gene kendisi eker, suyuna bakar, otunu ayıklardı. Yıllardır yapıyordu bunu zati. Kocası başında olsun da, gene de yapardı

Başını çevirip karanlık odaya baktı. Kıziyle oğlu mışıl mışıl uyuyorlardı. «Yarın temizlik yapmalı» diye düşündü. Evin eşyası hep eskiydi. Yataklar, yorganlar kullanılmıyacak gibi olmuşlardı. Erkeksiz evde neyin tadı vardı ki? Kocası gitti gideli yeni hiç bir şey alamamıştı. Bağdan, çeltik tarlalarından geleni sattırıyor, boğazlarına zor yetiştiriyordu. Fakir bir eve gelecekti kocası. Eskiden bu ev böyle miydi?

Pencerenin önünde yüreği sızlayarak oturuyordu.

— Bir geliverseydi Allahım, diye mırıldandı. Dosta düşmana karşı... Şu evimin düzeni bundan sonra bari bir düzeleydi.

Gene ağlamağa başladı. Kimselere benzemiyordu hali. Kocası ölmemişti ama, gene de sekiz yıldır dul karıydı. Çocukları babasız büyümüşlerdi.

— Benim ne günahım vardı Allahım? diye inledi. Ben ne yaptım? Kaç gecelerim böyle ağlıyarak geçti. Sen bilirsin gayri, yeter ettiğin.

Köyün ilk horozları ötmeğe başlamıştı. İnceli kalınlı sesler birden ortalığı doldurmuştu. Satı kadın başını pencereden çıkararak baktı. Ilık bir gece vardı köyün üstünde. Sonra horozların sesi hep birden kesildi. İnsanı etkileyen bir sessizlik başladı. Nefes alınsa duyulacaktı.

Satı kadın başını biraz daha eğerek Hüsnügilin eve yan baktı. Ortalığı dinledi. Biraz sonra karanlığın içinde bir hayvanın nal seslerini duydu. Kalkıp usulca feneri yak-

tı. Azık heybesini dallayıp aşağı indirdi. Hüsnü kapıyı vurmasın diye önceden açıp araladı. Saklı bir iş yapıyormuş gibi çekiniyordu. Bir titreme vardı içinde, engel olamıyordu.

Eşeği ahırdan çıkardı. Hüsnü de gelmişti.

— Tamam mı? diye sordu fısıldıyarak.

— Tamam, dedi kadın. Heybe düşmesin. İçinde azık var.

— Yarın gece geliriz anladın mı? Kapıyı dövdürüp durma. Beni soran olursa «Söğütlü'ye gitti» dersiniz. Karıya da öyle tenbih ettim.

— Olur olur, dedi Satı kadın. Tabancanı aldın mı?

— Aldım.

— Hadi uğurlar olsun kardaşım. Allah işinizi rast getirsin. Allah...

Hüsnü hayvanları sürerek karanlıklara daldı. Satı kadın kapının önüne çıkmış arkasından bakıyordu. Görünmez olunca dönüp içeri girdi. Dualar mırıldanıyordu boyuna. Üzüntüsü yüzüne vurmuş gibiydi. Öyle acıydı yüzü. Duvarlara tutuna tutuna merdivenleri çıktı. Üstüne bir bitkinlik gelmişti. Soyunmadan oğlunun yanına uzandı. Ev ağır ağır dönüyordu sanki. Böyle işlere dayanamıyordu. Kocası kasabadan sağ salim gelmezse ne yapardı, nerelere giderdi? Haber köyde duyuluverir miydi acaba? Duyulursa düşmanları ne yaparlardı? Ya önüne çıkarlarsa?..

— Aman Allah saklasın, diye söylendi. Kafasının içinde değirmen gürültüsüne benziyen bitmez bir uğultu vardı. Gözlerini kapamıştı, ama boyuna kımıldanıp duran bir şeyler görüyordu. Dönüp dolaşıp duran, ne idüğü belirsiz, anlaşılmaz bir şeyler.

Satı kadın ertesi gün erkenden uyandı. Ne zaman yatarsa yatsın bu, onun uyanma zamanıydı. Gün doğmamıştı daha. Sokaklarda tavuklar dolaşıyordu. Köylü işe

gitme hazırlığı içindeydi. Kimisi heybe yüklü eşeklerini, önüne katıp yola düşmüştü bile.

— Gülsüm! diye bağırdı kızına. Gülsüm! Kalk kızım.

Kız doğruldu. Hiç uyumuyormuş gibi dikkatli dikkatli anasına baktı. Bir taraftan alışık elleriyle başının yazmasını düzeltti. Her Allahın günü böyle uyanırdı Gülsüm. Uykusunu alamamış olurdu ama hiç belli etmezdi. Ne yapsın, büke çalışmağa erken gidilirdi.

— Ana ne oldu, dayım gitti mi? diye sordu.

— Gitti yavrum. Bugün evde temizlik yapalım, hazırlanalım.

Kız heyecanlanmıştı:

— Babam ne zaman gelecek? diye sordu.

— Sus! diye elini onun ağzına kapattı anası. İkisi birden yatakta uyuyan oğlana baktılar. Her şeyden habersizdi o. Bacağının birisini yorganın üstüne atmıştı.

— Haberi olmasın yavrum, diye tenbih etti. Bir yerde ağzından kaçırıverir. Köylü duyar sonra. Aman ha!..

Gülsüm bozularak «yavaş olmağa» çalıştı.

— Öyleyse büke gitmiyeceğiz, dedi.

— He. Gitmiyelim bugün.

Gülsüm'ün yüzüne belirsiz bir sevinç yayılmıştı. Ortada serili yatakları toplamağa başladı. Birdenbire canlanmıştı. Eğilip doğrulmasında, ellerini çalıştırmasında köylü kızlara mahsus bir yatkınlık vardı. Anası ortada dikilmiş kalmıştı. İşe nereden başlıyacağını bilemiyordu bir türlü.

— Ben Remzi'lere gideyim de... dedi. «Bugün büke gitmiyoruz, bizim çeltiğin suyuna da bakıverin» diye tenbih edeyim.

— Aman ana, dedi Gülsüm. Sonra niye gelmediler diye şüphelenirler. Bugün de susuz kalıversin çeltik, ne yapalım?

Anası düşündü:

— Kalmasın, dedi. Kız hasta oldu deyiveririm.

— Öyleyse dur, ben gideyim. «Anam hasta bugün gelemiyeceğiz» derim.

— Git, dedi anası.

Gülsüm merdivenleri indi. Babasının geleceğini duyunca iyice canlanmıştı. Sokakları hızlı hızlı yürüdü. Remzi'lerin ev yakındı zati. Bir mahalleli sayılırlardı.

— Halime abla... diye girdi içeri. Anam hasta, bugün büke gelemiyeceğiz. Bizim çeltiğin suyuna da bakıverin ne olur?

— Olur bacım, dedi Halime kadın. Bakarız. Neyi var ananın?

— Bilmem Halime abla. Hastayım diye yüzünü ekşitip durur.

Halime kadın büke gidecek azık heybesini hazırlıyordu.

— Olur, olur, dedi. Ben söylerim Remzi'ye. Çeltiğinizi susuz komayız. Anana Allah iyilik versin.

— Allah razı olsun, dedi Gülsüm. Gitmek üzere döndü. Remzi'yi gördü arkasında.

— Ne o Gülsüm? diye sordu Remzi. Hayrola?

Genç kız yazması ile yüzünü örtmeğe çalıştı. Yanıtlamayı içerden karısı yaptı;

— Satı ablagil bugün büke gelemiyeceklermiş. Çeltiklerinin suyuna bakıver e mi? dedi.

— Olur bacı, diye döndü Remzi. Meraklanmayın, bakarız. Niye gelmiyorsunuz?

— Anam hasta Remzi ağabi.

— Ya? dedi Remzi. Öyleyse eşeğiniz evde otsuz kalmasın. Getir de biz büke götürelim.

Gülsüm şaşırdı. Cevap bulamayıverdi;

— Şey...diye kekeledi. Dayım Eskibük'e götürdü, diyebildi.

Ama kötü bir cevap olmuştu. Sokakta yürürken ken-

di kendine kızdı. «Tüh diye söylendi. Ya şimdi şüphelenirlerse?»

Neşesi birdenbire kaybolmuştu.

— Naha ana... diye girdi içeri. Çeltik bugün susuz kalıverse ne olurdu sanki?

— Niye? diye baktı anası.

— Niye olacak... Eşeği istediler. Söyliyecek bir şey bulamayıverdim birden.

— Ee?..

— Kekeledim kaldım.

Anasının yüzü değişmişti.

— Dayım Söğütlü'ye götürdü deyiverseydin.

— Eskibük'e götürdü dedim.

— Eskibük'e mi? Ya Eskibük'e gidenlere sorarlarsa?

Birbirlerine bakıp kaldılar. Bundan şüphelenilir, iş anlaşılır mıydı acaba? Kocaağa'nın oğullarının kulağına giderse, onlar da sorup soruştururlarsa... Eşeğin Eskibük'e gitmediği anlaşılınca iyice şüphe ederlerse?..

Kadının aklından bin bir olgu geçiyordu. Bir bitkinlik gelmişti içine. Yüzü sararmış gibiydi.

— Hay Gülsüm, dedi. Sana ben gideyim dedim.

— Ben ne bileyim eşek isteyeceklerini ana? Dilim kopaydı kekeleyeceğime.

Oğlan uyanmıştı. Uykudan yeni kalkmış çocukların aptallığı içindeydi. Sıkıntılı sıkıntılı başını kaşıdı.

— Ana bugün ben de büke gideceğim, dedi.

— Niye oğlum?

— İşte, **gideceğim.**

— Sus. Bugün büke müke gitmiyoruz.

— Yaa! Beni kandırıyorsun.

— Aman sus hele Mehmet! Bir de sen uğraştırma bizi.

— Yaa-aa..

Anası ile Gülsüm sızlanarak merdivenleri inen Meh-

met'in arkasından baktılar. Kafalarındaki işi düşünüyorlardı. Gözleri büyümüştü, aptallaşmıştı ikisi de.

— Hadi, dedi kadın. Durma zamanı değil, başlıyalım işe. İnşallah bir şeycik olmaz. Allahım sen bilirsin gayri. Allah...

«Allah» derken yüzündeki çizgiler derinleşiyordu.

3

O günün akşamı Haydar'la Hüsnü kasabadan yola çıkmışlardı. Kimseye görünmemek için köye gece gideceklerdi. Haydar ikide bir yolun ilerisine, gerisine bakıyordu. Eski Haydar değildi. Bir ürkeklik gelmişti üstüne. Gözlerinde yılgın bir ışık vardı. Tutukluluk yılları işini bitirmişti adamın. Her şeye razı olabilirdi. Üstündeki yeni elbisesi, fötr şapkası yüzündeki ürkekliğe yakışmıyorlardı. Böyle düzgün elbiselerin içinde korkak olunur muydu? Çiçek bozuğu yüzündeki donukluk hiç silinmiyordu. Ufak bir ses duysa, bir kuş uçsa hemen dönüp o tarafa bakıyordu. Hüsnü şaşmış kalmıştı eniştesine.

— Sen korkma Haydar enişte, dedi. Vallahi kimsenin haberi yok yahu.

— Olmasa da, diye cevap verdi Haydar. Tetikte olmak gerek. Karşıdan bir gelen olur belki.

— Kim gelecek? Bu zamanda yola mı çıkılır? Sen rahat ol, bir sigara yak hele.

Haydar kaynının uzattığı pakete baktı. Hafifçe gülümsedi. Ağzının içinde sol üstdeki altın dişi sarı sarı parladı. Hüsnü enişteşinin bu çok eski tavrını hatırlayıverdi. Cezaevine gitmeden önce de böyle gülerdi. Kendine güvenen bir duruşu vardı her zaman. Böyle altın dişini göstererek gülümsemesi bir saygı duygusu uyandırırdı insanda.

— Hah şöyle, dedi Hüsnü. Ne olmuş sana öyle? Yapılı köyünün Haydarısın sen enişte.

Haydar kafasını salladı.

— Vay yeğenim vay, dedi. Onlar geçti, boş lâf onlar.

— Niye?

— .....

Haydar önüne baktı. Cezaevinde ne kadar üzüldüğü belliydi.

— Rahatın iyi değil miydi yoksa?

— İyiydi şükür, iyiydi ama...

Elini salladı. Gerisini tamamlamak istemedi.

— Mehmet epey büyüdü mü? diye sordu birden.

— Büyüdü, dedi Hüsnü. Gülsüm de gelinlik kız oldu maşallah.

Akşamın hafif esmerliğinden Haydarın yüzü solgun görünüyordu. Kavgadan gürültüden uzak, şöyle kendi haline yaşamak isteyen bir sevimlilik vardı üstünde. Kimse kendine bulaşmasın, her şeye razı olabilirdi. Öylesine dinmiş durulmuştu. Enişteşinin bu hali Hüsnü'ye bir garip, yabancı geliyordu. Apayrı bir insan etkisi bırakmıştı.

— Sen hiç aldırma enişte, dedi. Onlar sana bir daha yaklaşamazlar. Geçti.

— Kimler?

— Kocaağa'nın oğulları.

Haydar hem yürüyor, hem ileriye bakınıyordu. Ne düşündüğü belli değildi. Anlamsızdı yüzü.

— Erken çıktık kasabadan, dedi. Hava kararsaydı hiç değilse.

— Erken değil enişte, korkma. Bu zamanda kim yola çıkar gayri?

— Köye bir varıverseydik...

— Varırız, varırız. Kimsenin ruhu bile duymaz, endişelenme sen.

Kasabayı geride bırakmışlardı. Haydar tekrar ileriye, arkaya baktı.

— Tabancayı nereye sakladın? diye sordu Hüsnü'ye.

— Daha ilerde.

— Geceleyin bulabilecek misin?

— Buluruz buluruz, korkma sen.

Hüsnü hayvanları sıkıştırdı. Arkalarından hızlı hızlı yürüyorlardı. Kasaba bir karaltı yığını gibi kalmıştı geride. Bu karaltının içinde yer yer ışıklar yanmıştı. Köy yolu ırmağa doğru ağaçlıklar, bahçeler boyunca gidiyordu. Sol yanda kayalık tepeler vardı. Hava gittikçe kararmış, ortalık iyice tenhalaşmıştı.

Hüsnü koşup hayvanları durdurdu:

— Binelim de biraz hızlı gidelim, dedi. Haydar'ı ata bindirdi, kendisi de eşeğe atladı. Yanyana sürmeğe başladılar. Atın bir tarafında Haydar'ın bavulu sarılıydı. Sarsıldıkça semere vurup duruyordu. Takırtı yapmasın diye Haydar eliyle bavulu tuttu. Eğilip geriye doğru baktı tekrar. Bir şey farkedilmez olmuştu.

— Köyde kimse duymadı ya? diye sordu tekrar. Sabah beri kimbilir kaç kere sormuştu bunu. İçi rahat etmiyordu bir türlü.

— Yok yahu enişte, dedi Hüsnü. Korkma sen. Nabalın boynuma olsun, kimsenin haberi yok. Ne olmuşsun sen böyle canım!

Kızmağa başlamıştı gayri. Kimden korkuyordu bu kadar? Eskiden böyle miydi bu? Bir zaman köyde kimsenin «kaşının altında gözün var» diyemediği Kocaağa'nın ortanca oğlunu vurup uzatıveren Haydar'dı bu. Köyde şaşmadık kimse kalmamıştı. Şimdi haline bakındı şunun.

— Enişte, dedi. Vallahi senin üstüne gelemez gayri onlar. Herkes öyle diyor. Korkma sen. Köyde böyle davranma allahaşkına. Senin için iyi olmaz bu.

Eniştesi geriye dönüp baktı Sonra ilerdeki ağaçların karaltısını dinledi. Hüsnü'yü işitmiyor gibiydi.

— Sen Yapılı köyünün Haydarısın be enişte. Başlarına mı düşmüş senin yolunu kesmek? Vallahi «ben yarın köye geliyorum» diye aşikâre haber salaydın gene kimse yolunu kesemezdi. Evlerine saklanırlardı valla. Kolay mı sanırsın be? Adın yeter onlara, adın. Benim bildiğim bu.

— Vay yeğenim vay, dedi Haydar. Boş ver sen öyle lâflara.

— Niye enişte?

Haydar cevap vermedi. Ne düşündüğü belli olmuyordu.

— Hapislik zor, onu biliyorum.

— Yok canım, niye zor olsun?

Elini salladı. Lâfın gerisini tamamlamak istemiyordu. Yolun gerisine doğru dikkatli dikkatli baktı. Akşamın gittikçe kararan esmerliği içinde Haydar'ın yüzü iyice solgun görünüyordu. Bir zaman konuşmadılar. Hayvanların nal seslerinden başka bir şey duyulmuyordu. İfmir çayının köprüsüne gelmişlerdi. Hüsnü eşekten yere atlıyarak köprünün altına doğru yürüdü.

— Nereye? diye fısıldadı Haydar.

— Tabancayı alacağım, köprünün duvarına saklamıştım.

Haydar atı durdurup bekledi. İki tarafına dikkatli dikkatli bakındı. Çayın suları iyice kararmıştı. Aşağı yan-

daki sazlıklardan bir yaban ördeği sesi geliyordu. Daha ilerilerde sular kumsallara yayılıyor, durgun kısımda açık göğün vurduğu ışıltılar parlıyordu. Yol, buradan ilerde kayalık tepelere tırmanacaktı. Uzaktan bakınca bu tepeler her zaman karanlık görünürdü. Yapılı köyünün bayırları da böyleydi. Binlerce kayalar üst üste, kara tepeler halinde dururlardı. Akşamlara doğru daha bir karanlık görünürdü bu tepeler. Haydarın içinden ılık bir şeyler geçti. Köyüne gelmiş gibi duydu kendisini. Yüzünün etleri sızladı.

— Tamam, diyerek geldi Hüsnü. Dah de.

Kendisi de eşeğe atlayıp ayaklarıyle sıkıştırdı hayvanı. Köprünün parmaklıkları arasından durgun suya aksetmiş yıldızlar görünüyordu. Köprüyü sessizce geçtiler.

— Tabancayı sen al istersen, diye uzattı.

— Yok yok, dedi Haydar. Bir tuhaf titredi. İçinden cereyan geçmişti sanki. Yıllardan sonra bile tabanca lâfı hâlâ soğuk geliyordu ona.

— Tak beline, dedi. Lâzım olmaz inşallah. Allah kullandırmasın onu.

Hüsnü gevşek gevşek güldü.

— Niye enişte? diye sordu. Lâzım olunca başka çare var mı?

Haydar cevap vermedi. Yolun gerisine baktı. Kayalıklara tırmanmağa başlamışlardı. Yanlarından geçtikleri her kayanın ardına bakıyor, rahat edemiyordu bir türlü. Daima tetikteydi.

— Konuşsana enişte, dedi Hüsnü. Hep susuyorsun be?

— Ne konuşayım? Sen konuş da ben dinliyeyim. Köyde ne var ne yok?

— Ne olsun köyde... Varınca hepsini görürsün zati.

— Kocaağa ihtiyarladı mı?

— İhtiyarladı ya, dedi Hüsnü. Çok ihtiyarladı hem

de. Evden camiye, camiden eve. Başka yere gitmez. Oğlunun ölümünden sonra birden çöktü. Dediklerine göre aklına geldikçe hâlâ ağlarmış.

Haydar nefes almadan dinliyordu. Gözlerini küçülterek kaynına baktı. Sonra birden terlediğini duydu. Serinlemek için yakasının düğmelerini çözdü. Bunalmıştı.

Hüsnü anlatıyordu boyuna;

— Yukarıköy'lü Osman efendi haber yollamış. «Şimdi ağlamak kaç para eder, demiş. Zamanında oğullarını böyle şımartmasaydı olmaz mıydı? Her gün suya giden testi bir gün kırılır elbet. Belliydi zati bunun böyle olacağı.»

Bilirsin Osman efendi sözünü esirgemez. Böyle söylemiş.

Haydar düşünüyordu. Karanlıkta yüzü iyi seçilemez olmuştu. Hayvanların nefesleri ve ayak sesleri duyuluyordu sadece. Bir zaman konuşmadılar. Kayalık tepeyi çıkmışlar, bir düzlüğe doğru açılmağa başlamışlardı.

— Hüsnü, dedi birden. Sakar köyünün üstünden gidelim yeğen. Ne olur ne olmaz.

— Niye?

— Belki karşıdan bir gelen olur.

— Kim gelecek enişte bu zamanda?

— Olur ya canım, rastlar.

— Gelen gelsin be enişte, ne olacak?

— Belki onlardan birisi geliverir.

— Amma yaptın be enişte? Bu zamanda kimin ne işi var buralarda? Hem gelseler ne olur? Sen şöyle bir yana çekiliverirsin, karanlıkta nerden görecekler?

— Ya sen?

— Bana bir şey demezler. İlk yıl biraz eziyet verdiler ama, sonradan iyileştik gayri.

— Nasıl eziyet verdiler?

— Gördükçe söydüler saydılar. O kadar olur ded gayri, biz de pek hıçtımadık

— Sonra?

— «Öcümüzü ablandan alacağız, şöyle yapacağız, böyle yapacağız...» filân dediler. «Bizim ne kabahatımız var yahu, dedim. Ablam ne yaptı size? Ne istersiniz bir eksik etekten?»

Haydar düşünüyor, cevap vermiyordu.

— Köyden de söylediler. «İki kuzulu bir koyundan ne istersiniz» dediler. Zati baştan suçun kendilerinde olması onları geri oturttu. Fazla üsteliyemediler gayri. Aha sen şimdi köye gidiyorsun ya, görürsün bak sana bile taklaşamıyacak onlar. Görürsün.

Haydar cevap vermedi. Geriye doğru dönüp dikkatli dikkatli baktı. Yol birden düzleşmişti. İki yanda geniş tarlalar vardı. Issız bir kırdı burası. Hayvanların ayak seslerinden başka ses duyulmuyordu. Gökte kıpır kıpır yıldızlar vardı. Hayvanlar habire yürüyorlardı Sakar köye dönülecek yere gelmişlerdi.

— Bu taraftan gidelim, dedi Haydar tekrar.

Hüsnü durakladı.

— Niye be enişte? diye sordu. Korkma yahu.

— Korkmuyorum ama. Ne olur ne olmaz canım. Biraz geç varsak ne olur sanki?

Bu taraftaki yol pek işlek değildi. Gene de Hüsnü ısrar etmedi. Hayvanları çevirdiler. O taraftan gitmeğe alışık olmadıkları için gitmek istemiyorlar, huysuzluk ediyorlardı. Hüsnü eşeği sopaladı. Bağırıp çağırdı. Geceleyin sesi ta uzaklara kadar yayılıyordu.

Haydar yolun ilerisine gerisine baktı. Bir türlü rahat edemiyordu. Her an bir tehlike çıkıverecekmiş gibi dikkatliydi. Katil olduğu günlerdeki heyecanını tekrar yaşıyordu sanki. Oysa, bıkkındı böyle şeylerden, yılmıştı iyice. Kimseyle hır-gür çıkarmadan çoluğunun çocuğunun ba-

şında yaşayıp gitmek istiyordu. Çalı dibindeki itle dalaşmaktansa, bir çok çalıları dolaşmağa razıydı. Tek istediği kendisini rahat bıraksınlardı. Üstüne gelmesinlerdi. Başkalarıyla uğraşacak, didişecek dermanı kalmamıştı.

— Demek öyle Hüsnü? diye sordu birden.

— Nasıl enişte?

— Beni rahat bırakırlar mı dersin?

— Başka ne yapacaklar? Köyde burunları iyice kırıldı zati. Valla senin kılına bile dokunamazlar, görürsün bak. Gene de uzak durmalı elbet. Hot be hot önlerine varıp dikilmek yakışık almaz.

— Tabiî canım, dedi Haydar, onu yapmam.

— Ama enişte, büsbütün korkak gibi durma. O da olmaz. O zaman da onlar yiğitler. Gene şöyle dik olmalısın değil mi ya?.

Haydar güldü. Sonra ikisi de sustular.

— Çeltikler nasıl? diye sordu. Sözü değiştirmek istiyordu anlaşılan.

— İyi. Eskibük'de gene iyi çeltik var. Ablamla Gülsüm oranın birinci otunu ayıkladılar. Bugünlerde Yarbükü'ne gidiyorlar ama, bilmem bitirdiler mi?

— Köyde bu yıl çeltik tarlası satan falan oldu mu?

— Olmadı. Niye sordun?

— Hiç.

— Dönümüne iki - üç bin istiyorlar enişte. Ateş pahası!

Haydar düşündü;

— Rahat bırakmazlarsa, satıp savıp gideceğim, dedi. Göçeceğim bu köyden.

— Niye? diye sordu Hüsnü. Hayret etmişti. Nereye gideceksin enişte?

— Nereye olursa. Giderim bir şehir kıyıcığına, pazarcılık ederim, satıcılık yaparım.

— Sus be enişte. Bir daha söyliyeyim deme bunu. İş-

te o zaman taklaşırlar sana. Hiç bir şey olmamış gibi davran. O zaman üstüne gelemezler. Benim bildiğim bu.

Tekrar sustular. Haydar ileriye, geriye baktı. Gece ilerlemişti. Hayvanlar koşarmış gibi yürüyorlardı. Biraz sonra Sakar köyünün üstünden sola doğru saptılar. Köy aşağıda derenin içinde kalıyordu. Bir - iki köpek havlamasa orada köy olduğu belli bile değildi. Gece öylesine tenhaydı. Sol ilerde Yazlı dağının kocaman karaltısı göğe vurmuştu. Karanlıkta yayvan bir görünüşü vardı.

Haydar kendisini bir an köydeymiş gibi hissetti. Yazlı dağının o eski, bildik karaltısıydı işte karşısındaki. İçinde ılık, anlaşılmaz bir şeyler kımıldanıp duruyordu. Kafası karmakarışık, bulanıktı.

— Hüsnü, dedi. Gel sen beygire bin de önden git. Ben biraz arkadan geleyim.

— Niye?

— Canım, ikimiz birden görünmiyelim, ne olur, ne olmaz.

— Yok yahu enişte, «dah» de sen. Bir şey olmaz.

— Yok yok

Haydar attan indi. Kantarma kayışının ucunu Hüsnü'ye uzattı.

— Sen biraz önden yürü, dedi. Ben sekiz, on adım arkadan gelirim.

— Allah Allah... diye söylendi Hüsnü. Sen amma da olmuşsun be?

Haydar cevap vermedi. Köye yaklaştıkça, titizliği artıyordu. Hüsnü ata binip eşeği önüne kattı. Eniştesinin bu çekingenliği tuhafına gitmeğe başlamıştı gayri. Gecenin ortasında, buralarda kim ne arardı? Ne sebep vardı bu kadar çekinmeğe?

Hüsnü önde, Haydar arkada yürümeğe başladılar. Köyün bağlarına gelmişlerdi. Yol burada boyuna çitler arasından geçerdi. İki yanda ağaçlar vardı. Bir bahçenin

kıyısındaki kavak fidanları karanlıkta yanyana dizilmiş insanları andırıyordu. Haydar iyice rahatsızlanmıştı. İki yana bakınıp duruyordu. Rüzgâr ağaçların yapraklarını hışırdatsa ürküyordu hemen. İğne üstünde gibiydi.

Arka arkaya Dedepınarı'nın önünden geçtiler. Çeşmenin oluğu ımbıl ımbıl su doluydu. Haydar eğilip içti. Su içerken bile hemen doğrulup etrafa bakmak gereğini duyuyordu.

Delemen tepeyi aşınca köye gireceklerdi. Haydar heyecan içindeydi. Hep ağızdan soluyordu. İçinde kötü bir titreme başlamıştı. Hüsnü'ye biraz daha yaklaştı.

— Gel enişte, dedi Hüsnü. Kendisi de attan indi.

Tekrar yan yana yürümeğe başladılar. Haydar'ın kalbi küt küt atıyordu. Engel olamıyordu bir türlü.

— Geldik, dedi Hüsnü. Allah verse de ablam kapıyı dövdürüp durmasa bize...

Tepeyi inmişlerdi. Köyün arka tarafından bir sokağa girdiler. Haydar boyuna iki yana bakıyordu. Düz toprak damlı evlerin köşelerinden dönerken elinde olmıyarak titremesi artıyor, boğazı kurur gibi oluyordu. Yeni yapılmış bir evin arkasını dolaşıp, meydanı geçtiler. Hüsnü atı yedeğine almıştı. Eşeğin arkasını sopaladı.

Açık pencerenin önünde akşamdan beri bekliyen Satı kadın duymuştu bu sesi. Birden sıçradı;

— Gülsüm, Gülsüm! diye sarstı kızı. Kalk hele kalk, feneri getir!

El yordamı ile çabuk çabuk merdivenleri indi. Arkadan uzun bir sopa ile dayalı kapıyı açar açmaz, kapı kendiliğinden itiliverdi.

— Uyy... diye yana çekildi kadın. Korkmuştu birden. İçeriye uzun boylu bir karaltı dalıvermişti. Karanlıkta birbirlerine bakıştılar.

— Satı... diye fısıldadı Haydar'ın sesi.

— Sen misin, Haydar?..

Merdivenden aşağı bir ışık iniyordu. İkisi de durup ışığa baktılar. Gülsüm feneri getiriyordu. Hıçkırarak babasına sarıldı. Anası şaşkınlıkla yanda kalakalmıştı. Kapı dışardan tekrar itildi.

— Biriniz şunları alın hele! diye fısıldadı Hüsnü.

Satı kadın dışarı koştu. Gülsüm babasından zorla ayrılabilmişti, o da dışarı gitti. Haydar'ın bacakları titriyordu, ter içindeydi. Fenerin sarı sarı aydınlattığı merdivenin bir basamağına çöktü. Hiç bir şey düşünemiyordu. Tuhaf bir karanlık içinde kalmıştı. Eliyle uzun uzun alnını uğuşturdu. Dışardan fısıltılar, konuşmalar geliyordu. Biraz sonra heybeyle bavulu içeri aldılar. Haydar hâlâ kendisine gelememişti. Şaşkın şaşkın bakıyordu onlara. Satı kadın eşeği yularından asılarak ahıra çekti.

— Gülsüm ne duruyorsun, bavulu yukarı çıkar, dedi.

Kız, yaş içindeki gözlerini babasından ayırmağa çalıştı. Sonra eşyaları yukarı taşıdı.

— Hüsnü nerede, gitti mi yoksa?

— Buradayım abla, diye kafasını içeri uzattı. Şu tabancayı alın, şimdilik sizde kalsın.

— Yok yok, dedi Haydar. Fakat oturduğu yerden kımıldıyamıyordu. Hasta gibi çöküp kalmıştı merdivene.

— Al diyorum sana abla! Ben gidiyorum, hadi allahaısmarladık.

Satı kadın Hüsnü'nün eşiğe koyduğu tabancayı aldı, arkasından dışarı çıktı.

— Güle güle kardaş, dedi. Kardaşların kardaşı. Allah senden razı olsun. Sağlıkla git. Allah... Allah...

Satı kadın ağlıyor, söz bulamıyordu söyliyecek. İçeri girince ağlaması birden arttı. Sesini koyverdi. Kızı da ona katılmıştı. Haydar çiçek bozuğu yüzüyle ikisine de şaşkın şaşkın bakıyordu. Hiç bir şey bulup söyliyemiyordu nedense. Dilsiz gibi olmuştu. Yerinden kalkacak gücü yoktu.

— Çok şükür Allahıma, diye inledi kadın. Çok şükür... Dünya gözüyle... Çok şükür...

Neden sonra kendilerine gelebildiler.

— Yukarı çıkalım, dedi kadın. Burada durmıyalım, kalk hele.

Adam davrandı. Urbasının arkası hep toz olmuştu. Merdivenleri çıktı. Hâlâ dizleri titriyordu. Odanın peykesine düşer gibi oturdu.

— Nasılsınız? diye sordu. Sesi hasta sesi gibi bitkindi.

— Çok şükür, dedi karısı. Canımız sağ. Sen nasılsın?

Haydar «iyiyim» der gibi kafasını salladı. Sonra yerde serili yatağı gördü. Doğrulup oraya doğru gitti. Gülsüm elindeki feneri koşturarak kardeşinin yüzüne tuttu. Haydar, Mehmet'e eğilip baktı. Kadın ayakta dikilmiş ağlıyordu.

— Babasız büyüyen yavrucuğum, dedi.

Odada bir müddet hıçkırık sesinden başka bir şey duyulmadı. Sonra Haydar başını çevirip bir kızına, bir karısına baktı. Çiçek bozuğu yüzünden iki damla yaş döne döne aşağı doğru aktılar.

— Mehmet'in haberi yok mu? diye sordu.

— Yok, dedi karısı. Bugün sordu da söylemedik.

— Neden?

Hafifçe gülümsemişti. Ağzının üst tarafındaki altın dişi parlamıştı. Kadın bir tuhaf oldu. Kocasının asıl yüzünü şimdi görebilmişti işte. Zayıflamış, değişmişti Haydar. Altın dişi parlamasa tanınacak gibi değildi.

— İşte, diye cevap verdi. Bugün büke gitmedik. Sezdi mi, ne yaptı. «Babam ne zaman gelecek?» diye sordu durdu.

Adam yastığa doğru eğilip, oğlunun gözünü öptü. Sonra öylece kaldı orada. Bir türlü kalkamadı. Rüya görüyor gibiydi. Tuhaf bir ağırlık vardı üstünde. Sonra başını

kaldırıp uzun uzun odaya baktı. Zayıf lâmba ışığında odanın duvarları çok kirli görünüyordu. Eşya nasıl da yoksuldu.

Bir zaman konuşamadılar. Kadın hıçkırıp duruyordu. Biraz sonra köyün horozları hep birden ötmeğe başladılar.

4

— Köylüleer!... Yarbükündeee... tarlası olanlaaar... yarın sabaaah... bende gidecekleeer... Duyduk duymadık yoook... Haaa! Gelmiyenden onar kayma ceza alınacak, ona göre!

Bekçi Mıstık son kelimeleri nedense çabuk çabuk söylemişti. Her zaman böyle yapardı zati. Tellâl bağırırken sıra cezaya geldi mi - sesi mi kesilirdi ne? - geçiştiriverirdi orayı.

— Ula bekçi! diye bağırdı Remzi aşağıdan. Cezayı sıkı söyle cezayı!

— Yeter be... dedi bekçi. Söyledik ya işte!!

Tahta minarenin içinde kayboldu.

— Bekçi! Ula bekçi Mıstık!..

Bekçi Mıstık cevap bile vermedi. Remzi gözleri minarede öylece kalakaldı.

— Vay deyus vay, dedi. Bu da adam oldu gayri!.

Köylü yatsı namazından dağılmıştı. Karanlıkta ağır ağır evine gidiyordu herkes. İş - güç zamanı camiye devam eden üç - beş kişiyi geçmezdi zati. İhtiyarlar, sofular falan.

Remzi Şeyh Ahmet'i gözledi. Caminin kapısından yeni çıkmıştı. Başının takkesinden tanıdı. Gece - gündüz takke giyerdi.

— Ahmet ağa, duydun mu? diye yaklaştı yanına.

— Neyi? diye sordu.

— Yarın bente gideceğiz bente.

— Bıktık senin şu bentinden be! dedi adam.

Remzi yılışık yılışık güldü.

— Etme Ahmet ağa. Sen de böyle dersen gayri, işimiz var valla...

— Ya ne diyecektik?

— Bent benim mi canım? Komşularla birlikte gidelim, diye kararlaştırdık.

Şeyh Ahmet dikleşti;

— Hangi komşularla? diye sordu.

— Aha Kara Mahmut, Hacıosman emmi, Mehmet... Hepsi vardılar...

Şeyh Ahmet cevap vermedi. Köyün içine yanı yürüyorlardı.

— Geleceksin değil mi, sabah erken?

— İyi iyi, dedi Şeyh Ahmet. Evine yöneldi.

Remzi karanlıkta dikilip durdu. El ayak çekilmişti. Köyün sokakları tenhaydı.

«Haydar bent tutmağa gelir mi acaba?» diye düşündü. «Gelmez» dedi kendi kendine. Dört günlük misafir hemen bende mi gider? Daha dışarı bile çıkmadı adam. Dört gündür niye çıkmaz bilmem ki?

Yan sokağa girdi.

— Halim ağa, Halim ağa! diye bağırdı. Kapı açıldı biraz sonra.

— Evde yok, dedi karısı.

— Nereye gitti acabola?

— Bilmem «Haydar'a hoş geldine gideyim» diyordu.

Remzi geri döndü. «Sahi, diye düşündü. Haydar'a hoş geldine gitmek lâzımdı. Tarla komşusuyuz ne de olsa. Hem iyidir canım Haydar, katil olmadan önce az mı ahbaplık yaptık? Oturaklı adamdır hem de. Gitmeli gitmeli. Ayıp olur sonra. Orada Halim ağaya bent işini de söylerim.»

Geri döndü. Haydarların evinin önüne gelince başını kaldırıp yukarı doğru baktı. Pencerede ışık vardı. Sesleri duyuluyordu. Kapıyı vurdu.

— Kim o? dedi bir kadın sesi.

— Benim bacı, dedi Remzi, aç hele.

— Buyur Remzi ağabi.

— Gözünüz aydın olsun... diyerek girdi içeri. Hele hoş geldin Haydar ağa, hoş geldin.

«Haydar» diyememişti nedense. Yalnız adını söylemek onu küçültecek gibi geliyordu. Oysa, akran sayılırlardı. Eskiden birbirleriyle adlarını vererek konuşurlardı.

Kucaklaştılar. Remzi'nin boyu Haydar'ın omuzlarına ancak geliyordu. Cıpcılız kalmıştı onun yanında.

— E geçmiş olsun, nasılsın bakalım ağa?

Sesi inceli kalınlı çıkmıştı. İlk duyan muhakkak gülerdi bu sesi.

— İyiyim, dedi Haydar. Sen nasılsın?

Yüzü ciddiydi Remzi baktı kaldı. Bir yere oturmayı akıl edememişti. Oda kalabalıktı. Sedir baştan başa oturanlarla doluydu.

— Gel şöyle, dedi birisi.

Remzi kapının yanına gidip oracığa çöktü.

Haydarın beyazlaşmış, iri kemikli yüzü kendisine heybetli bir görüntü veriyordu. Yedi - sekiz yıl önceki Haydar değildi sanki. Dürgunlaşmış, daha bir ciddileşmişti. Fötr şapkasının altında epeyce kırlaşmış saçları görünüyordu.

Oradakiler hissedilir bir saygıyla yüzüne bakıyorlardı. Birden dönüp;

— Sonra... diye devam etti. Bir şey anlatıyordu demek. «Dedim efendim, ben sizin bildiğiniz adamlardan değilim, anladın mı? Yukarıda Allah her şeyi bilip durur. Ben katil olduysam, canımı kurtarmak için katil oldum. Vurmasaydım vurulacaktım. Allah düşmanımı bile bu duruma getirmesin. Siz elinize düşen her adama aynı gözle bakmayın. Adamın bir hası var, bir de pası var, anladın mı?»

Haydar konuşurken ikide bir «anladın mı?» diye soruyordu. Dinliyenler kendiliğinden başlarını sallıyorlardı. İyice açılmıştı Haydar. Geldiği günkü gibi değildi şimdi.

— Beni iyi bir yere yollayın, dedim, diye devam etti. Ben boş durmağa alışkın değilim, efendim, köylüyüm ben. Çalışmadan duramam. Toprak kazdırın bana, taş taşıtın!

Ağır, etkili bir sesi vardı. Konuştukça çatık kaşlarının altındaki gözleri parlıyor, keskinleşiyordu. Şivesi de epey değişmişti. Köylü konuşmasına benzemiyordu pek. Ellerini bir yeri gösteriyor gibi sallayıp duruyordu.

Remzi bu ellere baktı. «Tabancayı hangi eliyle kullandı acaba?» diye düşündü. Sağ eline dikkat etti. Dinliyenlerden çıt çıkmıyordu.

— Efendim, ben namuslu adamım, dedim. Buralara bazan namuslu adamlar da düşer. Çalıp çırpmakla, sayıp soymakla benim işim yok. Ben bu adamların içinde eririm, mahvolurum. Siz benim cezamı on kat uzatın, ama beni buradan kurtarın.

— Sonra ne oldu? diye sordu birisi.

Haydar altın dişlerini göstererek ona baktı.

— Ne olacak? diye elini salladı. Herif hiç tınmadı birader. Namussuzlarla, puştlarla uğraşa uğraşa onlar da öyle olmuşlar. İnanmıyorlar insan sözüne. Düşündüm, taşındım... Ne etmeli Allahım, ne yapmalı? Ayancıklı birisi

vardı. Gençten, babayiğit bir oğlan. Kız kardeşi orospuluk yapmış da boğazını sıkıp öldürmüş. Ama, adamın hası, anladın mı? O da benim gibi başka bir yere gitmek istiyor. «Kurtulalım bu deyyusun yerinden» diyor boyuna. Ne yapalım, ne yapalım? «Hasta olalım» dedik. Kendimize bir hastalık bulalım. O zaman bizi belki başka yere yollarlar.

Haydar altın dişini göstererek güldü. Anlattıkça açılmıştı;

— Meğer bizim Ayancık'lı bunun yolunu biliyormuş. Bizim yattığımız koğuşa bitişik bir yer vardı. Orada gündüzleri tutuklulara okuma yazma öğretirlerdi. Karatahtası, tebeşiri falan hepsi tamam. Biz başladık oradan her gün tebeşir aşırmağa, anladın mı? Ne yapıyoruz biliyor musun, her gün hap yutar gibi tebeşir yutuyoruz. Derken haftaya kalmadı, ikimiz de mum gibi sarardık kaldık. Öyle yaparmış adamı o mubarek. Ayancıklıya dedim ki, «Ula viziteye ikimiz birden çıkmıyalım, doktor durumu çakarsa sonra anamızı bellerler.» «Peki ağa, dedi Ayancıklı, sen önce çık...» Kerata, sezecekler diye biraz da korkuyor. Uzatmıyalım, ben viziteye çıktım. Sendeliyerek yürüyorum, karnımın üstünü tutuyorum. Öğürür gibi yapıyorum falan. Doktor genç, acemi bir şey. Daha yüzümü görünce hasta olduğuma inandı. Muayene etti, dinledi minledi. A-a. Bir şey anladığı yok. Dedim, «doktor bey, Allah bağışlasın, gençsin... Gel şurada bana bir iyilik yap. Ben burada öleceğim. Gün günden kötülüyorum. Yaramadı bana buranın havası. Başka bir cezaevine yolla beni.»

Nefes almadan dinliyordu öbürleri.

— Doktor baktı, düşündü müşündü. Ne de olsa gençler insaflı oluyorlar, anladın mı? Halimi de gardiyanlardan falan sormuşlar, beğenmişler anlaşılan. Bir gün baktık «küt» bir emir. Haydi bizi İmralı'ya yolladılar. Orası cezaevi mi canım, beylik valla...

Hüsnü takıldı;

— Gene git öyleyse enişte, dedi.

Haydar gülümsedi bu söze.

— Yok, dedi, gitmek istemem. Ama üstüme üstüme gelmesin kimse... Değilse, belli olmaz.

Tehdit eder gibi başını sallıyordu. Sonra oradakileri şöyle bir süzdü. Gözleri deliciydi. Dinliyenlerde bir kımıldanma oldu. Kimisi başını eğdi yere.

— Kim gelecek senin üstüne? dedi birisi. Geçti o gayri.

— Öyle olsun, dedi Haydar. Benim arzum da o. Rahat bıraksınlar gayri. Taklaşmasınlar bana.

Halim ağa sigarasından derin bir nefes çekti;

— Kimse taklaşamaz, dedi. Kocaağa oğullarını darmadağın etmiş baksana Bağırı bağırıvermiş. Büyük oğlunu Ankara'ya yollamış. «Yıkılın gözümün önünden itoğulları» demiş. «Bu yaşımda başıma bir iş daha çıkarmayın benim.» Öbürü de sen geleli hep Eskibük'de yatıyor. Kaç gündür köye bile çıkmadı daha.

— Öyleymiş, dedi Haydar. Valla utanmasam varıp elini öpeceğim. Bana taklaşmasınlar da başka hiç bir şey istemiyorum.

— Tabiî, tabiî... Doğrusu da odur. Olan oldu, giden gitti. Yeniden kavga, gürültü çıkarıp da ne olacak gayri, değil mi?

Haydar birden durgunlaştı;

— Kolay mı sanırsınız? dedi. Valla ölmek bundan iyi.

Sesi acılıydı. İçten söylemişti bu sözü. Yüzünün çizgileri derinleşmişti

— Çektiğim azabı kendim bilirim, diye inledi. Yüzü ağlayacak gibi olmuştu. Biraz önce konuşan Haydar değildi sanki. Odadakiler bir zaman konuşamadılar. Neden sonra biribirlerinin yüzüne bakmak için kımıldaştılar.

— Üzülme Haydar efendi, dedi birisi. Her şeyi Allaha havale et kardaşım. Altından Allah kalkar bunun.

Odadaki hava ağırlaşmıştı. Herkes önüne bakıyordu. O sırada usulca kapı açıldı. Dışardan Satı kadının sesi geliyordu, hepsi kapıya doğru bakıştılar. Bir bastonun ucu göründü önce. Sonra tütün dumanlarının arkasında Hacı Nuri Efendiyi farkettiler. Odadakiler hep ayağa fırladı. Cereyanlı bir sessizlik oldu. Haydar da donmuş, ne yapacağını şaşırmıştı birden.

— Buyur emmi efendi, diyebildi.

Hacı Nuri Efendi beyaz sakallı yüzüyle odadakilere bakındı. Ürkek bir hali vardı. İyi göremiyordu belli ki.

— Nerde Haydar? diye sordu.

Haydar önüne doğru vardı.

— Öpeyim emmi, diye eğildi.

Hacı Nuri efendi iyice görebilmek için dikkatli dikkatli baktı.

— Hoş geldin, dedi. Zayıf, bir sesi vardı.

Köy imamı ile birlikte gelmişlerdi. İkisini de buyur ettiler, baş köşeden yer verdiler. Bir zaman kimse konuşmadı. Herkes yan yan biribirine bakıyordu.

Hacı Nuri Efendi köyün en yaşlı, en hatırlı kimselerinden biriydi. Üstelik Kocaağaların hısımı olurdu. Haydar'a hoş geldin'e gelmesi olağanüstü bir olaydı. Odadakiler hep şaşırmışlardı. Kimse bir söz bulup konuşamıyordu. Haydar karşıda yere serili mindere oturmuş, terbiyeli terbiyeli önüne bakıyordu. Bir tuhaf rahatsızdı hareketleri.

— Konuşsanıza.. dedi köy imamı. Niye sustunuz öyle?

Herkes birbirine baktı tekrar. Bir söz açmış olmak için Halim ağa kımıldandı;

— Ula Remzi, diye sordu. Neydi! o deminki tellâl gene?

— Bent işi Halim ağa. Yarın bende gideceğiz.

Odadakiler hep onlara döndü. Ortalık rahatlamıştı biraz.

— Ne bendi? Senin aklına geldikçe bende mi gideceğiz biz?

Remzi bir cevap bulamayıverdi. Hâlâ Hacı Nuri Efendinin buraya nasıl geldiğini düşünüyordu herhalde.

— Niye Halim ağa? diye sordu. Bana ne? Komşular öyle kararlaştırdılar.

— Hangi komşular bunlar?

— Ne bileyim, Yarbükü'nün komşuları işte..

— Allah Allah.. dedi Halim ağa. Zırt zırt ikide bir bende mi gidilir yahu? Bizim işimiz gücümüz bent tutmak mı?

— Arkın suyu azaldı, ne edelim?

— Neresi azalmış? Ben bugün bükteydim, baya su var arkda.

Remzi güldü:

— Sizin oralarda öyle ama, dedi. Bir de gel, alt başlara bak.

— Ne yapalım? dedi. Geverleri iyi ayarlayın da herkese yetsin.

— Ayarlıyoruz ama, sonra gene açıyorsunuz.

Halim ağa kızmıştı:

— Kim? diye sordu sertçe.

— Siz, hepiniz.

— Açtırma!. Sen bük ağası değil misin?

Odadakiler durmuş, Yarbükü'nün su tartışmasını dinliyorlardı. Deminki gerginlik dağılmıştı. Kimisi gülümsemeğe başlamıştı bile.

— Ne edelim? dedi Remzi. Gelip de kavga mı edelim her birinizle?

Sesi inceli kalınlı çıkmağa başlamıştı. Haydar gözlerini tartışanlardan alıp Hacı Nuri Efendi'ye çevirdi; hep kendisine bakıyordu Hacı Nuri Efendi. Beyaz, nuranî bir sakalı vardı. Gözleri ihtiyarlıktan iyice küçülmüşlerdi. Haydar tekrar kendisini topladı. Bu adamın eve kadar

gelmesinde bir sebep vardı ama neydi acaba? Sebep arıyor; bir fikirde karar kılamıyordu. Tartışanlara baktı tekrar, ama onları dinliyemedi.

Neden sonra;

— Eee... dedi birisi. Sizin su kavganızı dinlemeğe gelmedik buraya. Gidin tarlada yapın kavganızı.

Dinliyenler güldüler bu söze. Halim ağa sustu, susamadı;

— Hayır kardaşım, diye başladı gene. Görseniz bir rezillik bu bizim bükün işi. Kimisi gelir suyu keser, kimisi gider suyu açar. Çeltik bir sulu, bir kuru. Böyle mahsul olur mu? Köyde bir işiniz çıksa da iki gün gidemeseniz takır takır kuruturlar tarlanızı.

— Niye? diye sordu deminki adam.

— İşte. Gelir geverini kaparlar. Bir de çamur suvarlar üstüne. E siz söyleyin kardaşım, böyle çeltikçilik olur mu? Hepiniz tarla sahibisiniz, hangi bükte böyle bu?

Remzi oturduğu yerde ıkınıp sıkınıyordu. Bütün suç kendisine yüklenmişti sanki.

— Yani, dedi. Hep kabahat bizde mi? Siz geverlerinizi ağzına kadar açın, bizim yerler aşağıda kurusun gitsin?

— Kurumasın, dedi Halim ağa. İyi ayarlayın da kurumasın, herkesinkine yetsin.

Köy imamı peykenin köşesinden söze karıştı;

— Amaaan.. diye salladı elini. Bırakın hele şu işi. Yeleğinin cebinden köstekli saatini çıkarıp baktı.

— Hadi hele, dedi. Gece yarısı oldu. Dağılın evlerinize gayri!

Haydar'la konuşmaya geldikleri, yalnız kalmak istedikleri anlaşılmıştı. Köylüler davrandılar. Kapı açıldı, «eyvallah»ı çeken yürüdü. Kimisinin ayakları geri geri çekiyordu. Haydar'la ne konuşacaklarını merak ediyorlardı. Dönüp dönüp geriye bakıyorlardı. Hacı Nuri Efendi oturduğu yerde hiç kımıldamıyordu. İmam eliyle «gidin gidin»

işareti yaptı. Oda boşaldı. Hüsnü kapıyı kapatıp dikildi oraya. Haydar bir şaşkındı. «Ne olacak» diye bir imama, bir Hacı Nuri Efendiye bakıyordu. Söz bulup başlıyamadılar bir zaman. Sonra imam öksürdü.

— Şimdi, yeğen.. dedi Haydar'a. Cezanı çekip geldin, geçmiş olsun.

— Allah razı olsun, dedi Haydar. Sağolun.

— Allah affetsin. Biz bugün Hacı Nuri Efendi'yle düşündük taşındık. Seninle de, sonra gidip ağayla da konuşalım dedik. Bir hayırlı yola bağlıyalım bu işin sonunu.

Haydar saygılı saygılı diz çöktü. Başını öne doğru eğdi. Dışarda Satı kadınla kızı Gülsüm kulaklarını kapıya yapıştırmışlar, nefes almadan odayı dinliyorlardı. Hüsnü de gidip sedirin ayak ucuna oturdu. İmam devam etti;

— Tabiî barışın demiyoruz. O geçti gayri.

Haydar başını biraz daha öne eğdi. Namaz kılar gibiydi. Bir sessizlik geçti odada. Hacı Nuri Efendi cansız tesbihini çekiyordu. Zayıf bir sesle o da konuştu:

— Bundan sonra bari, dedi. Birbirinize sataşmayın oğul. Sen gözlerine görünmeyiver. Kolay değil onların durumu.

Daha söyliyecekti, cılız sesi yetmedi. Bir acı içinde olduğu belliydi. Haydar kalktı gitti, ihtiyarın önüne diz çöktü;

— Efendi emmi, dedi. Allah yukarda bilip durur, benim en büyük cezamı kim verdi biliyor musun? Aha burası verdi burası, anladın mı?

Yüreğini gösteriyordu. Ağlamaklı bir sesi vardı. Çiçek bozuğu yüzü sararmış, çizgileri derinleşmişti.

— Bin kere pişmanım, diye inledi.. Keşke o beni vursaydı. Başından geçmemiş kimse bunu anlıyamaz.

Uzun bir sessizlik oldu. Haydar'ın gözleri yaşarmıştı.

— Allah beni affetmez, biliyorum, dedi. İki dünyamı da söndürdüm, berbat ettim.

Hepsi sustular. Hacı Nuri Efendi başını önüne eğmişti. İmam dudaklariyle uzun uzun bir dua okudu.

— Şimdi, dedi. Senin yapacağın şey şu olmalı yeğenim. Kocaağanın oğullarının gözüne görünme. Hiç birine görünme onların. Baktın birisi karşıdan geliyor, yolunu değiştir, başka yerden git.

Haydar dinliyor, düşünüyordu.

— Kendini bir kere onların yerine koy, dedi imam. Kolay değil. Bak sen ağasın, çıktın geldin. Ya onların kayıbı? Gayri geri gelebilir mi?

Haydar küçülttüğü gözlerini bir yere saplamış, kımıldamadan bakıyordu.

— Sen biraz fedakârlık edeceksin, diye ilâve etti imam. Bak biz Hacı Efendi emmiyle yarın Kocaağaya gidip onunla da konuşacağız. Gayri hır gür çıkmasın, günah üstüne günah işlenmesin şu köyde.

— Zati ağa da öyle istiyor, dedi Hacı Efendi. «Hır gür olmasın, kimse birbirine taklaşmasın gayri» diyor.

Haydar başını kaldırıp ihtiyara baktı.

— Öyleyse onlar da benim üstüme gelmesinler, efendi emmi, dedi. Rahat bıraksınlar, ben başka bir şey istemiyorum.

İhtiyar başını salladı;

— Bizim de dediğimiz o işte.. diye öksürdü. Taklaşmayın birbirinize oğul.

İmam gene dua okumağa başladı. Hep böyle yapardı bu adam. Bir lâfın ortasında başlardı dua okumağa. Sözleri böyle daha etkili olur diye mi düşünürdü, kimbilir? Bitirince sakalını sıvazladı;

— Bak, diye başladı gene. Ak sakallı Hacı efendi emmiyle evine kadar geldik. Bizi bir büyük bilirsen, söz dinlersen böyle işte. Dediğimiz gibi, sen biraz uzak duracaksın. Onların geçtiği yerden geçmeyivereceksin. Böylesi yakışık alır zati. Gözlerine görünmiyeceksin. Köşe bucak

kaç demiyoruz, ama bir de hot be hot varıp önlerine dikilmek var. İşte bu olmaz, değil mi ya?

— Onu yapmam hocaefendi, dedi Haydar. Ben çocuk muyum? Bilmez miyim o kadarını? Ama onlar da benim peşimden gelmesinler Öküzün boynuzuna girecek değilim ya? Fazla üstüme gelmesinler benim. Bunun da yakışığı böyle.

— Doğru, dedi imam. Biz de onu diyoruz. Birbirinizi görmeyiverin. Ne onlar seni görsünler, ne sen onları gör.

Hüsnü sedirin kapıya yakın ucunda oturmuştu, bir eniştesine, bir öbürlerine bakıyordu. Yüzü dikkatliydi ama ne düşündüğü belli değildi.

O sırada kapı vuruldu. Dışardan bir kadın kolu içeriye kahve tepsisi uzattı. Hüsnü fırlayıp tepsiyi aldı. Önce Hacı efendiye, sonra imama tuttu.

Kahvelerini konuşmadan içtiler. Bir sessizlik çöktü odaya. Kahve höpürtüsünden başka ses duyulmuyordu. Hepsi de ayrı ayrı kendi içlerinde düşünüyorlardı.

— İnşallah bunun sonu hayırlı olur, dedi imam.

— İnşallah inşallah.. dedi öbürleri.

Kahvelerini bitirmişlerdi. Konuşacak başka bir şey bulamıyorlardı.

— Ee... Hacı emmi, diye doğruldu imam. Gidelim, geç vakit oldu. Biz üstümüze düşeni yaptık.. İnşallah bunlar da bizi büyük bilir, sözümüze uyarlar. Sonu da hayırlı olur bu işin.

— İnşallah... diyerek kalkmağa çalıştı ihtiyar. Merdivenleri inerken yardım ettiler. Haydar ışık koşturdu. Hüsnü Hacı efendinin koluna girdi. Sokak kapısının dışına kadar uğurladılar.

Geri dönüp merdivenleri çıkarken;

— Demedim mi ben sana enişte? diye fısıldadı Hüsnü. Nasılmış?

Kurnaz kurnaz başını sallıyordu. Haydar lâmba ışığında kaynının yüzüne baktı. Düşünüyordu

— Ne demek bu? diye sordu Hüsnü.

— Ne demek?

— Gelip yalvarmaktır bu! Ben demedim mi sana, «gayri onlar taklaşamazlar, burunları kırıldı» diye?

Haydar düşündü, cevap vermedi. Odaya girince karısı;

— Ne oldu, niye gelmişler? diye sordu heyecanla. Kapıdan dinledik ama iyice duyamadık. Ne dediler?

Gülsümle birlikte sabırsızca bakıyorlardı.

— Ne diyecekler abla, dedi Hüsnü. «Gayri kavga çıkarmayın» diye yalvarmağa gelmişler.

— Yaa?..

— Tabiî ya, ikisi de Kocaağa'nın adamı bunlar. Birisi hısımı, birisi ahbabı. Bunların gelip de böyle konuşmaları ne demektir?

Kadın memnuniyet içinde kocasına baktı. Haydar sol yandaki altın dişini göstererek gülümsedi karısına. Yapılı köyünün eski Haydarıydı şimdi işte.

5

Ertesi gün sabah Yarbükü'nde tarlası olanlar köyün karşısındaki kayalık tepenin üstüne oturmuşlar, henüz gelmemiş olan komşuları bekliyorlardı. Yarbükü'nün yolu bu tepenin önünden geçerdi. Bent'e gidecekleri zaman hep burada toplanırlar, sonra birlikte büke inerlerdi. Köyün tam karşısındaydı bu tepe.

— Aliosman emmiii! diye bağırdı birisi. Hadi seni bekliyoruz hadiii!.

Tepedekiler gülüştüler.

— Gel yahu! dedi birisi. Sensiz olmuyor bu iş, gel!.

Remzi yerinde duramıyordu. Köyün yukarılarına doğru baktı.

— Ula Mustafaa! diye bağırdı. Hadisenize be kardaşım, gene öğlen oldu!.

Kara Mahmut oturduğu yerde kıs kıs güldü.

— Sus be! dedi Remzi. Ne gülüp duruyorsun? Makaran mı bozuldu?..

Mahmut gülmesini kesmiye çalıştı:

— Ula, dedi, doğru dürüst söylesene şu diyeceğini. Niye «hav hav hav..» yaparsın?

— Mahmut, Allahaşkına bugün taklaşma bana.

Kara Mahmut çenesini uzattı:

— Hav hav hav! yaptı gene.

Öbürleri de gülüştüler. Remzi iyice sinirlenmişti.

— Sen sabır ver yarabbi, diyerek kafasını iki yana salladı. Senin işin gücün yok mu yahu? Bak kocaman adamsın, ayıp değil mi?

— Hav hav hav!

Remzi biraz uzağa gidip oturdu. Avurtları çöktü, yüzü sinirden kararmıştı. Sigara yakmak için teneke tabakasını çıkardı. Kibritle uğraşırken Kara Mahmut usulca yerinden kalktı, Remzi'nin arkasından sinerek geldi. Kucağındaki tabakayı kaptığı gibi kaçtı.

— Yapma yahu! diye arkasından koştu Remzi. Sesi büsbütün ince tondan çıkmağa başlamıştı. Bağırıp çağırması herkesi eğlendiriyordu. Mahmut'un omuzuna asıldı. Kolunu bükmek istedi, ama gücü yetmiyordu. Sonra Mahmut birden eğilip Remzi'yi havaya kaldırdı. İyice yapışmasaydı yere düşecekti. Tabakayı elinden alamıyordu bir türlü.

Mahmut Remzi'yi sırtında taşıyarak öbürlerinin yanına getirdi. Tabakadaki sigaraları ortaya boşalttı. Onlar da birer ikişer kapışıverdiler.

— Dürzü!.. dedi Kara Mahmut. Sen bugüne bugün bük ağasısın, bizden birer sigarayı mı esirgiyorsun?

Remzi büsbütün kızmıştı. İnceli kalınlı bağırıp duruyordu.

— Ula ne bağırıyorsun? dedi birisi. Bugün hep sana çalışacağız işte.

— He ya, dedi yanındaki gülerek. Benim çeltiğim zati sulanıyor oğlum. Bugün senin için bent tutacağız. Bir sigarayı mı esirgiyorsun bizden?

— Niye bana çalışacakmışsınız? dedi Remzi. Tarlama doğru dürüst su bile akıtmıyorsunuz.

Öbürleri de gülüşüp duruyorlardı. Sigaraları yakmışlar, neşelenmişlerdi iyice.

— Al öyleyse be! dedi Kara Mahmut. Boş teneke tabakayı ta uzağa fırlatıp attı. Al da doy, kıpti!

— Sensin kıpti.. Hem sigaramızı içerler, hem de kıpti oluruz.

— Tabiî kıptisin ya. Değilse bir sigara için adam bu kadar bağırır mı? Köyü ayağa kaldırdın baksana.

Şakalaşmaları yakın evlerden hep duyuluyordu. Kör Mehmet ayağa kalktı;

— Ula Yarbükü'nün adamlarıı! diye bağırdı. Ula hadin gayri, hadiiin!

Kalın bir sesi vardı. Uzun boylu, kaba bir adamdı. Oturanlara döndü;

— Karılarının koynundan çıkamadılar herhalde deyuslar, dedi.

Aliosman ağa eşeğinin yularından çekerek geliyordu. Evleri çıkınca ta oradan bağırmağa başladı;

— Hani ya Remziii! dedi. Bir eksik bendim hani ya? Ah seni zibidi ah!.. Kır sakalını iki yana sallıya sallıya geliyordu. Aliosman ağanın sözleri oradakileri tekrar güldürdü. Biraz sonra Şakir'le Yukarı mahalleden Mustafa da geldiler. Gittikçe çoğalmışlardı

— Kim eksik? diye sordu birisi. Daha kimi bekliyoruz?

— Şeyh Ahmet, Halim ağa...

— Canım onlar da arkadan gelsinler, hadi biz yürüyelim gayri.

— Haydar gelmez mi acaba, Haydar? diye sordu birisi.

Hepsi de durup baktılar.

— O daha dışarı bile çıkmadı yahu, dedi Mehmet. Hele durun bakalım, herif daha misafir.

— Bu ne bitmez misafirlik? dedi Kara Mahmut. Geleli bir hafta oldu be. Daha dışarı da mı çıkmadı?

— Çıkmadı ya. Kolay mı sanırsın sen?

— Niye?

— Sekiz yıllık hasretlik bir haftada biter mi kardaşım? Boru mu bu?

Aliosman ağa bacağını ardıp eşeğine bindi.

— Çıkmaması ondan değil, dedi. Kocaağa'nın oğullarından korkuyor herhalde?..

Kör Mehmet güldü;

— İyi, dedi. Onlar da Haydar'dan korkuyorlar. Ne olacak bu böyle? Baksana biri çekmiş Ankara'ya gitmiş. Biri de Haydar geleli Eskibük'de yatıyormuş.

— Ağa öyle istemiş canım, dedi yanındaki. Bağırı bağırıvermiş oğullarına. «Ahir ömrümde başıma bir iş daha çıkarmayın» demiş.

— Demese de, boş ver. Haydar'a çatamazlar gayri.

— Hadi hadi, dedi birisi, yürüyelim. Size ne elin kavgasından gürültüsünden?.

Yola çıktılar. Kimisi eşeklerine binmişti, kimisi yayan yürüyordu. İş urbaları içinde kavruk yüzleriyle gençli, ihtiyarlı karmakarışık yürüyorlardı. Yol hep bayır aşağı eğrim büğrüm gidiyordu. İki yanda kayalık tepeler vardı. bazan kayalar yolun hemen kıyısındaydı. Bir eşekde dolu bir heybe yüklüyse muhakkak bu kayalara sürtünürdü.

— Ula Remzi, neredesin? diye bağırdı Kara Mahmut.

— Buradayım, ne olacak?

Biraz arkaya kalmıştı mahsustan. Suratı asıktı.

— Eşeğin nerde senin?

Aliosman ağa yanıtladı;

— Remzi'nin eşeğine karısı biner oğul, dedi. Karısı kıymetli herifçioğlunun. Onu yürütmeğe kıyamaz.

— Öyle mi Remzi?

Remzi duymazdan geldi. Yürüyüşünü mahsustan ağırlaştırdı. Gene takılacaklardı şimdi deyyuslar.

— Ula yürüsene! diye bağırdı Kara Mahmut. Neden arkada kaldın öyle?

Remzi yolun kıyısına oturup çorabını düzeltmeğe başladı. Öbürleri birbirlerine işaret edip Remzi'yi gösterdiler. Bazıları gülüştü.

— Sen nasıl bük ağasısın be? diye sordu birisi. Harpte kumandan askerin önünde gider. Bent tutmağa gidiyoruz, düşsene önümüze!

— Ben bük ağası filân değilim, dedi Remzi. Küskün bir sesi vardı.

— Ya kim Yarbükü'nün ağası?

Remzi geriden bağırdı;

— Haydar... Aha geliyor işte!

Hep dönüp baktılar. Sahiden geliyordu. Karısı, çocukları önlerine eşeği katmışlar, çabuk çabuk geliyorlardı bu yana.

Köylüler kendiliklerinden durdular. Bir şaşkınlık yayılmıştı yüzlerine. Haydar koyu renkli elbisesi içinde köylülere hiç benzemiyordu. Heybetli bir görünüşü vardı uzaktan.

— Vay canına, dedi birisi. Haydar efendi olmuş be!

Kimse cevap vermedi bu söze. Geldiler, iyice yaklaştılar. Haydar dikkatli dikkatli baktı kalabalığa.

— Selâmün aleyküm, dedi. Uğurlar ola!

— Aleyküm selâm. Eyvallah... dediler. Bir yabancıydı hâlâ.

— Ne var ne yok komşular, nasılsınız bakalım?

— İyiyiz işte, iyiyiz... Sen nasılsın?

Karmakarışık cevap veriyorlardı. Sonra çevirdiler. Evine gitmemiş olanlar «hoş geldin» ettiler. İçlerinde en uzun boyluydu hemen hemen. Zayıf olduğu halde iri yarı görünüyordu. Çiçek bozuğu yüzü hepsinden daha aktı. Hiç köylüye benzemiyordu. Hareketlerinde bile öyle bir başkalık vardı. Sık sık çevreye bakıyordu. Hali tavrı ile oradakilerin üzerinde kendiliğinden bir saygı yaratmıştı. Bir tuhaf çekingenlik gelmişti herkese. Ondan gözlerini alamıyorlardı.

Karısiyle çocukları yanda kalakalmışlardı. «Siz gidekoyun» diye eliyle işaret etti onlara.

— Ee, daha daha nasılsınız bakalım komşular? Hepsine baktı ayrı ayrı. Bazılarını zor tanıdı. Yüzleri değişmişti, kimisi ihtiyarlamıştı iyice. Hele delikanlıları hiç tanıyamıyordu. Haydar giderken daha çocuktu onlar.

— İyiyiz, diye yanıtlıyanlar oldu. Sen nasılsın?

— Ben de iyiyim, çok şükür. Çektik cezamızı geldik işte.

— He... dedi Aliosman ağa. Tilkinin geleceği yer kürkçü dükkânı değil mi ya Haydar?

Hep güldüler bu söze. Biraz serbestlemişlerdi.

— Öyle ağa, dedi Haydar. Memleket işte, adamı çekiyor kendine.

Yürümeğe başladılar. Ortalarına almışlardı. İlgilerini ondan ayıramıyorlardı.

— Şu bayırlar yok mu?... diye başladı. Kayalıklar, bükler... Vallahi adamın gözünde tütüyor be! Cezaevinden çıkınca kendi kendime dedim, «Ula Haydar, sen nereye gidiyorsun? Köyde senin düşmanların var.. Varır varmaz nallarlar seni, anladın mı? Gel gitme, buralarda kendine bir iş bul..» Gene de duramadım komşular, ayıp değil ya. Ne olacaksa buralarda olsun dedim, anladın mı?

— Tabiî canım, dedi Aliosman ağa. Memleketin yerini cennet tutmaz valla. Hem korkma sen Haydar, hiç bir

şey olmaz Allahın izniyle. Cenabı Hak her şeyi biliyor. Kocaağa'nın bu kadar yaşaması, oğullarını böyle etmesi... Bunların bir hikmeti var canım. Allah işte. Ben ona kurban olayım, her şeyin çaresini bulur.

— Evet, dedi Haydar.

— Sen her şeyi Allaha bırak.

— Ben de öyle yaptım zati.

Bu konuyu fazla uzatmak istemiyordu. Birden durgunlaşmıştı. Yanındakiler susmuşlar, konuşmayı ilgiyle dinliyorlardı. Yol bayır aşağı gidiyordu. Kayalık bir tepeyi inip kısa sürecek bir sel yatağının kumsalında yürümeğe başladılar.

— Çeltikler nasıl? diye sordu Haydar.

— İyi işte, dediler. Bugün suyu çoğaltırsak daha iyi olacak.

— Remzi nerede?

— Buradayım Haydar Ağa, dedi arkadan. Haydar ona doğru bakıp güldü. Altın dişinin parıltısı görünmüştü.

— Gelsene şöyle, dedi. Niye arkada kaldın?

Remzi adımlarını açtı. Yan yana gelmişlerdi. Haydar'a bakarak daha kısa boylu, cılız kalmıştı. Öbürleri gülümsediler.

— Sen benim tarla komşumsun yahu, dedi. Niye öyle uzak duruyorsun?

— Uzak değilim ağa, gidiyoruz işte.

Haydar bir an kendini güvenlikte duymuyor gibi rahatsızlandı, geri dönüp baktı. Diğerleri de baktılar, ne olduğunu anlıyamamışlardı. Bazan ürkekleşiyordu böyle. Deminki şakalaşmalar filân kendiliğinden kesilmişti. Herkesin dikkati Haydar'a çevrikti.

— Demek öyle, dedi. Bugün bent tutacağız ha!

Aliosman ağa cevap verdi.

— Remzi ağamız öyle istedi, dedi. O ne derse biz öyle yaparız, değil mi ya?

— Öyle öyle... diye gülümsedi öbürleri. Remzi gene alay etmeğe başlıyacaklar diye ses çıkarmıyordu. Sabretmeğe çalışarak yürüdü.

— Koca Rüstem ağa! dedi Haydar. Düşündü... Demek o da rahmetli oldu ha? O da böyleydi işte. Güle oynıya bende götürürdü bizi. Bir gün ben cezaevine düşmeden önce «Yavrum Haydar, diye geldi aşağıdan. Buyur emmi dedim. Gel şu bende kadar gidip gezelim seninle, dedi, bakalım ne var ne yok.» Gittik. Garipçik iyice ihtiyarlamıştı gayri. Kendi gücü yetmez olmuştu. Kimseyi de kırmak istemez, anladın mı?

«— Görüyor musun? şu boğazı dedi.

«— Görüyorum emmi, dedim.

«— Bak, dedi dağ bayır hep taş.. Şurada birkaç dinamit patlatsak, nabalını çekeyim, ırmak kendiliğinden kapanır kalır, anladın mı? Bir daha da bent derdimiz kalmaz.»

— O adam başkaydı canım.. dedi Aliosman ağa. Bunun gibi zibidi değildi o.

Remziye bakıp güldüler. Remzi gözlerini indirmiş yürüyordu. Zayıflığı onu çok yaşlanmış, yıpranmış gibi gösteriyordu.

— İyi ama, dedi arkadan birisi, Kör Metmet'ti. Kaç kere dinamit attık. Taş yığdık, gene sakat, gene sakat.

Haydar geri dönüp onu söyliyeni görmeğe çalıştı. Hepsi de durup onunla birlikte baktılar. Sonra Haydar hiç bir şey olmamış gibi yürüdü. Başka birisi durumu düzeltmek için;

— Belki, dedi. Rahmetlinin dediği gibi yapmadık da ondan böyle oldu.

Aliosman ağa öksürdü:

— Öyle, dedi. Bizim bükte bent tutacak adam yok zati. Kara Mahmut'la Mehmet var işte. Onlar da olmasa Yarbükü'nün çeltiği hep yanar valla.

— İyi, diye gülümsedi. Altın dişi parlıyordu yanda.

— Remzi de iyi bent tutar, dedi birisi. Derin sulara iyi dalar.

— Sahi mi?

Gene gülüştüler. Remzi sıkıntılı sıkıntılı yürüyordu. Yüzü sinirlenmişti gene. Kör Mehmet;

— Bana bakın, dedi geriden. Bugün orta boğazı Remzi tıkayacak. Yarbükü'nde en çok onun tarlası var. İşin en zor yerine o koşulmalı, değil mi ya!

Gözler hep Remzi'ye çevrilmişti.

— İyi, dedi Remzi. Beni gebertin de kurtulun temelli.

— Tabiî ya. Geverleri tıkamayı bilirsin de, bendi tıkamayı niye bilmezsin? O da ona benzer işte?

Hepsi gülüştüler. Haydar da katıldı gülenlere.

— Yahu Remzi, dedi. Millet seninle uğraşıyor, niye öyle?

— Ne yapacaksın Haydar ağa, bunların içinde bir iki tane şey var işte...

— Ne var?

— Şey işte, öyle bir şey...

Gülüşmeler büsbütün artmıştı. Neşe içinde yürüyorlardı. Haydar da köylülerinin havasına katılmış, rahatlamış gitmişti. Kayalık bir tepenin eteğine geçtiler. Buradan sonra bayırın inişi daha da artmıştı. Aliosman ağa eşeğinden inip arkasına bir tekme vurdu. Eşek sırtındaki heybeyi sallıya sallıya kavgımağa başladı. Kendisi de kalabalığa karışıp yürüdü.

— Ula Remzi, dedi dönüp. Ver bakalım bir sigara. Bu nasıl bük ağalığı böyle?

— Sigarası var mı ki? dedi birisi.

— Niye?

— Niye olacak, ağa ama sigara alacak parası yok ki.

— Amma yaptın ha! Öyle mi be Remzi?

Remzi onu söyliyene yan yan baktı.

— Aha buna sigara derler! diye iç cebini gösterdi.

— Ee ver öyleyse bir tane canım...

Remzi tedbirli tedbirli baktı. İç cebinden hiç açılmamış köylü paketini çıkardı.

— Ooo... dedi yanındakiler. Yeni bir paketi varmış be!

— Tabiî olacak. Herifçioğlu bük ağası bugüne bugün.

Remzi gene elinden kaptırmamak için çevreyi kolluyordu. Yeni paketi açıp Aliosman ağaya bir sigara uzattı. Bir tane de Haydar'a verdi.

— Bize yok mu? dedi arkadan birisi.

Remzi hiç cevap vermedi. Paketi iç cebine yerleştirirken birden üstüne çullandılar. Haydar şaşırmıştı, bir şey anlıyamamıştı önce. Remzi inceli kalınlı sesiyle altlarında bağırıp çağırıyordu. Kara Mahmut paketi ele geçirmişti. İçindeki sigaraları oradakilere birer ikişer dağıtıverdi. Remzi ayağa kalkıncaya kadar iş bitmişti bile.

— Ayıp yahu ayıp! diye bağırdı Remzi. Çabuk çabuk soluyordu. Yüzü sapsarı olmuştu sinirinden. Avurtları biraz daha çökmüş gibiydi. Öbürleri birbirlerinden sigaraları yaktılar. Hiç bir şey olmamış gibi yola koyuldular.

— Allah Allah... diyerek gülümsedi Haydar. Olanlara şaşmıştı. Remzi üstünü başını silkeledi. Alnının bir yeri kızarmıştı. Orayı oğuşturup duruyordu. Bir şey ler söylemek istiyor, söz bulamıyordu bir türlü.

— Ne o? diye baktı Kara Mahmut. Kızdın mı yoksa? Kızdıysan söyle de biz de ona göre davranalım, değil mi ya?

— Ula Kara Mahmut, dedi Remzi. Bir de hısımım olacaksın. Ayıp ayıp!

— Hav hav hav! etti Kara Mahmut. Sesini Remzi'ye benzetti. Hep birden gülüşüyorlardı. Remzi sustu. Ne cevap vereceğini bilemiyordu.

Haydar dönüp baktı;

— Yapmayın canım, dedi. Yeni yetmeler de var bak. Bu kadar üstüne varmayın adamın.

Haydar ağır bir sesle söylemişti bunları. Sonunda tuhaf bir sessizlik oldu. Kimse cevap vermedi nedense. Gene Haydar tamamladı;

— Sen de her şeye kızıp durma be Remzi, dedi. Bir adam kızdıkça üstüne çullanırlar. «He, hoş» deyip geç. İş biter hemen.

— Şunlara baksana ağa! Adamla zevkleniyorlar.

— İyi ya işte, hiç oralı olma. Bir daha zevklenemezler.

Güneş epey yükselmişti. Boyuna iniş aşağı yürüyorlardı. Neredeyse Yarbükü'nün tarlaları görünecekti. Haydar ceketini çıkarıp omuzuna aldı. Gömleği bembeyazdı, herkes kendiliğinden ona baktı.

— Cezaevinde bizim bir arkadaş vardı... diye anlatmağa başladı. Muzip mi muzip... Hep alay edecek birini arar. Bir enayi buldu mu yüklenir de yüklenir. Bir gün tuttu bana «Haydar, dedi. Ben senin yüzüne bakınca hep bizim oraları hatırlıyorum.» Bursa'nın Uludağdan olur kendisi. «Neden?» diye sordum. «İşte, dedi. Bizim oraları hatırlıyorum.» Allah Allah, dedim kendi kendime. Bunda bir iş var ya, hayırlısı. Dilinin altında bir şey var bunun.

Bir gün gene koğuşta yakaladı beni.

— Haydar, dur hele, dedi. Yüzüne bakacağım. Bizim oraları hatırlatıyor bana...

— Neden yahu? diye sordum. Neden sizin orları hatırlatıyor benim yüzüm? Ne dese beğenirsiniz?

— Bizim oralar çok dağlık taşlık da, dedi. Senin yüzün de oralara benziyor...

Haydar'la birlikte dinliyenler de gülüştüler. Sonra Haydar birden ciddîleşti;

— Dur, dedim. Ben de sana bir şey diyeceğim...

Ama o sırada bütün koğuş halkı bize bakıyor. Ya-

nına kadar yaklaştım. Sonra aşağıdan yukarı bunun çenesine bir yumruk çıkardım ki... Vallahi iki dişi şöyle yana doğru fırlayıverdi.

Haydar, «nasıl?..» der gibi iki yana baktı. Gözlerini küçültmüş, dişlerini sıkmıştı.

— Ee... Sonra? diye sordular.

— Sonrası böyle işte, dedi. Gene de cezaevinde adımız «Engebe yüzlü» kaldı birader. Engebe yüzlü öte git, Engebe yüzlü beri gel... Hiç aldırmasaydım, unutulur giderdi değil mi ya?

— Hi hi... diye güldü birisi. Demek sana «Engebe yüzlü» diyorlardı ha?

— Evet, dedi Haydar. O tarafa doğru gülümsedi. Altın dişi parlıyordu.

Vadiye inen kayalığın üstüne gelmişlerdi. Yarbükü'nün yemyeşil çeltik tarlaları aşağıya serilmişler gibi görünüverdiler. Hepsi de tepenin üstünde bir an dizilip baktılar.

— Heey... diye iç geçirdi Haydar. Gözünü sevdiğiminin memleketi. Şuna bak şuna...

Yüzüne içli bir gölge yayılmıştı.

Kayaların arasından geçen dar yoldan aşağı arka arkaya inmeğe başladılar. İki kişi yanyana yürüyemezdi, yol o kadar dardı. Arkın kıyısına gelince Haydar;

— Komşular, dedi. Müsaade varsa, siz bente gidekoyun. Biz Remzi'yle tarlalara şöyle bir bakalım da arkanızdan geliriz, olmaz mı?

— Olur olur... dediler hepsi birden.

Haydar, Remzi'nin kolundan çekti. Arka aşağı konuşa konuşa gittiler. Öbürleri arkalarından baktılar. Remzi, Haydar'ın yanında bir tuhaf duruyordu. Birisi dayanamayıp güldü;

— Engebe yüzlü, dedi. Remzi'yi yanladı hemen.

— He, diye cevap verdi yanındaki. Remzi yaşadı bundan sonra.

Kuşluk zamanı bent tutmak için soyundular. Kimisi sırtıyla taş getiriyor, kimisi ırmağın yukarılarından ot balyaları, söğüt dalları kesip ırmağın akıntısına veriyordu. Irmak arkın üstünde adamakıllı derindi. Kör Mehmet'le, Kara Mahmut bendin üstüne oturmuşlar, ot balyalarının gelmesini bekliyorlardı.

— Hadi ulan hadiii!... Çabuk olun! diye bağırıyorlardı ikide bir. İşin zor tarafı bunların üstündeydi. Suya girip bazan çok derinlerde kalan delikleri taşla, ot balyalariyle tıkayacaklardı. Bu iş çoğu zaman tehlikeli olurdu. Delik büyükse insanı çeker götürürdü. Onun için ayaklariyle yoklıya yoklıya, dikkat ederek çalışmak gerekirdi. İyi yüzme bilmiyenler, suya dalamıyanlar bu işin hakkından gelemezlerdi.

Kara Mahmut doğruldu;

— Hadi Mehmet, soyun bakalım, dedi. Bunu nasıl olsa biz yapacağız kardaş. Gelip de uyuz Remzi yapacak değil ya?

— Dur hele yahu, dedi Mehmet. Acelen ne? Birer sigara daha içelim.

Bendin deliklerinden kaçan, ya da üstten taşan sular aşağıya gümbürtüyle dökülüyor, ortalığı sağır edici bir gürültü dolduruyordu. Söylenenleri iyi duyabilmek için söz söyliyenin ağzının dibine yaklaşmak gerekiyordu. Buraların, insanı sıkan, terleten bir havası vardı.

Kör Mehmet sigarasından bir nefes daha çekti. Bendin üst yanındaki deniz gibi derin sulara baktı.

— Şu Yarbükü'nün enayisi biziz, dedi. Herkes ot biçmeğe, bilmem nereye dalga geçmeğe gitsin, biz de burada delik tıkayalım. Geberirsem canımı geri verirler mi bunlar benim?

Kör Mehmet bent tutmağa başlarken hep böyle naz-

lanırdı. Bir isteksiz başlardı işe. Kara Mahmut bu sözleri dinlemeğe alışkındı.

— Kalk, dedi, kalk! Allahın iziniyle hiç bir şey olmaz, hadi! Aha Haydar da geliyor bak?

Mehmet ırmağın kıyısına doğru baktı. Haydar ceketini omuzuna atmış, bendin ağaçlarına tutunarak geliyordu. Arkasında Remzi de vardı.

Kara Mahmut soyunmuştu. "Comp..." diye suya atladı. Irmağın ortasındaki ot balyalarına doğru yüzmeğe başladı. Durgun sular kımıldandılar. Haydar dikilip baktı. Çiçek bozuğu yüzü ışımış, parlamıştı. Birden aklına bir şey gelmiş gibi çabuk çabuk soyunmağa başladı. İç donuyla kalınca;

— Sen şu elbiseleri iyi bir yere koy, Remzi, dedi. Emir veriyor gibiydi. Remzi elbiseleri koluna aldı. Bendin ağaçlarına tutuna tutuna götürdü.

Haydar aceleyle suya atladı, Mahmut'a doğru yüzmeğe başladı. İyi yüzüyordu. Başını balık gibi suyun içinde tutuyordu. Remzi arkasından baktı kaldı.

— Yaşa be Haydar ağa! diye bağırdı arkadan. İnceli kalınlı sesi karşı kayalarda çınladı. Taş getirmek için iki yana dağılanlar hep dönüp ırmağa baktılar. Suyun içinde böylesine hızlı yüzülmesine şaşmışlardı.

— Haydar mı o yahu? diye sordu birisi.

— He, dedi yanındaki, Haydar.

Gözlerini alamadan bakıyorlardı. Haydar ot balyalarını bendin kıyısına doğru sürdü. Suyun içinde ustalıklı devinmeler yapıyordu.

— Yaşa be! diye bağırdı birisi. Yarbükü'nün bendi kurtuldu gayri...

— Neden? diye sordular.

— Böyle yüzdükten sonra bent tutmağa ne var? diye cevap verdi adam.

Kör Mehmet'le, Halim ağa da soyunup ırmağa girmiş-

lerdi. Ot balyalarını, öbür komşuların getirip bendin üstüne yığdıkları taşları deliklere tıkamağa başladılar. Bazı büyük delikleri tıkamak için biribirlerine yardım ediyorlar, ikisi üçü birden çalışıyordu. Haydar hepsinden daha gayretliydi. Derinlerdeki deliklere tek başına dalıyor. Oradan aşağı akıp duran suları derhal kesiyordu. Çıkar çıkmaz yüzünün sularını siliyor, direktifler veriyor, eliyle gösteriyor, kocaman bir ot balyasını, ya da bir taşı kucaklayıp tekrar dalıyordu. Öbürleri yanında yardımcı gibi kalmışlardı.

— Yahu sen dur hele Haydar ağa, diyordu Kara Mahmut. Sen misafirsin yahu, biz tıkıyalım, sen dur.

Haydar duymuyordu bile.

— Hele şu büyük taşı verin bana, diye çıkıyordu sudan. Bir de ot balyası sürün buraya!

Sonra kalın, kemikli bedeniyle suda tekrar kayboluyordu. Daldığı yerden kabarcıklar çıkıyordu boyuna. Sular orada kaynayıp, bulanıp duruyorlardı. Haydar'ın gayretine şaşıyorlardı.

— Gel hele Haydar ağa gel, dedi birisi. Bir sigara içelim yahu. Ne bu be?

Haydar çıkıp bendin ağacına oturdu. Eliyle kollarını vücudunu oğuşturuyordu. Zayıftı ama kemikliydi. Teni bembeyazdı.

— Ula Haydar ağanın ceketini getirin biriniz! diye bağırdı Kara Mahmut. Üşür belki!

— Yok canım, üşümem, dedi Haydar. Bu sıcakta üşünür mü?

— Biz alışkınız ama, sen yeni bent tutuyorsun, belki üşürsün, olur ya?

Haydar ona baktı.

— Yok canım, diye güldü. Üşümem.

Sigara uzattılar. Islanmasın diye dudaklariyle aldı. Kibrit çakıp yaktılar. Haydar hep suya bakıyordu.

— Nasıl, su biraz farketti mi? diye sordu. Hep suya baktılar.

— Ne diyorsun, dedi birisi. Adamakıllı kabardı. Ark olmuk gibi akıyor bir görseniz...

Aliosman ağa arkın yanından keyifli keyifli bağırdı;

— Ula yeter ula! Bu arkın suyu adamı götürür, yeter gayri!...

Haydar baktı. Eliyle "buraya gel" işareti yaptı. Aliosman ağa omuzunda taşıdığı bir ot balyası ile bendin ağaçlarına tutuna tutuna geldi. Haydar kafasını kaldırdı;

— Şöyle beş alti adam boyunda bir ağaç bulabilir misiniz? diye sordu.

— Ne olacak? dedi Aliosman ağa. Buluruz elbet.

— Oldu olacak şu orta boğazı da tıkıyalım bugün.

Bentin ortasında açık bir kısım vardı. Orta boğaz derlerdi. Kuvvetli bir çağlayan halinde akar, aşağı kaçan ırmağın hemen bütün suyu buradan boşalırdı.

— Yok yahu, dediler hepsi birden. O kolay iş değil. Hem bir ağaçla filân olmaz o...

— Bugün bitmez o iş, dedi Kör Mehmet. Bir gün sabahtan başlayıp akşama kadar uğraşmak lâzım. Hem gereği yok canım. Bu arkın suyu bizim büke yeter.

— Zati ora tıkansa, dedi birisi. Su bendin üstünden aşar, belki de bendi hepten yıkar götürür.

— Yok yahu, dediler. Bent yıkılır mı be? Bunun altı hep kaya biliyor musun sen?

— Yıkılmaz yıkılmağa ama... Bazı çürük yerleri gider belki.

— Yok yok, dedi birisi. Burası Eskibük mü be? Orta boğazı tıkamaya ne hacet var? Bir avuç tarla şuradaki. Arkın suyu hepimize yeter.

Haydar konuşulanları dinledi.

— Pekâlâ öyleyse, dedi. Siz ne derseniz öyle olsun.

Sigarasının izmaritini suya fırlattı. "Hadi bakalım"

dedi, bir fayrap daha. Şu ot biçenleri sıkıştırın da daha çok ot versinler ırmağa, kamış mamış ne varsa...

Suya atladı. Kulaçlama yüzmeğe başladı. Orta boğaza doğru ağır ağır gelen iki ot balyasını kaçmaktan kurtarmak için hızla yaklaştı. Akıntıdan kurtardı onları, bu yöne doğru sürdü.

Yeniden çalışmağa başladılar. Dışardakiler taş getiriyorlar tıkayıcılara uzatıyorlar, onlar da bazan çok derindeki, bazan bendin üstündeki delikleri tıkıyorlardı. Suyun içinde ayaklariyle bendi yoklıya yoklıya delik arıyorlar, ayaklarını çeken bir yer bulurlarsa oraya bir tutam ot, ya da uygun bir taş sokup tıkıyorlardı. Bir kımıltıdır gidiyordu.

Remzi sırtına yüklenip zorla getirdiği bir taşı bendin üstüne bıraktı.

— Yaşayın be! dedi. Arktan öyle su akıyor ki, alimallah ırmak gibi. Bilseydim bugün size bir kuzu getirirdim vallahi. Kebap yapar yerdik şurada.

Haydar, Remzi'ye bakıp gülümsedi. Kara Mahmut;

— Elbet getirmeli, dedi. Böyle bük ağalığı olur mu?

— Bir dahaki sefere söz! dedi. Gene taş getirmeğe gitti.

Öğle sonu olmuştu. Güneş iyice devrilmişti yana.

— Yahu acıktık, dedi birisi. Bırakın da ekmeğimizi yiyelim gayri.

Sudan çıktılar. Haydar'ın omuzları güneşten kızarmıştı. Ceketini üstüne aldı. Kıyıdaki söğüt ağacının altına oturdular. Konuşup gülüşüp duruyorlardı. Heybelerden ekmekleri, azık çıkınlarını çıkardılar. Biribirlerine buyur ediyorlardı.

— Haydar ağa, dedi birisi. Şu gözlemeden de buyur.

— Aha pilâv Haydar ağa...

— Yeşil soğan...

— Ula şu yumuşak ekmekten Haydar ağaya da uzatsanıza?

Gözlerinde değerlenivermişti Haydar. Bugün en çok çalışan oydu. Bendin gürültüsü iyice azalmıştı. Orta boğaz da tıkansa neredeyse aşağı hiç su akmıyacaktı. Neşeliydiler hepsi de.

— Ula Remzi, dedi Kara Mahmut, nerdesin? Komşular habarınız var mı Remzi'nin bir kuzusuna konduk.

— Yook, dedi birisi. Nerden habarımız olacak?

— Söz verdi, bir daha bent tutmağa gelirken kuzuyu getirecek.

— Yaşa be! dediler. Ağa dediğin böyle olur işte.

— Söz, dedi Remzi. Ama geverlerinizi de bir iyi ayarlayın. Bize su aksın biraz.

Hepsi birden gülüştüler.

— Sen de bizimkileri hep tıkama ama, dedi yanındaki.

— Peki söz, dedi o da.

Haydar konuşulanları gülümsüyerek dinliyordu. Altın dişi parlıyordu yan tarafta.

— Komşular bizim çeltikleri de düşünürler elbet... dedi ağır ağır. Şurada üç beş komşuyuz, değil mi ya?

— Tabiî, dedi Aliosman ağa. Ne demek? Feyilsizlik etmiyelim. Herkes yeteceği kadar su alsın. Geveri ağzına kadar açıp da ne olacak yâni? Hem ben size bir şey diyeyim mi? Fazla suyun çeltiğe zararı var. Bu böyle valla. Maşalanın içinde su ısınacak. Değilse çeltiğe zararı var onun. Arkın suyunu bindirirsen gevere, o su ısınır mı? İşte o zaman çeltik ölür. Çeltik sıcağı sever, sıcağı...

— Neyse işte, dedi Haydar. Bizim tarlalara da su aksın da, ne ederseniz edin. Demin Remzi'yle aşağıdan yukarı bakarak geldik. Bizim aşağılarda hiç su yoktu. Üst başlardaki tarlalarda ımbıl ımbıl. Buna siz razı olur musunuz?

— Yok, yok... dediler hepsi birden.

— Tıkasaydınız üst başlardaki geverleri.

Haydar onu söyliyene baktı.

— Yok, dedi. Tıkamadık. Herkes kendi geverini kendisi ayarlarsa daha iyi olur. Sonra biz tıkarız, siz açarsınız, o olmaz işte.

— Şöyle yapalım, dedi Aliosman ağa. Şimdi buradan aşağı hep birlikte geverleri ayarlıyarak gidelim. Sonra da kimse kurcalamasın gayri. İyi değil mi bu?

— İyi, dediler. Bu daha iyi.

Kara Mahmut ayağa kalktı;

— Öyleyse çık parayı Remzi, dedi.

— Ne parası?

— Ne parası olacak, kuzu parası. Söz verdin ya?

Remzi bocaladı;

— İyi ya veririz, dedi. Önce geverleri ayarlayın siz. Suyu bir görelim hele...

— Biz ayarlıyacağız, sen çık parayı!

— Yanımda yok. Aha Haydar ağa kefil olsun, ben size bir kuzu yedireceğim. Söz...

— Peki, dedi Haydar. Kefilim.

Çiçek bozuğu yüzü parladı.

6

Haydar ceketini çıkarıp iğde ağacının budağına asmıştı. Uzandığı yerden doğruldu, pantalonu toz olmasın diye dikkat ederek oturdu. Bu elbiselerle hiç rahat edilmiyordu buralarda. Sigara yaktı. Sabah beri böyle bomboş oturmuş, ya da yatmış, canı sıkılıp durmuştu.

Karısiyle kızı ot ayıkladıkları maşalanın içinden doğrulup bakıştılar.

— Uyuyamadın mı? diye sordu karısı.

— Uyuyamadım, dedi. Sinek var.

— İstersen ırmak boyuna geç. Oralar daha serindir.

Haydar «siz işinize bakın» der gibi başını salladı. Sonra bükün yukarılarına baktı. Millet eğilmiş ot ayıklıyordu. Ta Aliosman ağanın tarlasından yukarda Kör Mehmet mi, yoksa Mustafa mı? birisi türkü söylüyordu. Bir uzun hava. Yarbükü'nde başka ses yoktu. Hafif işitiliyordu buradan. Haydar o tarafa doğru baktı. Yemyeşil çeltik tarla-

ları öğlen güneşi altında insanın gözünü alıyordu. Buralara yavaş yavaş alışmağa başlamıştı gayri.

— Karı! diye bağırdı birden. Böyle bomboş oturmak olmuyor be. Sen yarın bana bir iş donu uydur da, yavaş yavaş ben de ot ayıklıyayım sizinle.

Kadın gülümsedi.

— Olur mu herif? dedi. Herkes ne der sonra? «Dün gelmeden bugün ota sokmuş» derler, beni kınarlar.

— Hangi dün be, on gün oldu geleli.

— Olsun olsun. Daha misafirliğin çıkmadı.

Haydar;

— Allah Allah, dedi. Ne zaman çıkacak bu misafirlik?

— Zati şurada az bir işimiz kaldı. Yavaş yavaş ayıklarız biz. Sen rahatına bak. Dinlen, yat uyu...

Haydar doğrulup ayağa kalktı. Ellerini yumruk yaparak gerindi. Ağır ağır arkın kıyısına indi. Epey su akıyordu arktan.

— Demek eskiden böyle akmazdı bu su? diye sordu.

— Nerdee... dedi kadın. Yarbükü'nün adamı deli mi olmuştu, aşağı bu kadar su akıtsın? Remzi sevindirik oluyor baksana. Takla at desen takla atacak. Çeltiği böyle su mu görmüştü hiç?

Haydar, memnun memnun gülümsedi. Pantalonunun paçalarını yukarı kıvıra kıvıra sıvadı. Su yolunun kıyısından maşalaya doğru geldi.

— Belki bizim çeltik de iyi bir sulanmıyordu ha? diye sordu.

— Sulanmıyordu ya, dedi kadın. Nereden sulanacak? Az bir su gelirdi arktan, onun da yarısını Remzi götürürdü. Bir çimdik su akardı bize. Aman çok şükür Allahıma. Dosta düşmana karşı bu günleri gördüm ya, çok şükür.

Gülsüm de memnun memnun babasına baktı.

— Demek öyle? dedi Haydar.

Ellerini arkasına bağlayıp yukarı tarlalara baktı. Maşalalar biribirlerine ulanark sıralanıp gidiyorlardı. Kara Mahmut doğrulmuş, bu tarafa bakıyordu.

— Ne o Haydar ağa? diye sordu. Sen de mi ota girdin gayri?

— Gireyim diyorum da karı razı gelmiyor.

Mahmut gülümsedi;

— Elbet canım, dedi. Yakışık almaz senin ot ayıklaman. Git gölgelerde yat.

— Ee, yat yat... Ne olacak bunun sonu? Canım sıkılıyor be!

— Gel öyleyse bir sigara içelim seninle, gel!

Kendi tarlasının başını gösteriyordu. "İki lâf atalım" demekti bu. Haydar ağır ağır yürüdü o tarafa. Karısiyle kızı arkasından baktılar. Üstüne titredikleri belliydi yüzlerinden.

— Oh... dedi kadın. Çok şükür Allahıma.

Sekiz on gündür sevinç içindeydiler. Bütün kötü günlerini unutmuşlardı. Hiç bir şey olmamışa dönmüşlerdi şimdi. Haydar;

— Selâmünaleyküm, dedi. Daha bitmedi mi senin ot be?

— Az kaldı ağa, dedi Mahmut. Bitirince de ikinci ota başlarız. Böyle gider bizim işler...

Heybenin içindekileri çabukça boşalttı.

— Şöyle otur, dedi. Heybeyi ağacın köküne yakın serdi. Ağaca yaslan şöyle rahat et.

Haydar onun istediği gibi oturdu. Bacaklarını uzatıp birbiri üstüne attı.

— Buralarda rahat etmek için elbise giymemeli arkadaş, dedi. Şöyle bir iş donu uydurmalı, tamam. İstediğin yere otur o zaman.

— Öyle.

Mahmut sigara uzattı. Sonra kavlı çakmağını çakmağa başladı. Ama bir türlü yakamadı.

— Vay dinini imanını... dedi. Tekrar çakmağa başladı.

Haydar ağzında sigarası ile bekliyor, gülümsüyordu.

— Amma çakmağın varmış senin be, dedi. Benim kibrit de ceketin cebinde kaldı.

— Yanar ağa, dur hele...

Kavı düzeltip tekrar çakmağa başladı. Eğri demiri çakmak taşına "çat çat" vuruyordu boyuna. Ama kav ateş almıyordu.

Haydar güldü;

— Sen her zaman böyle mi yakarsın bunu? dedi. Mahmut kızmış, büsbütün kararmıştı.

— Yok be ağa, dedi. Namussuzluk yaptı bu sefer.

"Çat çat" vurmağa başladı tekrar. Haydar bekledi, bekledi. Ağzında sigara ıslanmıştı.

— Bırak, dedi. Ben gidip kibriti getireyim.

— Olmaz ağa, dur hele.

Tekrar vurmağa başladı. Vurdu, vurdu. Yanmadı kav. Kara Mahmut kan ter içinde kalmıştı.

— Vay namussuz kav vay! dedi. Ulan ben seni yakarım!

Ağzındaki sigarayı yere bıraktı. Kolunun yeniyle alnını sildi. Sonra taşın üstündeki kavı düzeltip demiri kaldırdı, havada bir iki defa sallayıp nişan aldıktan sonra, var gücüyle vurdu.

— Off! diye elini tuttu arkasından. Kav da taş da bir yana fırlamışlardı.

Haydar ağzındaki sigarayı eline aldı, kendini tutamıyarak gülmeğe başladı.

— Ula ben sana bırak dedim. Şimdiye kadar kibriti getirirdim ben.

Doğrulacak oldu Mahmut can acısı içinde;

— Olmaz ağa olmaz, dedi. Ayıp kaçar. Sen misafirsin, otur hele.

Geri itip onu oturttu.

— Sen rahatına bak, dedi.

Sonra elini tekrar ağzına götürüp "hoh" lamağa başladı. İşaret parmağının tırnağı kırılmıştı herhalde, kanıyordu. Yüzünü buruşturarak ayağa kalktı.

— Vay namussuz vay, dedi. Her gün barut gibi bir çakıştâ alırdı yahu, aksilik etti bugün.

Tarlalara baktı.

— Ahmet ağaaa! diye bağırdı. Ateşin var mı ateşin? Getir de bir sigara yakalım be. Bak Haydar ağa da burada!...

Şeyh Ahmet maşalanın ortasından doğrulup baktı.

— He he... diye güldü. Bugün çakmağı evde unutmuşum. Ben de şimdi senden istiyecektim.

Sonra başını öbür yana çevirdi;

— Aliosman ağaaa! diye bağırdı. Gel bir sigara içelim gel! Ateşini de getir gelirken.

Bükte herkes doğrulup onlara baktı. Haydar'la, Kara Mahmut'un ateş istediklerini duymıyan kalmamıştı. Ta yukardan Aliosman ağa kırçıl sakalını sallıya sallıya bağırdı. Sesi keyifliydi;

— Ula, dedi. Şu Yarbükü'nde benden başka erkek yok mu?

Herkes güldü bu söze. Kara Mahmut hâlâ elini tutuyordu.

— İyi dedin Aliosman emmi! diye bağırdı. Senden başka erkek yok içimizde.

Haydar kıs kıs gülüyordu. Altın dişi parlıyordu ağzında. Biraz sonra Şeyh Ahmet'le Aliosman ağa geldiler. Haydar'ı duyunca bir iki kişi daha takılmıştı arkalarına.

— Ohoo... dedi Kara Mahmut. Hepinize yetecek sigaram yok benim.

— Allah Allah, dedi Aliosman ağa. Sigaran yok da bizi niye çağırdın buraya?

— Sana var ağa, buyur.

— Ne oldu eline?

Haydar güldü;

— Bunun barut gibi alan bir çakmağı var?

— Eee?

— Onu çakarken eline vurdu.

Hep gülüştüler.

— Ula, dedi Aliosman ağa. Sen onu bana versene. Şu ağaca atar da belki kuş vururum.

Mahmut'un acıyan parmağına tütün bastılar. Sonra sigaraları yaktılar hep.

— Vay canını yediğim vay! dedi Aliosman ağa. Ortalık yanıyor, ne sıcağı bu böyle?

— Elleme sıcak yapsın emmi, dedi birisi. Çeltik iyi davrandı bu günlerde.

— He ya. Gün dönümü gayri, bu günler en sıcak günler. Çeltik ne yapacaksa bu günlerde yapacak. Geçen gün bende gittiğimiz de iyi oldu.

— Hem iyi bent tuttuk, dedi birisi. Haydar ağanın sayesinde. Bu arktan hiç böyle su akmamıştı valla. Sel gibi geliyor baksana.

Aliosman ağa sakalını sıvazladı, bir gözünü kırptı;

— İyi oldu be Heydar, dedi. Şu gelişine hep sevindik valla. Bir komşu daha kazandık şurada, değil mi ya?

— Elbet canım, dediler, ne demek? Haydar gelince daha bir şenlendi buralar.

— Hiç böyle toplanıp konuşabilir miydik? diye sordu Mahmut. Herkes biribiriyle küs gibiydi. Ancak o zibidi Remzi'yle ağız dalaşı yapardık akşama kadar.

— He, dedi birisi. Nerede kaldı bugün o?

— Gelmez gayri buralara. Tenezzülü kalmadı. Suyu akıyor ya gayri?

— Yatsın kalksın Haydar ağaya dua etsin, dedi birisi gülerek.

Haydar söylenenleri dinliyor, sigarasını içiyordu.

— Arslan Haydar... dedi Aliosman ağa. Şu koca Yapılı köyünün dirliğini sen düzelttin. Yak hele şuradan bir sigara daha.

Paketi Haydar'ın önüne attı.

— İt soylular! diye ekledi. Şöyle yaparız, böyle yaparız, köye sokmayız diye çen çen ötüyorlardı. Şimdi de delik arıyorlar saklanacak.

Bir sessizlik oldu. Haydar duymuyor gibi ensesini kaşıdı. Hiç cevap vermedi bu söze. Sonra önünde duran paketten bir sigara daha alıp yaktı.

— Huh... diye üfledi dumanları. Yüzü durgundu. Bir şey söyleyecek diye hep baktılar, ama o bir şey demedi.

— Ne yapacaklardı? diye sordu birisi. Nerde onlarda o yürek? Onlar zengin yiğiti. Başka bir marifetleri yok. Geçen gün ne oldu biliyor musun? Bir kaç kişi dükkânın önünde oturuyorduk. Ağanın Mustafa da vardı. Nasıl olduysa söz Haydar'dan açıldı. Bir baktım ki, Mustafa'nın surat altı karış. Biraz sonra da kalktı gitti oradan. Adından bile kaçıyorlar valla. Kendi kendime dedim, "Vay dünya vay... Bir zaman neydi bunlar be? Meğer arslan postuna girmiş tilkiymiş bunlar."

Kara Mahmut birden öksürdü. Parmağını tutuyordu hâlâ.

— Ne zamandı Allahım? dedi. Elini salladı. Haydar ağa bu işi işlemeden önceydi canım. Hem de çok önceydi. Bekârdım o zaman, iyi biliyorum. Çünkü nişanlıma sövdü namussuzlar, hiç yüreğimden çıkmaz. Bunların çeltiği istasyona taşıyorduk. Kış günü... Yerde bir karış kar var. O zaman millet temelli kördü be! Hiç karşı gelemiyoruz bunlara. Çuvalları nasıl doldurmuşlar emmi... Harar gibi

telisler. Benim de bir kara eşeğim var, daha sıpa o zaman...

— Ha biliyorum, dedi birisi. Yamagözden almıştın hani?

— Tamam işte o eşek. Dedim, «Ali efendi —Ağanın büyük oğluna— benim eşek bunları götüremez valla. Yolda kalır. O zaman bunlara lâf mı söyleniyor birader? «Götürür, götürür, dedi. Yükle sen.» Yalvaracak oldum, «Şırak» etmesin mi suratımda tokat. Adama bak. Kira ile yükünü taşıyoruz, bir de dayak yiyoruz. Gözümden ateş çıktı valla. Bir de küfür etmesin mi üstelik? Hem de yavuklıma. Vay anasını, eridim mahvoldum yahu. Neydi bunların o azgınlığı? Gitmiyorum diyemedim azizim... Kuzu gibi götürdüm ben o çuvalları. Eşeğim de sakatlandı valla. Geçmiş gün kaç kuruştu Allahım? Kirayı da alamadım ben bu namussuzdan. Allaha havale ettim gitti. Böyleydi bu it soylular!

Hep başlarını salladılar.

— Doğru valla, dedi birisi. Hep öyleydiler. Köylüyü ellerinden Haydar kurtardı en sonunda.

— Burunlarını kırdı, dedi Aliosman ağa. Değilse başa mı çıkılırdı bunlarla? Hangimize yapmadılar aynı şeyleri? Eskibük'teki armudun altını Kocaağa dayımın elinden zorla aldı işte. Hem de dört altın veriverdi. Dayıcağızım ölünceye kadar yandı onun için. Dert oldu içine valla. O zaman hükûmet de bir zayıftı canım. Kimse gidip de hakkını arıyamazdı. Güçlü müsün, haklı olurdun birader. Şimdi öyle mi ya?

Haydar dinliyordu, hiç söze karışmıyordu nedense. Dudaklarında belirsiz bir gülümseme vardı.

— Sonradan ne oldu ama? dedi birisi. Kel Mıstık bile karşı geldi bunlara.

Haydar bunu söyliyene baktı.

— Ya... dedi adam. Sen cezaevindeydin. Kel Mıstık

bunlara çoban durduydu. Hakkını vermemişler. Bir istemiş, iki istemiş... Bakmış olmıyacak «Ulan, demiş. Benim alacağımı vermiyenin anasını bilmem ne ederim ben. Birinizi de ben deviririm valla!» Ya... Ertesi gün yollamışlar Mıstığın parasını.

Haydar gülümsedi. Çiçek bozuğu yüzüne bir ışıltı yayılmıştı. "Bak sen?" der gibi dudağını büzdü.

— Şimdi Allah var, dedi Kör Mehmet. Haydar olmasaydı köylü daha çook çekerdi bunların elinden. Allah bilir ya belki kendileri için de iyi oldu. Günah azalttılar.

Aliosman ağa elini salladı;

— Sen onu bunu ne edeceksin kardaşım, dedi. Bunlar hep Allahın işleri. Ben Ona kurban olayım. Her şeyin yolunu da, çaresini de O düşünür, bulur. Siz işinize bakın, hep Allahtan bunlar. Yakın hele birer sigara daha. Sonra da kalkıp işinize hadi! Karılar orada çalışsın, biz burada çene yarıştıralım. Allah buna da razı olmaz.

Sonra, Haydar'a döndü;

— Sen de ot ayıklıyor musun? diye sordu.

— He, dedi Haydar. Başlıyacağım gayri.

— Başla. Bomboş oturunca adamın canı sıkılır. Vakit geçirmek için az buçuk çalışmalı adam. Bazan toplanır çene çalarız, bazan çalışırız... Böyle gider işler.

Sözü bitirmişti. Yerdeki sigara paketini aldı. Ark boyunca yürüyüp gitti. Öbürleri de kalktılar arkasından.

Kara Mahmut parmağına yeniden tütün basıp, mendiliyle sardı.

7

— Haydar ağa! diye bağırdı Remzi.

Elinde ağzı kapalı bakır bir sahan tutuyordu Maşalanın içinde Haydar'la birlikte karısı ile kızı da doğrulup baktılar.

— Gelin yahu! dedi. Daha acıkmadınız mı? Yetiversin gayri, gelin!

Haydar su yolunda ellerini temizledi. Karısına bir şeyler söylediği duyuluyordu. Sonra arka doğru yürüyüp geldi. Remzi dizine kadar sıvalı iş urbaları içinde elindeki yemek kabını tutarak bekliyordu.

— Ne o? diye sordu Haydar.

— Hadi gayri Satı abla! Daha acıkmadınız mı? Hadi!

İğde ağacının gölgesine oturdular. Remzi elindeki sahanı ağacın dibine bıraktı. Sigara yaktılar.

— Ne var, ne yok sizin aşağılarda? diye sordu Haydar.

— Ne olsun ağa? dedi Remzi. Çalışıyoruz. Bugün günlükçümüz de yok, karıyla ikimiziz.

— He he! dedi Haydar, altın dişini gösterdi. Sizin orası tenha da biliyor musun. İn yok, cin yok...

Çiçek bozuğu yüzü kurnaz kurnaz parladı. Remzi onun ne demek istediğini anlamıştı;

— Öyle şeyi kim düşünüyor bire ağa, dedi. Çeltiğin birinci otunu bile bitiremedik daha. Siz ikinciyi ayıklıyorsunuz değil mi?

— He, dedi Haydar. Tarlaya baktı.

Ortalıkta öğle sıcağının sessizliği vardı. Yalnız uzaktan ırmağın kıyısından acemice çalınan bir bağlama sesi geliyordu. Arı vızıltısına benziyordu buradan. Haydar o tarafa baktı.

— Şu deyyusun oğluna bir sopa çalacağım, dedi. Bütün gün orada zırıl zırıl zırıldadı durdu.

— Zehranın oğlu mu o?

— He, dedi Haydar. Eşşoğlu eşşek, usanmak da bilmiyor. Sabahtan beri kafamızı şişirdi iyice.

Remzi o tarafa baktı;

— İyi çalsa dinlenir ama, dedi.

— Nereden iyi çalacak, aceminin biri. Sabahleyin arkın kıyısında çalıyordu. Bağırdım buradan, bu sefer de ırmak kıyısına gitti. Her gün böyle bu oğlan yahu. Usanmıyor da...

Remzi güldü;

— Dul karı çocuğu değil mi, dedi. Öyle olur işte.

Satı kadınla kızı da tarladan çıkıp gelmişlerdi. Islak iş şalvarlarını elleriyle çekip genişlettiler.

— Ne o Remzi? dedi kadın. Gene ne zahmet ettin öyle?

Remzi keyifli keyifli cevap verdi;

— Zahmeti neymiş abla? Bizim karı bugün tavuk pişirmiş de butlarını da size yolladı. «Haydar ağagil yeyiversinler» dedi.

— Niye zahmet ettin hay Remzi?

— Zahmeti falan yok. Size az bile. Keyfinize bakın.

Haydar iğde ağacının gölgesine yanının üstüne uzanmış, onların konuşmasına bakıyordu. Gözlerini hafifçe kısmıştı. Ne düşündüğü belli değildi. Satı kadınla kızı yemek hazırlığına başlamışlardı.

Ekmek çıkınını yere serdiler.

— Eyvallah, diye kalktı Remzi. Niye aşağıya karadut yemeğe gelmiyorsunuz? diye sordu.

Haydar doğruldu;

— İyice oldu mu karadutlar? dedi.

— Vay vay! dedi Remzi. Kömür gibi valla.

— Gelelim öyleyse. Ben karadutu severim.

— Gelin ya, bugün gelin hem de.

Yürümüştü.

— Nereye Remzi? dedi Satı kadın. Ekmek yiyelim de öyle git. Niye kalktın hemen?

— Sağol Satı abla, ben yedim. Size bereketli olsun.

Haydar bir şey söylemeden arkasından baktı. Remzi arkın yanına varınca;

— Su gene azaldı ağa, diye seslendi. Dürzüler gene geverlerini ağzına kadar açtılar herhalde.

Haydar aldırmadı. Yemeğe başlamıştı bile.

— İstersen yukarılara git de bir bakıver, dedi. Geverlerini çok açanlara benden selâm et, tıkasınlar biraz.

Remzi'nin karnı açtı. Yemek yememişti. Bükün bir yukarısına, bir aşağısına baktı. Tembeldi nedense, hiç gidesi yoktu, gene de;

— Olur, dedi. Bakayım şöyle bir.

Yukarı doğru yürüdü. Arkasından gülümsediler.

— Bizim için parçalanacak, dedi kadın.

— Niye parçalanmasın ana? dedi kız. Babam gelmeden önce buradan aşağı su mu akıtabiliyordu?

— He! diye gülümsedi anası. O zaman niye getirmezdin bu tavuk butlarını, değil mi?

Haydar konuşmuyordu. Butlardan birisini iki eliyle kavramış, dişlerini geçirmişti. Ne karısına, ne kızına bir cevap vermedi. Çene kemikleri oynuyordu boyuna.

— Hadi yemeğinizi bitirin de, dedi. Biraz karadut yemeğe gidelim.

— Akşam üstü gideriz herif, şimdi karadut zamanı mı?

— Zamanı zamanı. Bir gün geç bitiversin, ne olur?

— İyi ama, dedi kadın. Başka söz bulamadı. Sen git istersen, biz işi bırakmıyalım.

— Siz de gelin. Benim dediğimi hemen karşılama böyle, anladın mı?

Gözlerini ağartmıştı. Kadın sustu, kıziyle bakıştılar. Azarlanmış gibiydi. Yemeklerini sessizce yediler. Haydar tavuk budunu bitirince, kadın öbürünü de uzattı. Haydar elindeki kemiği arka fırlatıp, onu da aldı. Biraz sonra Remzi;

— Söyledim ağa, diyerek geldi. Kapattılar biraz. Hınzırlar «açmayız» derler, gene açarlar. Nasıl adamlar bilmem ki?

Haydar dinlemedi. Yoğurt ekmek yiyordu.

— Eyvallah, dedi Remzi. Ben gidiyorum. Dut yemeğe gelin ha!

— Dur!

Haydar ağzındaki lokmasını yuttu. «Birlikte gidelim» dedi. Eliyle gel işareti yaptı.

Remzi cevap veremedi. «Acıktım» diyecekti, yakışık almaz diye vaz geçti. Aşağılara doğru bakındı. İster istemez oracığa oturup beklemeğe başladı. Haydar'ın yemek yeyişini seyretti. Kocaman lokmalar alıyordu ağzına. Çi-

çek bozuğu yüzü iri iri oynayıp duruyordu.

Remzi işliğinin cebinden sigara paketini çıkardı;

— Buraya da, dedi Haydar. Elini uzattı, Remzi fırlayıp paketi yetiştirdi.

Haydar ellerini yerde serili ekmek çıkınına sildi. Sonra Remzi'nin uzattığı paketten sigara aldı.

— Biz gidiyoruz, dedi karısına. Siz de gelin.

Arka arkaya yürüdüler. Remzi Haydar'ın boyu posu yanında cılız kalıyordu. Uzaktan kalıplarına bakanlar biri öbürünün çocuğu sanırdı.

Kısıkta arkın üstüne uzatılmış ağaç köprüyü geçtiler. Burada büyük karaağaçlar vardı. Dipleri her zaman gölgeli olurdu. Haydar baktı;

— Şu ağaçlardan bir - iki tanesini bana versene Remzi, dedi. Bir yandan dişlerini kurcalıyordu.

— Olur, dedi Remzi. Ne yapacaksın bunları ağa?

Haydar düşündü. Ağaçları gözleriyle ölçtü, biçti.

— Ev yapacağım, dedi.

— Ne evi?

— Aha buraya, tarlanın başına oturmak için ev yapacağım. Köye gitmiyeceğim gayri. Burada vakit geçireceğim.

Remzi pek anlıyamamıştı;

— Kışın da mı bırada kalacaksın? diye sordu.

— Belki kışın da kalırım, belli olmaz.

— Boş ver Haydar ağa, ne yapacaksın burada kendi başına?

Haydar düşünüyordu. Alnını kaşıdı. Sol yandaki ırmağa baktılar. Dik bir iniş doğruca ırmağın içine gidiyordu. Sular dönüp duruyorlardı orada.

— Buraya bir savak vursana sen, dedi Haydar. Bak orayı sular oyuyor. Tarlaya doğru ilerler bu oyuk.

Remzi elini salladı;

— Zor iş o, dedi.

— Ne zoru be! Bu karaağaçlar ne işe yarar başka? Kesersin buradan, indirir oraya çakarsın, anladın mı? Arkasına da taş doldurursun, oldu bitti. Tarlan kurtulur hiç değilse.

— Gücüm yetmez o kadarına Haydar ağa. Ben o suya giremem ki?

— Ver parayı yaptır.

Remzi yürümüştü.

— Deee... dedi. O iş yüz lirayla olur.

— Ama tarlayı kurtarırsın enayi!

Remzi «ona gelinceye kadar,» der gibi elini salladı.

— Önce çeltiği doğru dürüst sulayabilsem yeter, dedi.

Haydar arkın kıyısında gene durmuştu.

— Ula Remzi, dedi. Gevşek adamsın sen.

— Niye ağa?

Haydar Remzi'nin geniş tarlasına boydan boya baktı. Irmak kıyısını uzunluğuna gözleriyle ölçtü, Yarbükü'nün hemen hemen yarısı kadar vardı burası.

— Şu ırmak kıyısına şöylece kavak diksene, dedi. Elli bin kavak dikilir buraya.

— Kesi kesiveriyorlar ağa, yaşatmıyorlar. Bir zaman on - on beş kadar diktiydim. Üç - beş yıl içinde, iyi de boy attılardı. Bu bükün adamı hep namussuz. Bir gün gelip kesmişler, kim kestiyse? Aha üç - dört tane bir şey kaldı, orada.

Haydar bakımsız söğüt ormanının içinden fırlamış kavaklara baktı. Acı bir düşünce yayılmıştı yüzüne. Aklından ne geçiyordu, belli değildi. Dudaklarını kıvırıp düşündü.

— Kaç dönümdü burası? diye sordu.

— On altı dönüm... Kıyılar falan iyice açılsa belki on yedi dönüm de olur. Ama neydeyim, doğru dürüst sulanmıyor. İyi bir çeltik kaldıramadım buradan. Bükün alt başında olunca... Hadi gel, karadut yemiyor musun?

Haydar alnını kaşıdı. Zorla kendine gelip yürüdü. «Burası adamının eline düşse...» der gibiydi içinden.

İlerde, çeltik maşalasının içinde Halime kadın dikilmiş, yuvarlak yüzüyle kendilerine gülümsüyordu.

— Buyur ağam, dedi. Hoş geldin. Bizim çeltiğe mi bakıyorsun? Bizim çeltik böyle işte. Sıtmalı gibi sarak. Sen geldikten sonra sayende biraz sulandı.

Çocuk sesi gibi bir sesi vardı. Kısa boylu, şişmanca kalıbiyle sevinmiş gibi hareketler yapıyordu. Islak iş şalvarını çeke çeke genişletti. Göğsünün düğmelerini iliklediı.

— Sahanı verdin mi Remzi? diye sordu kocasına.

— Verdim, verdim.

Haydar gülümsedi;

— Tavuğun bacaklarını yedim Halime, dedi. Eline sağlık.

— İyi ettin ağam, kusura bakma o kadar yollıyabildim. Biz çokluğuz ne edeyim...

— İyi iyi! Şimdi de karadut yemeğe geldik. Aha şimdi bizimkiler de gelecekler.

— Vıh! etti kadın. Ben gidip size toplıyayım. Siz oturun.

— Yok, biz gider toplarız, dedilerse de kadın tarladan çıktı. Su yolunda ellerini, ayaklarını yıkadı. Tos toparlak, canlı bir kadındı.

Karadutlar Remzi'nin tarlasının bitiminde sekiz - on ağaçlık küçük bir orman gibiydi. Koyu yeşil yapraklı, yüksek ağaçlardı hepsi de. Yaşlı oldukları için kökleri eğrim büğrümdüler. Karadut mevsiminde önüne gelen çıkar yerdi. Sahipsiz gibiydiler burada. Karadutların bulunduğu yerden aşağıda ırmak, iki yanı kayalık, dar bir boğaza girerdi. Bir yarım saat tarla yoktu gayri. İki taraf hep kayalıktı. Sonra ırmak yeni bir kıvrımla tekrar bir bük meydana getirirdi. Yassıbük'tü burası. Orada da Yapılı köylülerin çeltik tarlaları vardı. Ama Yarbükü ile hemen hiç bir

ilişiği olmazdı Yassıbük'ün. Arada doğru dürüst bir yol bile yoktu. Irmak kıyısını koğuşturarak ince bir cılga gelirdi. Karadut yemek için bu cılgayı yürüyenler olurdu arada sırada.

— Bak Haydar ağam, dedi Halime kadın. Bu tarafta dutlar daha iyi olmuş, kömür gibi bak.

— İyi, dedi Haydar. Ben o ağaca çıkayım öyleyse.

Remzi aşağıdan başını kaldırıp isteksiz isteksiz baktı.

— Karı, sen git otunu ayıkla be, dedi.

— Dur hay Remzi, Haydar ağama azıcık karadut toplıyayım da giderim gene.

Elindeki bakır kapla ağaçlardan birisine tırmandı. İş urbalarının ıslaklığını unutmuştu bile. Aklında hiç kötü bir şey yoktu. Haydar ağacın üstünden eğilip Halime kadına baktı. Islak şalvarına iyice yapışmıştı. Arkadan kıçı öylece belli oluyordu. Haydar kopardığı bir karadutu ağzına alıp tekrar baktı. Kadının kalçaları dolgundu. Remzi aşağıda sabırsızlanıp duruyordu. Yola bakıyordu ikide bir.

— Seninkiler nerede kaldılar ağa? diye sordu.

— Boş ver onları, dedi Haydar. Çık da dut ye sen.

— Cık, yaptı Remzi. «Karnım aç» diyecekti demedi. Başını kaldırıp karısını gözlemeğe başladı. Bu giysi ile kıskanıyordu onu. Kendisine bir baksa göz edip aşağıya çağıracaktı. Ama, bakmıyordu kadın. Remzi'nin boynu yorulmuştu. Kafasını aşağı indirip yola bakmağa başladı.

— Öf be, dedi ağacın üstünden Haydar. Buranın dutları parmak gibi.

— He! dedi kadın. Buranınkiler de öyle.

— Oranınkiler pek öyle değildir canım.

Haydar aşağıya Remzi'ye bir göz attı. Remzi yukarı bakmıyordu. Yaprakların arasından Halime kadını aradı. Tâ yukardaki bir dala uzanmıştı kadın. İri göğüsleri ortaya çıkmışlardı. Düğmelerinden birisi de kopuktu herhalde. Bembeyazdı göğsü. Yüzü bir kız yüzü gibi düzgündü.

Dört çocuk anası olduğu halde, yanakları hâlâ pembeydiler. Haydar yutkundu;

— Remzi! diye bağırdı aşağıya. Ula enayilik etme, gel dut ye!

Remzi ince, yüzüyle tekrar yukarı baktı. Silik, cılız görünüyordu buradan.

— Sen ye ağa, dedi. Benim isteğim yok.

Haydar olgun dut aramak bahanesi ile Halime'yi daha iyi görebileceği bir yere indi. Gözleri ikide bir kadına gidiyordu.

— Ha işte geliyorlar, dedi Remzi aşağıdan. Karı, in gayri! Biz de ekmeğimizi yiyelim.

— Aha geliyorum, dedi kadın.

Satı kadınla kızı dutlukta belki başkaları da vardır diye iş şalvarlarını değiştirmişlerdi. Beyaz yazmaları altında uzaktan hemen hemen bir boydaydılar. Kız biraz daha ince dalandı. Başlarını kaldırıp ağaçlara baktılar.

— Kız Halime, dedi Satı kadın, sen de mi buradasın?

— Buradayım Satı abla. Haydar ağaya biraz dut topluyayım, dedim.

— Niye zahmet ettin ayol? Eli yok mu, kendisi toplasın.

Halime kadın ağaçtan inmişti. Elindeki dut dolu kabı gölgeye bıraktı. Eli, yüzü karadut boyasına batmıştı. Satı kadına gülümsedi.

— Sana diyeceklerim var, dedi Başını hep dertli dertli sallıyordu. Yüzüne acı bir anlam yayılmıştı.

— Ne diyeceksin, hayrola?

Halime kadın çevreye baktı;

— Gülsüm bacım, ne duruyorsun? Çık şu ağaca da dut ye, hadi!

Kız, kendisinden saklı bir şey konuşacaklarını anlamıştı. Gidip ilerdeki ağaca tırmandı.

Halime kadın fısıldamağa başladı;

— Hay Satı abla, dedi. Ben gene yüklüyüm.

— Deme kız? Ne bildin?

— Her zaman ilk ay görününce olurdum, bu kez olmadım. Bak kaç gün geçti, ay kocaman oldu.

— Oldu ya... dedi Satı kadın. Düşündü. İnşallah, diye ekledi. Bu sefer oğlandır gayri.

— Ah ne olurdu... diye sızlandı Halime. Yüzü ağlıyacak gibiydi.

— Tekkeye git bacım, hiç durma. Köse hocaya git. Ne gerekse yap bu sefer. Bir de üzerlik otu kullan bakalım. Onu çok keskin derler. Muhakkak oğlana çevirirmiş.

Remzi geride karısını bekliyordu.

— Ne fısıldaşırlar bunlar? diye söylendi kızarak.

— Geliyorum, çatlama! dedi karısı. Hay Satı ablam, diye fısıldamağa başladı gene. Küçük kıza boyluyken de yaptım onu. Üzerlik komadım yazılarda topladım topladım kullandım. Gene de kız oldu.

İkisi de ciddiydi. Önemli bir konuyu görüşüyorlardı.

— Belki geç kaldın da ondandır. Sen şimdiden başla hemen, gecikme. Bir de kedi balından bir ilâç yaparlarmış. Onu ben iyi bilmiyorum. Çilli Dudu'dan öğren de onu da kullan. Belki bir fayda verir.

— Çilli Dudu onu mu kullanırmış?

— Onu kullanırmış ya. Bak üç tane oğlu oldu sonradan. Herhalde ondandır bacım. Yolunu bilmeseler hep oğlan olur mu çocukları?

— İyi dedin Satı abla. Ben yarın Çilli Dudu'ya bir gideyim.

— Git bacım git, bir oğlun olsun gayri.

— Ah Satı ablam ah... Dilerim Allahtan, ele güne karşı...

Ağlamağa başladı. Gözlerinden iri iri yaşlar akıyordu.

— Vallaha... diye ekledi. Gene kız olursa, kendimi ırmağa atarım gayri.

— Yok, dedi Satı kadın. İnşallah bu sefer oğlandır. Üzme kendini.

Zorla ayrılabildiler. Remzi tarlaya doğru yürümüştü bile. Halime gözlerinin yaşını silerek arkasından seyirtti.

— Ne o? dedi Remzi, ne fısıldaşırsınız öyle?

— Ne olacak? Ne olur başka?.

— Ne diyor?

— Tekkeye git, diyor. Kedi balından bir ilâç yaparlarmış. Çilli Dudu'nun oğlanları hep onunla olmuş. Yarın gidip öğreneyim onu.

— Git bakalım, dedi Remzi. Gözlerini yere indirdi. Git ama... hepsi Allahtan. Benim bildiğim bu.

— Sen öyle bil! Zati hep böyle söylersin. Sen değil misin sebebim zati?

— Niye benmişim?

— Sensin ya, başka kim olur? Söyletme adamı hadi!..

Remzi yan yan karısına baktı. Sinirliydi karısı. «Gene kızdırmıyayım şunu» diye düşündü. Lâfı değiştirmek için;

— Böyle ıslak urbayla ağaca çıkma, dedi. Her bir yerin belli oluyor elin adamının yanında. Ayıp değil mi?

Kadın cevap vermedi. İğde ağacının altına karşılıklı oturup sessiz sessiz yemeklerini yediler. İkisi de düşünceliydi.

8

Haydar'ın karısı Satı kadın, sabah erkenden kalkmıştı. Oğlunun karamandodan dikilmiş uzun şalvarını bulup pencerenin önüne oturdu. Arkasında, dizlerinde gene kocaman delikler açılmıştı.

— Gözü kör olasıca! dedi kendi kendine. Daha iki ay olmadık şunu alalı.

Baktı, üç yere yamalık vurmak gerekiyordu. Yama olacak parçayı şimdi nerede bulmalıydı? Düşündü kaldı. Oysa, kalkmadan yamayıp bitireyim şunun pantalonunu diye kurmuştu. Kalktı, alaca karanlıkta orayı burayı aradı. İçine eskiler doldurup diktiği bir minderi söküp, döktü ortaya. Yamalık olacak kadar büyükçe bir parça yoktu. Köşedeki sandığı boşalttı. Ne var, ne yok diye teker teker baktı içindekilere. Yoktu Allah yoktu. Yoklukta beli bükülürdü Satı kadının. Kocası cezaevlerindeyken yıllarca hep böyle yokluk çekmişti. Canına tak demişti gayri. Elle-

rini kavuşturup durdu öylece. Ne yapmalıydı. Giyilecek hali kalmamıştı pantalonun. Her bir yeri açılmıştı iyice. Biricik oğullarını böyle gezdirmeğe gönlü razı değildi ama, ne yapmalıydı şimdi?

— Kör olasıca! diye söylendi tekrar. «Çıkma şu ağaçlara» derim, gene çıkar. Ben ne edeyim şimdi...

Demin söküp baktığı minderin içindekilere tekrar baktı. El kadar iki parça ayırdı oradan. Renkleri birbirini tutmuyordu ama, hadi ikisini yan yana diker, dizlerin birisini yamardı. Ya öbür delikleri ne yapacaktı?

— Amaaan aman! diye söylendi. Yüzü bungundu.

Yeni ışımağa başlıyan odada yere serili yataklar görünüyordu. Yorganlar hep eskiydi, çiçekleri solmuş, yer yer delinmişlerdi. Pamukları görünüyordu hep. Hele Gülsüm'ün üstündeki yorganın partalı çıkmıştı iyice. Üflesen dökülüverecekti. Yalnız kocasının üstündeki yorgan biraz yeniceydi. Satı kadın bir onu eyleyebilmişti işte. Utanılacak bir misafirimiz geliverir diye düşünür, o yorganı gündeliğe kullanmak istemezdi. Ama, şimdi başka çare yoktu. Yorgansız yatılmazdı ki?

Gülsüm usulca doğruldu. Başının yazmasını düzeltti. Yeni uyanmıştı.

— Kalkayım mı ana? diye fısıldadı.

— Kalk, dedi kadın. Ocağı yak da bir bulgur aşı pişirelim. Ben de oğlanın şalvarını yamayım dedim ama...

Kadın iğneyi görebilmek için pencereye iyice eğildi. İki parçayı yan yana getirip oyulgadı. İpliğin rengi de pek tutmuyordu. Yaz günü hepsi giderdi. Köyde kim bakardı oğlanın dizine?

Parçaları yan yana iliştirip iki kere dikti. Kuvvetli olsun diye ipliği iki katlı yapmıştı. Koca koca dikiyordu alaca aydınlıkta. Sonra pantalonu alıp dizlerine baktı. Sağ dizdeki ve arkadaki delikler pek büyüktüler. Yamalık oralara yetmiyecekti. Sol dizdeki deliğin üstüne kapattı, uç

uca zor yetişiyordu. Biraz büzerek falan dikti. Biçimsiz bir yama olmuştu. Karamando şalvarın üstünde beyaz ipliğin koca koca dikişleri, üstelik yan çizgili bir yama hiç hoş kaçmamıştı ama, çocuğun teni görünmiyecekti. Satı kadın pantalonu ters çevirip düzeltti. Eliyle asılarak falan ütüledi. Öbür delikler için yama düşünüyordu.

— Gülsüm, diye sordu. Yok mu kızım bildiğin yerlerde şunun için bir yama?

— Yok ana, dedi kız. Nerede olsun öyle bir şey?

Kadın ayağa kalktı. Başını kaşıyordu sıkıntıdan. Ne yapacağını bilemiyordu. Oğlan uyanmadan pantalonu hazır etsin istiyordu, ama ne yapsındı şimdi?

— Gülsüm, dedi. Kızım sen şuraları topla hele. Aşı da pişireko. Ben bir dükkâna gideyim. Vermez o yahudi kılıklı herif ama, bir gideyim bakalım.

Çabukça merdivenleri indi. Ortalık aydınlanmıştı iyice. Köylü işe gitme hazırlığı içindeydi. Sokaklarda tavuklar dolaşıyordu.

Satı kadın dükkânın kapısına vurdu. Biraz sonra üst kattan bir pencere açıldı. Fahri efendi başının takkesi ile uzanıp aşağı baktı. Daha yataktan kalkmamıştı belli ki.

— Ne o kadın? diye sordu.

— Şey... dedi Satı kadın başını kaldırıp, Fahri efendi biraz karamando alacaktım. Yarım arşın bir şey...

— Sen misin o? Yok, olmaz. Dün söyledik ya işte?

Başını içeri çekecekti.

— Ne olursun, diye yalvardı kadın. Haydar'a söyledim vallahi. Bir yerden denkleştirip borcumu ödiyecek. Ne olursun Fahri efendi kardaş. Az bi şey...

— Ha'k tu! diye aşağı tükürdü Fahri efendi. Tükürüğü kadının hemen yanı başına düştü.

— Vallahi getirecek Fahri efendi...

— Olmaz dedik ya! Bu kaçıncı yemin be Allahın kulu! Seksen sekiz lira borcunuz var. Selâm söyle Haydar'a,

gayri sigara da istetmesin. Hep ver, hep ver... Ne bu be? Ayıp derler bir şey vardır.

— İstemesin, ne edeyim. Şimdi bir parça karamando ver de çocuğun şalvarına yama vuracağım. Sonra hiç bir şey almayız gayri. Biraz halden anla ne olursun.

— Önce siz anlayın. Parayı getirin. Değilse zırnık yok!

Fahri efendi başını çekip pencereyi şırak diye örttü. Kadın bir zaman daha başı yukarda kaldı.

— Fahri efendi! diye seslendi tekrar. Fahri efendi, ne olursun?

Pencere açılmadı. Kadın başını indirdi. Ağlamaklı olmuştu. Gören oldu mu diye iki yana baktı. Yoktu oralarda kimse. Tâ ilerde bir evin önünde eşeğin üstüne bir heybe ardılmıştı. Birisi büke gidecekti herhalde.

Satı kadın geri dönüp eve doğru yürüdü. Bozulmuştu. İçi alıp veriyordu boyuna. «Yahudi...» diye mırıldandı kendi kendine, yahudi, ne olacak?

Merdivenleri bir hırs içinde çıktı. Birisi dokanıverse ağlıyacaktı. Kapıyı açtı, kocası yatağın içinde daha giyinmeden sigara içiyordu. Ağır, hantaldı uyku sersemi.

— Ne o karı? dedi. Ne oldu gene?

— Ne olacak, dedi kadın. Bir yandan oğlanın şalvarını topluyordu. Bir tetiklik vardı üstünde.

— Bir parça karamondo alayım diye dükkâna gittim, vermedi yahudi kılıklı.

Haydar aldırmadı. Sigarasından yeni bir nefes çekip üfledi.

— Ne yapacaksın karamandoyu? diye sordu.

— Ne yapacaksını var mı? Şuna bak han gibi oğlanın önü ardı!

— Olsun be karı, ne canını sıkıyorsun onun için?

— Aman sen de bir yavusun. Şu pantol nasıl giyilir?

Haydar geniş geniş güldü:

— Giymeyiversin, dedi Doncak gezsin deyyusun oğlu.

— İyi. Doncak gezsinmiş. El adama ne der?

Haydar cevap vermedi. Doğrulup urbalarını giymeğe başladı. Yapma bir kibarlık vardı üstünde. Hiç acele etmeden yapıyordu işini. Gülsüm bir yandan yatakları kaldırmağa başladı.

— Bu borcu ödemeden olmaz, dedi kadın. Akşam, sabah bir şey lâzım oluyor, alamıyoruz. Nerden bulacaksan bul da ver şu adamın parasını.

— Anladık! dedi Haydar. Durup gözünü ağarttı.

Kadın ortalığı topluyordu. Sinmişti biraz.

— «Selâm söyle, sigara da istetmesin gayri,» dedi Seksen sekiz lira olmuş borcumuz.

Haydar pantalonunun düğmelerini ilikliyordu;

— Seksen sekiz mi? diye sordu.

— He ya! dedi kadın.

— Vay dürzü vay! Ne almışız biz seksen sekiz liralık?

— Ne bileyim, almışız besbelli...

Oğlan da uyanmıştı.

— Kalk ulan, dedi babası. Ne yatıp duruyorsun leş gibi, sıpa! Ne o pantalonunun hali öyle?

Oğlan cevap vermedi. Köşeye doğru gidip beyaz iç donunun uçkurunu çekti.

— Gayri ak donla gez de aklın başına gelsin, it oğlu it!

Hepsi susmuşlardı. Haydar ibriği alıp dışarı çıkınca rahatladılar Bir yandan büke gidecek azık torbasını hazırlıyorlardı. Dışarda güneş doğmuştu. Köyde bük yollarına doğru bir akındır başlamıştı gene. Birdenbire canlanmıştı her yer. Köyün sokaklarını çocuk sesleri, eşek anırtıları doldurmuştu.

— Hadin hele! dedi Satı kadın. Öğlen oldu gene, hadin!

Sofraya oturdular. Ayranla bulgur pilâvını kaşıklamağa başladılar.

— Bağa kimseyi sokma, dedi oğluna. Elin çocuklarına uyup da uzaklara neyi gitme! Anladın mı?

Mehmet «peki» der gibi başını salladı.

— Buzağıyı iyi bağla. Önüne ot ver. Zamanında sula!

— İyi.

— Ağaca falan çıkayım deme. Şu pantalonu alalı iki ay olmadı, partalını çıkardın eşşek sıpası!

Mehmet güneş yanığı yüzünü indirdi. Babasından korkuyordu nedense. Cezaevinden geleli ne olmuştu şurada, iki defa dayağını yemişti. Bir kızdı mı, fena oluyordu babası.

Sonra toplandılar. Mehmet gene önüne buzağıyı katıp bahçeye gitti. Öbürleri de Yarbükü'nün yolunu tuttular.

Mezarlık tepeyi aşınca yer yer kayalık inişler başlardı. Kayalık olmıyan yerler ise hep bozkırdı. Kumlu bir topraktı buraların toprağı. Yeşil bir şey görmek mümkün değildi. İğne boyu otlar, çok çok pirenler öylece kurumuşlar, her yan bomboz bir renge bürünmüştü. Kayalıklar bu bozluğun içinde daha koyu tepeler gibi dururlardı.

Yarbükü'nün yolunda ilerde, geride büke giden başka komşular görünüyordu. Önlerine eşeklerini katmışlar, kadınlı erkekli, grup grup yürüyorlardı habire. Eşekler sıkıştırıldıkça yanlarından sarkan heybeleri sallıya sallıya koşuyorlardı. Bazı gruplardan konuşma sesleri, gülme sesleri geliyordu. Farkında bile olmadan hızlı hızlı yürürlerdi nedense.

Kumlu yazıyı geçmişlerdi. Geniş bir sel yatağıydı burası. Bahar sellerinin sürüklediği kumlar burada diz boyuydu. Yumuşak yumuşak batardı yürürken. İnsanın yatağa uzanır gibi uzanıveresi gelirdi. Onun için burada he-

men herkes ayakkabısını eline alır, yalın ayak yürürdü. Herkesin içinden öyle gelirdi nedense. Yumuşak yumuşak kumlara basmak bir hoş olurdu. Sabahleyin serindi üstelik.

Remzi ayaklarının altını eliyle silip ayakkaplarını giydi.

— Aha! diye bağırdı. Haydar ağalar geliyor, bekliyelim şunları.

İki - üç komşu bir grup olmuştular. Kadınlar kendi aralarında konuşuyorlardı. Onlar yürüyüp gittiler. Remziyle Kara Mahmut bir de Şeyh Ahmet dikildiler oraya. Geriye doğru bakıyorlardı.

— Ula sen ne kadar seviyorsun bu Haydar'ı, dedi Kara Mahmut. Yediğiniz, içtiğiniz ayrı gitmiyor be.

— Ne edelim, dedi Remzi. Komşu.

— Hadi oradan Muaviye kılıklı! Sayesinde çeltiğimi suluyorum desene doğruca?

Şeyh Ahmet güldü bu söze.

— Sevmesin de ne yapsın başka? dedi. Çember sakalını sıvazladı. Kömür sürmüş gibi simsiyahtı sakalı. Başında da siyah bir takke vardı. Yaz - kış böyle gezerdi Şeyh Ahmet. Arkasını dönüp bir daha mırıldanmağa başladı. Sonra da;

— Hadi ben ağır ağır gideyim, dedi. Siz arkadan gelin.

Kara Mahmut'la Remzi yolun kıyısına oturdular.

— İşin iş! dedi Mahmut. Elini Remzi'nin omuzuna vurup salladı. Remzi'nin sıska vücudu hiç karşı koyamadan sallanıyordu.

— Bu yıl beş bin kilo çeltik kaldırır mısın, ha?

Remzi kıs kıs güldü bu söze.

— Ne gülüyorsun? dedi Mahmut. Peşin parayı gördün de gülersin, değil mi?

— Beş bin kilo çeltik kalkar mı be?

— Elbet kalkar. Tarlan her gün sulanıyor kahpecik. On beş on altı dönüm tarla bu, kalkmaz da ne yapar?

Remzi'nin yüzü bir memnundu. Elini salladı;

— Beş bin kilo çeltik kaldırsam ben lort olurum valla.

— Olursun ya, olmayıp da ne edersin, dürzü! Gayri o zaman yüzümüze de bakmazsın?

— Yok yahu, dedi Remzi. Ben öyle büyüklenmek bilmem.

Ayağa kalkmıştı.

— Ne o Haydar ağa! diye bağırdı tâ buradan. Hele yürüyün biraz!

Sesi bir tuhaf neşeliydi. İnceli kalınlı çıkmıştı bağırınca. Kara Mahmut kıs kıs güldü oturduğu yerden.

— Ula, dedi. Sen bir kadın olaymışın, yok mu...

— Eee?

— Pek şey olurmuşsun valla!

— Ne olurmuşum?

— Cilveli olurmuşsun. Sesini seveyim ben senin o zaman.

Remzi dinlemiyordu. Haydar'a bakıyordu tâ buradan. Onlar da epey yaklaşmışlardı. Lâcivert urbaları içinde yakışıklı görünüşü vardı Haydar'ın. «Ne o?» der gibi başını salladı Remzi'ye.

— Hiç... diye gülümsedi o. Sigara paketini çıkarıp uzattı. Kara Mahmut da kalkmıştı, o da sigara alıp yaktı. Konuşarak yürüdüler büke doğru. Remzi hep neşeliydi. Kim ne dese gülüyordu. Ama, Haydar biraz durgundu bugün. Borcunu düşünüyordu herhalde. Tarlalarına gitmek için ayrılacakları sırada;

— Remzi, dedi. İvedin ne? Gel şu bizim tarlaya bir bakalım önce.

— Olur ağa, dedi Remzi. Bakalım.

Kara Mahmut gitmişti.

— Remzi, dedi Haydar. Arkın kıyısında durup birbirlerine bakıştılar. Haydar'ın yüzü ciddiydi. Biraz da üzülmüşe benziyordu. Söyliyeceğini zor söyliyebildi.

— Bana yüz lira lâzım Remzi. Ben gelmeden önce bizimkiler bir yere borç etmişler. Adam şimdi istemiş. Varsa şu işi bitir, çeltik kalkınca öderim.

Fısıldıyarak söylüyordu. Remzi şaşırdı. Deminki neşesi kayboluverdi birden.

— Yüz lira? diye söylendi.

— Evet, dedi Haydar. Şimdi rahatlamıştı nedense. Komşu komşunun işini görür değil mi ya? diye sordu. Senin de bana işin düşerse, ben de onu yaparım.

Remzi düşünmüştü. Sonra kendini topladı.

— O kolay Haydar ağa, dedi. Şimdi yanımda yok ama, birinde alacağım var, onu istiyeyim. Ödünç değil mi, veririm.

— Peki, dedi Haydar. **Söz! Yarın getirebilirsen, yahut bu akşam...** Çok iyi olacak. Göreyim seni!

— Olur olur.

Haydar'dan ayrılıp kendi tarlasına doğru yürüdü. Ama, içi bir tuhaf olmuştu. Yoksa su işinde yaptığı iyiliğe bir karşılık mı istiyordu? Pek anlayamadı. Kafası karıştı gitti. Haydar'ın cezaevinden paralı geldiği söylenip durmuştu köyde. Şimdi kendisinden neden para istiyordu! Kısığa varınca durup düşündü. Bu adamın niyeti bozuktu herhalde. «Tarlana su akıtıyorum» diye kendisinden para istiyorsa bu iş başa çıkmazdı. Şimdiden alıştırmamak gerekti.

— Allah Allah, diye söylendi kendi kendine. İşe bak sen.

Sonra yürüdü. Karısiyle konuşacaktı meseleyi. Halime kadın yenice soyunmuş, ot ayıklanacak maşalaya gidiyordu.

— Halime! dedi. Dur hele...

Soyunmadan maşalanın kıyısına vardı.

— Bak Halime, dedi. Ne oldu biliyor musun? Haydar ağa benden para istedi.

— Ne parası?

— Bilmem. Ödünç yüz lira ver dedi. Birine borçları varmış...

— Kime?

— Ne bileyim? Sıkıştırmış adam. O da benden istedi.

— İyi ya ver, paran var mı?

— Yok. Ne gezer bende para?

— E, buluver bir yerden.

— Buluruz bulmaya, o kolay. Benim dediğim o değil. Cezaevinden paralı geldi diyorlardı, şimdi benden niye para ister bu adam?

Kadın bir şey anlamamıştı. Maşalanın içine eğildi.

— Yalan besbelli, dedi. Cezaevinde nerde bulmuş parayı?

Kocasının telâşına pek önem vermedi. Remzi dikilip kaldı orada.

— Kime borcu var acaba? diye sordu.

— Kime olacak? dedi kadın doğrularak. Dükkânadır belki.

— Hımm! dedi Remzi, düşünerek urbalarını soyunmağa gitti. Kendi kendine bir şeyler kuruyordu. Akşam dükkâncı Fahri efendiye soracaktı. Haydar'ın borcu varsa işin içinde bir kahpelik olamazdı. Değilse bakalım neydi bu işin iç yüzü. Hele bir anlamalıydı önce.

Remzi akşam Fahri efendiye gitti.

— Bırak yahu, dedi Fahri efendi. Geleli iki ay oluyor, her gün borca yazdırıyor be! Kırk kere haber saldım. Ayıp yahu. Çalımından yanına varılmaz itin, beş kuruşluk kibriti borca yazdırır. Ben böyle adam görmedim. Temelli namussuz olmuş bu valla.

Remzi meseleyi anlamıştı.

— E, peki Fahri efendi, dedi. «Cezaevinden paralı gelmiş» diyorlardı. Aslı yok mu bunun?

— Bırak be, dedi Fahri efendi. Sen cezaevinden paralı gelen adam gördün mü hiç? Ticarethane mi orası? O zaman millet asar keser oraya girmenin yolunu bulur. Parası olsa, kibriti borca mı yazdırır? Karısı iğne alır borçla, iplik alır borçla, yarım kilo şeker alır borçla... Neresi paralı bu adamın? Bu sabah da gelmiş «bilmem ne alacağım...» Hadi hadi dedim, size zırnık vermem bundan sonra. Önce borcunuzu ödeyin hele!

Remzi;

— İyi iyi, dedi. Sigarasını, kibritini alıp dükkândan çıktı. Birisinde alacağı vardı, doğruca onu istemeğe gitti.

Ertesi sabah;

— Haydar ağa, diyerek geldi yanına. Yahu millet çok namussuz olmuş be! Baharın birisine bir inek verdiydim. Parasını alamadık hâlâ. Akşam, bir yüz lira koparabilir miyim diye evine gittim. Sıkıştırdım ettim. Bir ellilik attı önüme. Başka yok diye yemin şart etti. Tamamlıyamadım üstünü. Sen şimdilik kusura bakma da şu elliyi al.

— Şimdilik? diye sordu Haydar.

— He, dedi Remzi. Elime geçerse gene veririm ağa, ne edeyim?

Haydar pişkindi. İsteksiz isteksiz parayı aldı.

— Tamam versen iyiydi, dedi. Çiçek bozuğu yüzünde bir durgunluk vardı. Pek memnun olmamıştı.

9

Aliosman ağa söğütlerin arasında işini bitirdikten sonra ırmağa eğilip elini yıkadı, geldi kara söğüdün gölgesine uzandı. Yerler çimenlikti burada. Irmağa yakın olduğundan, toprak her zaman ıslak olurdu. Öbür yanda, hemen birkaç adım ilerde çeltik maşalaları başlıyordu. Belki oradan sızardı bu ıslaklık. Aliosman ağa «şurada bir uyku çekeyim» diye düşündü. Ceketini başının altına serip yüzükoyun uzandı. Çıplak bacaklarına çimenler değiyordu.

Güneş yükselmişti iyice. Yarbükü'nün yeşillikleri içinde tek tük çeltik otu ayıklıyanlar görünüyordu. Uzaktan solucan avlamak için eğilen leyleklere benzerdi bunlar. Çeltik tarlalarının içinde akşamlara kadar böyle çalışırlardı. Ot ayıklama işini bitirenler, o günler köyde başka bir işi de yoksa, büke gelir tarlanın suyuna bakar, sonra da yatar uyurdu. Yaz günü kimse köyde durmazdı. Irmak kı-

yılarının serinliğini nerede bulacaktı köyün içinde?

Bir karga geldi kara söğüdün dalına kondu, birkaç defa «gak, gak» diye öttü. Aliosman ağa gözlerini açtı, tekrar yumdu. «Şimdi uçar gider» dedi kendi kendine. Karga uçmadı. Tekrar «gak» lamağa başladı.

Aliosman ağa başını kaldırdı;

— Hişş! Oyt!.. diye çıkıştı.

Karga aşağı doğru baktı. Tehlike var mı diye kontrol ediyordu. Aliosman ağa kalkıp onu kovalamaya üşendi. Uyumak üzereydi. Başını tekrar koydu.

Biraz sonra karga rahatlamıştı. Yeniden başladı «gak, gak!.» diye ötmeğe. Aliosman ağa;

— Vay cibini cibilliyetini!.. diye fırladı. Çeltik tarlasının tirinden bir kesek kapıp söğüdün dallarına fırlattı. Ama atmadan önce karga uçmuştu bile. Irmağın öte geçesine doğru gözden kaybolup gitti.

Aliosman ağa ceketinin yanına geldi. İyice kırlaşmış sakalını uzun uzun kaşıdı. Sonra gene uzanıp yattı. Biraz sonra kulağına arı vazıltısına benzer bir ses gelmeye başladı. Ses bir inceliyor, bir kalınlaşıyordu. Rahatsız edici, pis bir sesti. Derken yeni kalınlaşmağa başlamış bir erkek çocuk sesi de ona katıldı. Aliosman ağa gözünü açıp yattığı yerden dinledi. Birisi bağlamayla düzensiz bir türkü söylüyordu. İki ses de bozuktu ama. Üstelik biribirlerine hiç uymuyorlardı. Çocuk nereden başlıyordu, bağlama nereden...

Aliosman ağa yan değiştirdi, arkasını döndü. Gene olmadı, uyuyamadı bir türlü. Aklı kendiliğinden sese gidiyordu. Doğruldu:

— Ula Zehra'nın oğluuu! diye bağırdı.

Kâmilin mızrap tutan eli durdu.

— Ne var? diye cevap verdi.

— Ula git de şu sazını cehennemin dibinde çal, eşşek oğlusu!

Kâmil sustu. Bağlamasının üstüne eğildi. Mızrabı vurmadan öbür elinin parmaklariyle, nerelere basacağını bir daha prova etti. Sonra doğrulup ayağa kalktı.

— Allah Allah... dedi kendi kendine. Koca bükte saz çalacak yer yok be!

Sağına soluna bakındı. Nereye gidip çalmalı diye düşünüyordu. Sonra sazını omuzuna vurup Yarbükü'nün bendine yukarı yürüdü. Bir tenha yer arıyacaktı.

Aliosman ağa yattığı yerden uzun uzun ortalığı dinledi. Bükte ses seda yoktu. Çimenler bir hoş serindi altında.

Biraz sonra Şeyh Ahmet ırmak kıyısında namaza durdu. Boş zamanlarında hep namaz kılardı bu adam. Çalışmadığı zamanlar ne zaman arasanız namazda bulurdunuz. Geçmişlere der, kazalara der, boyuna namaz kılardı.

Kıbleye doğru yattı kalktı, yattı kalktı. Uzun uzun namaz kıldı. Selâmı verip iki tarafa bakındıktan sonra duruşunu hiç bozmadan başladı bu sefer de ezbere kuran okumağa. Sesini gittikçe yükseltti, biraz sonra avazı çıktığı kadar bağırmağa başladı. Ezgiyi bir titretiyor, bir uzatıyordu. Başlayınca kolay kolay susmazdı gayri.

Aliosman ağa kafasını iki yana sallıyarak oturdu. On - on beş dakika dinledi. Şeyh Ahmet'in sesi kulağının dibinde gibi vınlıyordu.

— Ohoo... dedi Aliosman ağa. Tamam valla. Akşama kadar dinlenmez ki bu mubarek.

Ceketini alıp ayağa kalktı. Canı sıkılmıştı iyice. Irmak kıyısını koğuşturarak yukarılara doğru yürüdü. Hep söğütlük, kamışlık buralar. Ortalık çamur kokuyordu. İkide bir yüksek kavak ağaçları vardı. Uçları, hafif bir rüzgârda sallanıp duruyorlardı.

Birkaç tarlanın yamasını geçti. «Şehy Ahmet'in sesi buradan da duyulur mu» diye durup dinledi, duyuluyordu

hâlâ. Biraz daha yürüdü. Kör Mehmet'in tarlasının ayak ucuna gelmişti ta.

— Ula Mehmet! diye seslendi. Ne yapıyorsun orada?

— Oturuyorum emmi, dedi Mehmet. Buyur oturalım.

— Nedir o elindeki?

— Hazreti Ali'nin kitabı. Okuyorum da, eskiden ne adamlar varmış be emmi! Anam anam... Şimdinin adamları yapabilir mi bunların yaptıklarını canım?

— Ne yapmış eskinin adamları?

— Harpler yapmışlar be emmi. Bir görsen, güç mü yeter yahu?

— Ne olmuş harpler yapmışlar da? Bırak sen şimdi. Biraz yatıp uyuyalım dedik, uyutmadı deyyuslar. Bir karga geldi tepeme dikildi, bir de Zehra'nın oğlu dıngırdadı durdu şurada. Onları kovdum, bu sefer de senin Şeyh, bilmem ne etti orada. Ne mümkün uyumak? Bırak şimdi eskinin adamını neyi...

Kör Mehmet tek gözüyle bakıyordu.

— İyi iyi... dedi. Sen uyu. Kitabına eğildi gene. Ali-osman ağa koca akçakavağın gölgesine uzanıp uyudu. Mehmet heceliye heceliye okuyordu kitabı. Okudukça heyecanlanıyor, tek gözü parlıyordu.

— Allah Allah! diyordu bazan. Vay dinine yahu!.

Tekrar hecelemeğe başlıyordu. Yanıbaşındaki ayak seslerini neden sonra farketti. Doğrulup baktı birden. Kara Mahmut'tu.

— Ula tepene binecektim duymasaydın, dedi.

— Niye?

— Niyesi var mı? Binecektim işte. Ne yapıyorsun bakalım?

— Hazreti Ali'nin cenklerini okuyorum.

— Bırak Hazreti Ali'yı, kendin cenge var mısın, onu söyle.

— Yoğum yoğum... dedi Mehmet. Bugün taklaşma bana.

— Yok musun? Pes mi ediyorsun yani?

Kara Mahmut, Mehmet'in bir bacağını tutup yana doğru çekti birden.

— Bırak, dedi Mehmet. Bugün taklaşma dedik.

— Bırakmıyacağım. Kalk soyun. Pestilini çıkarırım senin!

— Allah Allah, dedi Mehmet. Zorla mı yahu? Bugün isteğim yok işte.

— Senin yoksa, benim var, kalk hadi!

Mehmet'in üstüne çullandı. Sırnaşık bir hali vardı. Güreş tutmak istiyordu belli ki.

— Eehh! dedi Mehmet. Kitabı bir yana bıraktı. İki eliyle tutup Mahmut'u itti. O da itilmemek için Mehmet'in omuzundan yapıştı. Bir gürültüdür kopardılar orada.

Aliosman ağa kafasını kaldırdı;

— Ne oluyor be? dedi.

Kara Mahmut'la Kör Mehmet'in itiştiklerini görünce doğruldu.

— Ula bu sefer de siz mi başladınız? diye sordu. Ulaaa! Anlaşıldı bugün uyku yok bize.

Mahmut'la Mehmet güreşe tutuşmuşlardı bile. Bu ikisi çocukluklarından beri biribirleriyle güreşirler, ama bir türlü yenişemezlerdi. Şimdi ikisi de iri yarı, güçlü adamdılar. Gene de boş vakit buldular mı, dayanamazlar, güreşe başlarlardı hemen.

— Dur, dedi Kör Mehmet. Eliyle Mahmud'un omuzuna vurdu. Urbaları gene yırtmıyalım, önce soyun hele.

— Peki, dedi Mahmut. Derin derin soluyordu. Urbaları çıkardılar. Adaleli vücutları vardı ikisinin de. Kollarını, omuzlarını oynatarak, uğuşturarak güreşe hazırlandılar.

Aliosman ağa da yerinden kalkmıştı, yavaş yavaş yanlarına geldi.

— Hop! dedi. Durun bakalım. Gelin şöyle.

İsteksizliği geçmişti birden. İkisini de önüne çekti. Çıplak sırtlarına vura vura Yarbükü'ne doğru bağırdı;

Allah Allaaaaah, ilallaaah!.
İki yiğit çıkmış meydanaaa
Biribirinden gerdanaaa
Allah ikisinin de işini onaraaa!.
Haydi yiğitler ortaya!.

Yarbükü'nde herkes doğrulup o tarafa baktı. Bu Aliosman ağanın sesiydi. Güreşenler de herhalde çoluk çocuk değillerdi.

— Kim onlar emmiii? diye bağırdı bir ses.

— Kara Mahmut'la Mehmet, dedi Aliosman ağa. Seyiri bedava ha!

Köyde bunların güreşini herkes beğenirdi. Düğünlerde, bayramlarda muhakkak güreştirirlerdi. Bunlar da hiç nazlanmazlar, hemen tutarlardı. Ama, nedense bir türlü yenemezlerdi biribirlerini. Mandalar gibi uğraşır dururlardı boyuna.

Yarbükü'nde bir kımıldanma oldu. Duyanlar ırmak kıyısına doğru yürüdüler. Çeltik maşalalarının kıyılarından, su yollarından koştular. Kimisi elinin, yüzünün çamurunu bile yıkamamıştı. Çok geçmeden orada bir kalabalık birikti.

Aliosman ağa elini arkaya bağlamış, bir eğiliyor, bir doğruluyor, güreşin hakemliğini yapıyordu. Heyecanlanmağa başlamıştı gayri.

— Hah, dedi. İşte oradan tut be. Çek kendine doğru!

— Yoo emmi, dedi birisi. Öyle dışarıdan karışmak yok, sus hele!

Aliosman ağa duymadı bile. Bütün dikkati güreşteydi. Serin çimenlerin üstünde Mehmet'le Kara Mahmut üst üste, alt alta uğraşıp duruyorlardı. Bazan ikisi de ayağa kalkıyor, bazan birisi oturuyor, öbürü onun arkasından tutuyor, böylece uzun uzun durup soluya soluya dinleniyorlar, sonra tekrar uğraşmağa başlıyorlardı. İkisi de güzel güreşiyordu. Hiç acele etmeden, heyecanlanmadan hareket ediyorlardı. Kalın pazuları vardı ikisinin de. Saçları tıraşlıydı. Soludukça karınları şişip şişip iniyordu.

Kör Mehmet alttan bir davrandı. Mahmut'u kaldırır gibi yaptı. Ama, Mahmut hiç aldırmadı. Usulca Mehmet'in bacağını tutup asıldı. İkisi birden tekrar yere düştüler. Hangisinin alta gideceği belli değildi.

— Ha Mahmut! diye bağırdı birisi. Yaşa be!

— Bacaktan salma tak Mehmet, bacaktan!

— Ula diren ula!..

Yarbükü'nün her yerinden duyuluyordu bu sesler. Bir gürültüdür kopmuştu ırmak boyunda. Kadınlardan başka kim var, kim yok hep oraya toplanmışlardı. Çevrelerinde dar bir halka yapmışlar, güreşenler kendilerine doğru gelirlerse geri kaçıyorlar, biraz uzaklaşırlarsa tekrar yaklaşıyorlardı. Birisi çamurlu elleriyle tuttu bir sigara yaktı. Beş - on adım ilerdeki ırmağa gidip de yıkamıyordu ellerini.

Güreşenlerin şalvarları, omuzbaşları çimenlerden yemyeşil olmuştu, ama hiç aldırmıyorlardı. Kara Mahmut alttaydı. Eliyle burnunu temizleyip çimenlere sildi. Sonra tekrar davrandı. Kör Mehmet üstten iyi yükleniyordu. bu yandan deviremedi. Bacaklarını çekip, dizlerinin üstüne kalkmaya çalıştı. Kör Mehmet oyunu sezmişti herhalde. O tarafa dönüp tek gözüyle baktı. Bir elini alta uzatıp onun ayağını yakaladı.

— Haa, şimdi çek işte! dedi birisi.

— Yok, çekme! dedi yanındaki. Sonra kendin alta gidersin!

Bunlar boşuna konuşuyorlardı. Kör Mehmet'in kimseyi dinlediği yoktu zati. O anda ne gerekirse onu yapıyordu. Hiç kımıldamadan bekledi.

Mahmut alttan davranınca, bacağına asılıp durumu değiştirmemeğe çalıştı. Ama, Mahmut fena yükleniyordu. Bacağını kurtarınca Mehmedi öbür yana yıkıp üstüne abandı.

— Yaşa Mahmut! diye bağırdılar.

— Ben demedim mi? dedi birisi.

Aliosman ağa iyice keyiflenmişti. Yanlarına doğru eğildi;

— He aslanlar hee! diye bağırdı. Dayanın!

Heyecanlanıyor, ellerini yumruk yapıp, dişlerini sıkıyordu habire.

Haydar doğrulup «ne oluyor » diye baktı. İğde ağacının altında uyuyordu. Deminden beri bir gürültüdür kopmuştu. Uykulu gözleriyle çevreyi aradı. İlerde, ırmak kıyısında bir kalabalık vardı. Bağırıp, çağırıp duruyorlardı orada. Ne olduğunu anlamağa çalıştı. Kalkıp baktı tekrar.

— Ula dirsek ver de kıvır, kıvır! diyordu Aliosman ağanın sesi. Haydar onu tanıdı. «Herhalde güreş tutuyorlar» dedi kendi kendine. Bir sigara çıkarıp yaktı. Bugün karısı ile kızı Eskibük'e gitmişlerdi. Buranın ikinci otu da bitmiş, oraya başlamışlardı.

Haydar isteksiz isteksiz iki yana bakındı. İğdenin köküne yakın yerdeki kapalı sahanı gördü. Demin Remzi getirmişti, içinde bal vardı.

— Bugün kovanlardan birisini açtım ağa, demişti. Sana biraz bal çıkardım, yeyiver şunu hele.

Haydar çiçek bozuğu yüzünü kaşıdı. Sigarasından derin bir nefes çekti. İçinde bir isteksizlik vardı nedense.

Böyle boş durmak da kötü ediyordu insanı. Davranıp sahana uzandı, kapağını kaldırıp bala baktı. Sıcaktan peteklerin içi akmış boşalmıştı. Üstelik karıncalar dolmuşlardı sahana. Kapak açılınca kaçışmağa başladılar. Kimisi bala battı çıkamayıverdi.

— Vay hınzırlar vay! dedi Haydar. Ne işiniz var sahanın içinde? Üfliyerek karıncaları kovdu. Batmış olanları bir çöpün ucuyla temizledi. Bir - iki parmak yedi baldan. Sıcakta fazla ağırdı, yenmiyordu mubarek. Doğrulup sahanı iğde ağacının üç çatalı arasına yerleştirdi. Bu sırada ırmak kıyısında gene gürültüler olmuştu.

— Ha be, ha be! diye bağırıyordu birisi. Derken bir gülüşmedir oldu. İyi eğleniyorlardı orada.

Haydar ağır ağır yüdürü. Gölgeden çıkınca omuzlarında güneşin sıcaklığını duydu. Yanıyordu Yarbükü. Güneş tam tepedeydi.

Gülümsiyerek yaklaştı Haydar. Dize kadar sıvalı iç donuyla, bağrı çözük gömleği ile öbürlerinden pek bir farkı yoktu. Fötr şapkası düzgündü yalnız. Onu kafasından hiç çıkarmıyordu.

Kim onlar? diye dikildi oraya. Önündekiler yer açtılar.

— Mehmet'le Kara Mahmut, dedi birisi. Bir tutuştular mı zor çözülür bunlar.

Haydar gülümsiyerek baktı. Kapkara olmuştu ikisi de. Kan ter içindeydiler. Çim yeşiline batmadık, çamurlanmadık yerleri kalmamıştı. Karınlarını şişire şişire soluyorlardı.

— Hadi davran gayri, dedi Aliosman ağa. Ne duruyorsun öyle altta?

— Dur, dedi seyredenlerden birisi. Dinlensin biraz, boru mu bu?

Derken tekrar bir devinme başladı. Mehmet, Kara Mahmudun boynunu aşağı doğru bükmüştü. Mahmut da

onun kıçını arkadan kavramış, tepesi üstüne aşırmağa çalışıyordu. Direndiler, uğraştılar. Bir şeyler oldu, gene de birbirlerinin sırtını yere getiremediler. Kara Mahmut, Kör Mehmedin arkasına iyice abanmıştı. Karınlarının yan tarafları şişip inip duruyordu. Altta Mehmet'in dişi kanamıştı herhalde, kanlı bir tükrük fırlattı ileriye.

— Bıraksınlar gayri, dedi Haydar. Yorulmuşlar. Hadi bırakın, hadi!

Mahmut, Kör Mehmet'in omuzuna vurdu. Güreşi bıraktılar. Kötü kötü soluyorlardı ikisi de. Birbirlerine yan yan bakıyorlardı.

— Yaşayın be, ikiniz de yaşayın, diyenler oldu.

— İkisi de aslan, dedi Aliosman ağa.

Sonra Haydar'a anlatmağa başladı;

— Birbirlerini yenmez bunlar. Böyle uğraşır dururlar işte.

— Yenebilseler yenecekler ama, dedi yanındaki.

— Yok be oğul, dedi Aliosman ağa. Bunlarınkisi hep oyun. Anlaşmışlar herhalde. Mahsustan yenişmiyorlar. Ne hınzırdır bunlar ne!... Kendilerini kıymete bindirecekler maksat.

Kara Mahmut'la Mehmet cevap vermiyorlardı. Yorgun yorgun soluyorlardı boyuna. Sonra yıkanmak için ırmağa gittiler. Haydar gülümsedi arkalarından.

— Maşallah, güçlü delikanlı ikisi de... dedi.

— Elbet, dedi Aliosman ağa. Domuz gibi kuvvet var ikisinde de.

Oraya oturmuşlardı. Aliosman ağa Haydar'a sigara uzattı.

— Sen de güreşirdin eskiden, dedi. Bıraktın mı şimdi?

Haydar çiçek bozuğu yüzüyle geniş geniş güldü.

— Bizden geçti gayri, dedi. Hem cezaevi tayını adamda güreş mi bırakıyor ağa?

Oraya hep oturmuşlar Haydar'a bakıyorlardı.

— Ama ne hikmetse... diye devam etti. Bizde bir Ali vardı, «Kıllı Ali» derdik. Kendisi Rumeli tarafından. Şöyle kısa boylu, bodur bir adam, anladın mı? Bir vücudu var, kıldan görünmez. Kara eşşek derisi gibi kara.

Dinliyenler gülüştüler.

— Ben güreşi o adamda gördüm, dedi Haydar. Durup hepsinin yüzüne baktı. Ne diyeyim size... Allah inandırsın, kara yılan gibi kıvrılırdı alimallah! Bir güreşmeğe başladı mı, bakardık kolları, bacakları şişer kalınlaşırdı adamın yahu, büyürdü sanki.

— Vay dinine? dedi dinliyenler.

— Evet, adam büyürdü hem de valla...

Haydar'ın gözleri şimşek gibi parlıyordu. Anlattığına inanmamak mümkün değildi.

— Bir gün baktık «avluda güreş var» dediler. Diyarbakırlı bir kürt çıkmış ortaya. İzbandut gibi bir herif, anladın mı? İki adam boyu kadar var. Soyunmuş ortaya perdah atıyor. Toplandık yanına, bakıyoruz. Derken senin Rumelili çıkmasın mı?.. Nabalinizi çekeyim, kürdün yanında onun bir bacağı gibi kalıyor.

Hep gülüştüler.

— Biz de gülüştük önce. Dedik «bu Kıllı Ali deli midir nedir?» Kardaşım bir giriş girdi bu... Bir de baktık ki, kürt yerde.

— Vay canına! dediler hep birden.

— Ya!. dedi Haydar. O koca kürdü alimallah yuğurdu, yuğurdu. Yerden yere çaldı adamı, anladın mı? Dedik «gebertecek yahu, kaldırın şunu.» Gardiyanlar yetiştiler de zor aldılar elinden.

— Vay dinine, dedi dinliyenler. Hep heyecanlanmışlardı.

— Öyle bir pehlivanı niye hapsetmişler? diye sordu birisi.

Haydar o tarafa baktı;

— Güreşi yasak etmişler ona, dedi. İki tane adam öldürmüş güreşirken! Cezaevine de onun için düşmüş zati. Öyle hırslı adamdı deyyus. Bir elleri vardı kardaşım, parmakları bodur, meşe odunu gibi sert.

Aliosman ağa gözlerini bertletmiş dinliyordu.

— Ee? diye sordu, cezaevinin tayını onu biraz zayıflatmadı mı?

— Ne zayıflatması? Daha da şişirdi. Zati fakırın biriymiş dışarda. Karnı bile doymazmış doğru dürüst. Vallaha hükûmet o adamı götürüp de güreştirse, dünyada yenmedik kimse bırakmaz canım. Kendisi de öyle derdi. «Beni çıkarsınlar gâvurun karşısına, derdi, baksınlar o zaman...»

— Bu hükûmetin ne ters işleri var canım, dedi birisi. Çıkarın işte değil mi ya? Niye hapsedersiniz onu?

— Ya!. dediler. Kıllı Ali'yi düşünüyorlardı hep.

Kara Mahmut'la Kör Mehmet yıkanıp gelmişlerdi. Urbalarını giyinip oturdular oraya. Hâlâ soluyorlardı.

— İşte böyle, dedi Haydar. Cezaevinde neler var neler... Bir görseniz!

Hep susmuşlardı. Gençler hayran hayran bakıyorlardı. Fötr şapkası, çiçek bozuğu yüzüne çok yakışıyordu.

Aliosman ağa sigara paketini uzattı. Haydar bir tane daha alıp dudaklarına götürdü. Hemen çakmak çakıp uzattılar. Araya bir sessizlik girmişti. Birisi;

— Yahu Remzi nerelerde bugün? diye sordu. Hiç görünmüyor.

— Ot ayıklıyordur, başka ne edecek?

— Güreşi duysa gelirdi, dedi yanındaki. Onun tarladan duyulmaz ki bura.

Bir kımıldanma olmuştu, kimi gülümsemişti. Remzi lâfı açılınca. Aliosman ağa öksürdü;

— Niye gelsin, dedi. Büyüdü gayri, ağa oldu. Suyu akıyor her gün.

— Kuzuyu yiyemedik ama, dedi Mahmut. Atlattı bizi deyyus.

— Yeriz yeriz, dedi Haydar. Bırakmayız onda kuzuyu.

— Değilse su akıtmıyalım şu kudümsüze! Haydar ağa gelmeden önce kıvranıyordu suralarda. Şimdi yüzümüze bile bakmıyor. Söz veriyor, sözünü tutmuyor dürzü.

— Hem koyun istiyelim koyun, dedi birisi. Kuzu yeter mi bu kadar adama?

— He ya, doğru dedin valla. Zati kuzular o günden bu yana büyüdü, koyun oldu.

Hep gülüştüler bu söze. Aliosman ağa kasketini dizine geçirmişti. Ortası açılmış çıplak kafası vardı. Kırçıl sakalını salladı;

— Bıldır tarlayı satmağa kalkıyordu, dedi. Dirhem su akıtamıyordu buradan aşağı. Bu yıl rahatladı gayri.

Haydar baktı;

— Satmağa mı kalkıyordu? diye sordu.

— He ya, su akıtamayınca ne yapacak? Çeltik mi kaldırabiliyor zati? Onunkisi hava canım. Çalışır çalışır gene o Remzi, gene o Remzi... Baksana babası öleli beri hiç ondu mu?

— Nereden onacak? dedi Kara Mahmut. Belki o zaman daha iyiydi.

— Elbet iyiydi. Rüstem ağa buna baya bir mal bıraktıydı. Ama her yıl satıyor baksanıza?

— Zamanın birinde... diye anlatmağa başladı Aliosman ağa. Babam sağdı daha o zaman. Neydi Allahım, biz bir şey için sıkıştık. Ağam askere mi gidiyordu, neydi? Bize bir beş sarı lira lâzım oldu. Beş sarı lira bu!. Köyü aradık çıkdak, denkleştiremedik kardaşım. Sonra ben rahmetli Rüstem ağaya gittim. O günler babamla dargınlardı.

Hiç unutmam. «Al kardaşım» dedi, bana tıkır tıkır üç tane sarı lirayı saydı. Ne senet yaptı, ne sepet... İki de biz bulduk, tamamladık parayı. Ne adamdı o rahmetli...

Haydar bakıyor ama dinlemiyordu.

— Remzi ne istiyordu tarlaya? diye sordu. İlgilenmişti nedense.

— Bilmem, dedi Aliosman ağa. Hem şimdi satmaz gayri. Suyu akıyor nasıl olsa.

— Para ile satmaz, dedi birisi. Şöyle üst başlardan sekiz - on dönümlük bir çeltik yeriyle değişen olursa, belki bir şey yapar.

— Yok devenin pabucu! dedi Aliosman ağa, üst başlardan sekiz - on dönüm çeltik yerini onun çayırlığı ile kim değişir be?

— Değişen değişir emmi, dedi adam. Belli olmaz.

Haydar durgunlaşmıştı. Ne düşünüyordu kimbilir.

Biraz sonra akça kavağın gölgesine uzandılar. Hep yüzükoyun yatıyorlardı nedense. Kimisi uyumağa başladı.

Haydar sigarasını bitirince, onun ateşiyle yeni bir sigara daha yaktı.

10

Remzi'nin anası belini tuta tuta doğruldu:

— Seni yorazın kızı senii! diye çocuğun arkasından seyirtti. İliğimi, kemiğimi kuruttunuz yorazın kızları sizi!.

Ortanca kızlar çabucak kapıyı örtüp kayboldular.

— Kahrolun emiii! diye bağırdı arkalarından. Sonra belini tuta tuta geldi, ocak başındaki tencerenin yanına çöktü gene. Kalınlaşmış, cırlak bir sesi vardı. Kara yazmasının altından kırlaşmış kınalı saçları görünüyordu.. Yüzü buruş buruştu. Epey yaşlıydı belli ki.

— Sen de şunu bağırtıp durma başımda! diye çıkıştı büyük kıza.

— Ne edeyim e?. dedi kız. Sırtına sarılı bebeği yeniden sallamağa başladı. Beşik gibi ırgalanıyor, odanın içinde dört dönüyordu. Ama, bir türlü susturamıyordu. İki

yaşındaki çocukların bol sesiyle bağırdıkça bağırıyordu çocuk.

— Git dışarı! dedi nine. Yıkıl burnumun dibinden! O kızlara da bak, karanlıkta uzaklara gideyim demesinler.

Büyük kız dışarı çıkıp kapıyı örttü.

— E-e-e-e-ee... diye sallanıyordu boyuna. Öbür kızlar avluda birbirlerini kovalıyorlar, şakalaşıp, gülüşüyorlardı. Aralarında bir yaş kadar bir fark vardı. Birbirlerinin bakımsız saçlarından asılıyorlar, oynayalım derken karanlıkta ikisi birden yerlere düşüp tozun toprağın içinde debelenip duruyorlardı.

— Fadime! diye bağırdı ablaları. Fadime!

— Eyy!

— Gelin bunu da oynatın gülüm, yoruldum ben, gelin!

— Ya-a-a-aa... diye nazlandılar.

Ablaları yedi - sekiz yaşlarındaydı ancak. Ama, ev işlerinde iyiden iyiye çalıştırılmağa başlandığından kavruk kalmıştı. Öbürleri de neredeyse onun kadar büyümüşlerdi. Hepsi de birbirlerine benzerlerdi zati. Küçük gözlü, karayaz kızlardı. Yuvarlak yuvarlak kafaları vardı.

Ablaları küçüğü sırtından indirdi. Ağziyle «lo lo lo lo...» yaptı. «Gel, gel, gel anası, gel, gel...» diyerek çocuğu avutmağa başladı. «Ana» lâfı deyince çocuk durup bakındı. Karanlıktı ortalık. Yatsı ezanı okunacaktı nerdeyse. Bükten hâlâ gelmemişlerdi. Küçük kız bir şey göremeyince yeniden hıklamağa başladı.

— Sus gülüm sus, dedi ablası. Şimdi gelirler gayri. «Gel, gel...» diye karanlığa doğru elini salladı. Çocuk kucağında o tarafa baktı, o da elini sallamağa başladı.

— Ya, dedi ablası. Sen de «gel, gel» de. O zaman gelirler. Ağlamaklı sesiyle «ge... ge...» dedi küçük kız. Yaşlı gözleri gülüyordu.

Bu sırada biribirlerini kovalıyan ortanca kızlar da

yanlarına gelmişlerdi Dördü birden «gel, gel...» diye başladılar. Mahalleyi kapatıyordu sesleri. Arada gülüyorlar, sonra tekrar başlıyorlardı.

— Kızz! diye bağırdı nineleri içerden. Bebeği bırak da buraya gel hele!

Büyük kız içeri koştu. Küçük yeniden ağlamağa başladı. Öbür kızlar da hemen yanından ayrıldılar. Onlar kendi hayındaydılar zati. Küçük kız toprakların içinde emekliyerek eve doğru yürüdü. Ağlıyordu bir yandan.

Ninesi büyük kıza güğümü uzattı;

— Çeşmeden su getir, çabuk... dedi. Çocuk ağlıyor cıngı! (*)

Kız güğümü kapıp fırladı. Bir gürültüdür gidiyordu evin avlusunda. Nine dayanamadı;

— Naha onma emi! dedi. Sesin kesilsin inşallah!.

Küçük kızı kucağına aldı. Üstünü başını çırptı. İçeriye girip ocaktaki tencereye yeniden eğildi. Ateşin alevleri yüzüne vuruyordu. Bungundu yüzü.

— Aaahh ah! dedi kendi kendine. Daha çekeceklerim varmış dünyada. Bu kocamış vaktimde ne bu ayol...

Kara tencerenin içini habire karıştırıyordu. Sonra çocuğu yere bıraktı. Tencereyi iki yanından tutup aceleyle indirdi. Çocuk sesini koyvermiş, ağlıyordu.

— Zırlama! diye bağırdı ona. Şimdi zıbartırım seni!

Tekrar aldı kucağına. Ne yapacağını bilemiyordu.

Remzi eşeğin üstünde «çüşşş» dedi. Avlu kapısının önünde durdu eşek. Remzi'nin inmesiyle ortanca kızların dışarı fırlamaları bir oldu.

— Geldiniz mi buba?

— Anam nerde?

— Hani anam?

— Geliyor, dedi Remzi. Susun!

(*) **Cıngımak: koşmak.**

İçerden durmadan ağlıyan çocuğun sesi duyuluyordu. Ninesi de kalın kalın bağırıyordu boyuna.

Remzi eşeğin semerine yüklü bir kucak yeşil darı demetini, heybeyi indirdi. Eşeği götürüp yerine bağladı. Darının yarısını ineğe, öbür yarısını da eşeğe verdi. Çocuklar heybenin içinde bir şeyler arıyorlardı.

— Durun dökersiniz, dedi. Bakın size bal getirdim.

— Hani buba? Çıkar da yiyelim... diye tutturdular.

— Durun kızım, dedi. Burada olur mu, durun!

Heybeyi yüklenip içeri götürdü. Kızlar da arkasından doluştular.

— Sen ne ağlıyorsun bakayım? diye sordu Remzi. Anasının kucağından çocuğu aldı.

— Hıh, etti kadın. Akşama kadar bir kere olsun susuyor mu acaba? İliğimi, kemiğimi kuruttu benim, ben böyle yanaz (*) çocuk görmedim.

— He he... dedi Remzi. Neden ağlıyorsun kız? Ha, neden ağlıyorsun?

Çocuk yabansı yabansı babasına bakıyordu. Sonra başını çevirip odanın içinde anasını aramağa, tekrar hıçkırmağa başladı.

— Nerde kaldı Halime? dedi yaşlı kadın. Bilmez mi acaba evde çocukları olduğunu.

— Geliyor, şimdi gelir. Üzerlik otu toplıyacağım diye mezarlığın yanına saptı.

— Boyu devrilsin inşallah, dedi. İşi gücü gezmek...

Remzi cevap vermedi. Bu anasının huyuydu zati. Her şeye söylenir dururdu.

Büyük kız sudan gelmişti. Sofrayı kurdular ortaya. Çocuklar geniş sininin çevresine sıralandılar. Anaları da kapıda göründü. Getirdiği bir demet üzerlik otunu kapının arkasına sakladı. Yuvarlak yüzü terlemişti. Çocuklar

---

(*) Yanaz: aksi.

görür görmez analarına atıldılar. Kimisi bacağını kucaklamıştı, kimisi şalvarının paçasını çekiyordu. Halime kadın küçük kızını kucaklayıp sofraya oturdu. Memesini verdi ağzına. İki yaşına girdiği halde hâlâ emerdi. Ilık tarhana çorbasını kaşıkladılar. Kızlar gözlerini analarından ayıramıyorlardı.

— Gözüne ne oldu baba? dedi büyük kız. Niye şişti öyle?

Babası güldü;

— Arı soktu kızım, dedi. Kovandan biraz bal çıkarayım, dedim...

Babalarına baktılar. Gaz lâmbasının sarı ışığında yeni görüyorlardı. Babalarının bir gözü şişmişti.

Yemekten sonra nine gitti, öbür odada namaza durdu. Çocuklar da uyuklamağa başladılar. Halime kadın kalktı. Birden canlanmıştı. Çabukça çocukların yataklarını serdi, doldurdu hepsini içine. Sofrayı kaldırdı ortadan.

— Herif, diye fısıldadı kocasına. Ben Çilli Dudu'ya gidiyorum, haberin olsun.

Remzi gözlerini açtı;

— İyi iyi... dedi. Yer yatağına öylece uzanmış, ağırlaşıp kalmıştı. Uyuyacaktı nerdeyse.

Halime kadın çizgili çarşaf bürüğünü örtündü. Biraz bal koyduğu ağzı kapalı sahanı eline aldı, avlu kapısından çıktı. Acele ediyordu nedense.

— Yatmasalar bari... dedi kendi kendine. Karanlıkta köyün sokaklarını hızlı hızlı yürüdü. Eğrim büğrüm, dar sokaklardı bunlar. Toprak damlı evlerin saçakları bazan insanın başına değecek kadar alçaktı.

Sokakların süprüntüsü karanlıkta insanın ayaklarına dolaşıyordu. Bazı evlerin önünde, açıkta hayvanlar bağlıydı. İneklerin, eşeklerin ot yeme, geviş getirme sesleri duyuluyordu.

Halime kadın taş merdivenleri usulca çıktı;

— Dudu abla... diye fısıldadı.

— Kim o? dedi bir erkek sesi.

— Benim. Şey... Dudu abla yok mu?

— Karı! diye bağırdı adam içeriye. Dışarda yere serili yataklardan birisinde yatıyordu. Bir karaltı yığını gibi görünüyordu yataklar. Yaz aylarında kimse içerde yatmazdı. Herkes evinin damına, ya da kapısının önüne sererdi yatağını. Kadın;

— Ne var? diye çıktı içerden.

Halime kadın yaklaştı;

— Dudu abla, diye fısıldadı. İçeri girip kapıyı örttüler. Halime ağzı kapalı sahanı uzattı.

— Sana geldim, dedi. Benim başım dertte gene...

— Hayrola bacım, ne ola ki?

Bulaşık yıkıyordu anlaşılan. Islak elleriyle durmuş Halime kadına bakıyordu.

— Ben gene yüklüyüm, diye fısıldadı Halime kadın. Yirmi günüm geçti, bir haber yok.

— Eee?..

— «E» si... Senden ilâç öğrenmeğe geldim. Hep kız, hep kız... Ne bu böyle Dudu abla?

— İyi ama bacım...

Derdini anlayıvermişti. Halime kadın heyecan içinde yüzüne bakıyordu. Ne diyecekti acaba?

— Sen geç kaldın a bacım.

— Yaa?

— Geç kaldın ya! Kocanla yattığın gün gelip sorsaydın sana bir ilâç söylerdim ben.

— İyi ama Dudu abla, ne zaman oldu ne bileyim ben?

Yalvarır gibi bakıyordu. Göğsü kalkıp iniyordu boyuna. Dudu abla sahanı ocak başına doğru götürdü. Usulca açıp baktı içine.

— Üzerlik koydun mu? diye sordu.

— Koydum, dedi. Bugün de koyacağım.

Dudu abla düşünmüştü. Zayıf sarak bir yüzü vardı. Burnunun iki tarafındaki çiller hâlâ kaybolmamştı.

— İyi ama bacım, dedi. Bu gayri hocalık bir iş olmuş. Allaha kalmış gayri. İstersen ben sana ilâç öğreteyim, belki değiştirir. Belli olmaz hani. Kedi balı var ya, kedi balı... Kocamış erik ağaçlarından toplasan daha iyi olur. Onu alacaksın, bir avuç tuz, bir avuç un katacaksın içine. Sonra onu bir iyi kaynatacaksın. Kararıncaya kadar kaynat, korkma. Ondan sonra şöyle küçük küçük haplar yap. Her gün sabah iki tane yut, bitinceye kadar...

Halime kadın nefes almadan dinliyordu.

— Ya diye sordu. Demek iyi gelir ha?

— İyi gelir, dedi kadın. Bak sonradan üç oğlum oldu. Üçünü de böyle yaptım. Onun için sana öğrettim bunu.

Halime üzülmüştü.

— İyi, sağol ama... dedi. Demek geç kaldım. Acı bir anlam vardı yüzünde. Daha önce gelmediğine pişmandı.

— Gene de belli olmaz bacım, dedi Çilli Dudu. Bakarsın değiştirir karnında. Sen gene üzerlik tohumu da koy. Hocaya da git istersen. Faydası olur, zararı olmaz değil mi ya?

— Allah razı olsun, dedi Halime. Kal sağlıcakla.

— Dur kabını vereyim. İnşallah bir şey olur gayri. Sen dediklerimi yap, unutma hiç birini.

— Unutmam, dedi Halime. Aklından bir daha geçirmeğe başladı. Çilli Dudu kabı boşalttı. Tenceredeki sıcak suyla çabucak yıkadı.

— Hadi güle güle... dedi. İstediğin olur inşallah.

Halime kadın merdivenleri inerken «kaltak...» diye mırıldandı arkasından;

— Bir avuç balla ilâç öğrenmeye mi gelinir kaltak? İşte böyle yaparım ben de, oh olsun!

Çilli Dudu'nun ilâcı köyde duyulunca kapısını epey aşındıran olmuştu. Ama, hiç birisine doğruyu söylemiyor-

du. Kedi balının içine unla tuz değil, başka bir şey katılacaktı. Bir düve veren olursa belki doğrusunu söylerdi. Kendisi bu fiyata öğrenmişti çünkü.

Halime kadın eve geldi. Herkes uyumuştu. Yatağın ayak ucuna oturdu. Yüzünü ellerinin içine aldı. Bir ağlıyası vardı kendi kendine. Bu sefer de geç kalmıştı işte. Gene mi kız olurdu acaba? Beş tane kız...

— Allahım... diye söylendi. Ağlamamak için dudaklarını ısırdı. Gözleri yandı birden. Kendisini zaptedemiyordu. Duyulmasın diye ağzını açtı. İçini çeke çeke ağlamağa başladı. Bir kadının beş tane kızı olur da hiç oğlu olmaz mıydı?

— Ne bu benim kaderim böyle? dedi. El içine çıkacak yüzüm kalmadı. Bir değil, iki değil, beş tane...

Hıçkırmamağa çalışıyordu. Boğazında bir yer tıkanacak gibiydi. İçeri gidip üzerlik otlarının tohumlarından alacaktı ama yerinden kalkamıyordu. Derin derin içini çekiyordu. Sonra öksürdü birden.

Remzi başını kaldırdı;

— Ne o? diye sordu. Ağladığı belli olmuştu iyice.

— Hiç, dedi kadın. Susup gözlerini sildi.

— Ne oldu ki?

Kadın cevap vermedi. İçini çekti uzun uzun. Remzi doğrulup onun kolunu tuttu.

— Niye ağlıyorsun? diye fısıldadı.

— Geç kalmışım, dedi kadın. Gene kız olacak. Eliyle yüzünü örttü, hıçkırmağa başladı.

Remzi dikkatli dikkatli baktı;

— Ne biliyorsun? diye fısıldadı.

— Biliyorum. Başka neyin olur senin?

Remzi durdu.

— Allahın işi karı, ne edelim? dedi. Bunun için ağlayıp durma, gel yat hadi!

Kadın kımıldamadı. Omuzları sarsılıyordu boyuna. Remzi ne edeceğini bilemedi. Oturmuş, öylece kalmıştı yatağın içinde.

— Allah!.. diye fısıldadı. Allah!..

Çenesini avuçlayıp sıktırdı. Sıkıntılıydı çok.

11

Remzi'nin yüzü iyice şişmişti. Bir gözü hemen hemen kapanmıştı. Bastıra bastıra yokladı orayı.

— Vay mübarek vay, dedi. Ne bu be?

İş urbalarını giyinmişlerdi. Halime kadın belinin uçkurunu sıkıca bağladı, göğüslerini ilikledi. Yazması kirlenmişti, beyaz mı, gri mi pek belli değildi. Arka doğru yürüdü. Bugün bir isteksizlik vardı içinde. İşe başlıyası gelmiyordu hiç.

— Uuu... dedi birden. Arkda hiç su yok.

— Ne?..

— Suyu hep kesmişler ayol!

Remzi geldi, arka doğru eğildi. Taze çamurları gördü. Yer yer su birikintileri kalmıştı sadece. Bomboştu ark.

— Allah Allah... dedi. Suyu mu savdılar acaba?

— Ne savması, şimdiden su savılır mı?

Aptal aptal biribirlerine bakıştılar.

— Bent mi yıkıldı yoksa?

— Git, dedi kadın. Anla bakalım, neyin nesi?

Remzi telâşla büke yukarı yürüdü. Kısığı geçti. Haydar'ı gördü uzaktan. Arkın kıyısına oturmuş, sigara içiyordu.

— Ne o Haydar ağa? diye bağırdı.

İnceli kalınlı sesi biraz gerilerde kalan kayalıklarda yansıdı. Haydar kımıldamadı hiç. Duymazdan geldi. Sigarasından bir nefes daha çekti. Remzi bir şey anlamıyordu. Telâş içinde yaklaştı.

— Bir şey mi oldu Haydar ağa? diye sordu.

— Ne?.. dedi Haydar. Sesi bir tuhaf soğuktu.

— Su niye akmıyor?

— Bilmem...

— Allah Allah! dedi Remzi. Tek gözüyle bükün yukarılarına baktı. Tarlalarda ot ayıklıyanlar görülüyordu. Kimisi yeni yeni giriyordu maşalalara. Oralarda su vardı muhakkak. Değilse çeltik otu ayıklıyamazlardı. Remzi şaşkındı, Haydar'ın yüzüne doğru eğildi;

— Suyu niye kestiler acaba? diye sordu.

Haydar doğruldu;

— Gözüne ne oldu senin? dedi. Çiçek bozuğu yüzü bir kurnazdı bugün. Alt dudağını büzüyordu.

— Dün bal çıkardım ya? dedi. Arı soktu. Şişti iyice kör olası.

Haydar tekrar gülümsedi. Altın dişi parlamıştı. Remzi kendine geldi;

— Yahu, söylesene Haydar ağa, dedi. Bu suyu niye kesmişler bugün?

— Bilmem, dedi Haydar. Hadi yukarılara git de çoğalt biraz.

Remzi şaşkındı.

— Şimdi senin tarlaya da su akmıyor mu? diye sordu.

— Aha akıyor. Az bir su geliyor yukardan, onu da ben çevirdim, ne yapayım?

— Niye böyle bugün?

— Bilmem, dedi Haydar. Gidip kavga mı edeyim elin itleriyle? Kendin çoğalt suyunu.

Remzi zor bir durumda kalmıştı. Haydar'ın böyle söyliyeciğini hiç düşünemezdi. Ne diyeceğini bilemeyiverdi birden.

— Allah Allah... diye söylendi. Kalk ikimiz gidelim be Haydar ağa. Senin hatırını sayarlar.

— Yok, dedi Haydar. Ben karışmam. Benim çeltiğe yetecek kadar su geliyor, anladın mı? Ben niye gideyim oralara?

Remzi bir şey anlıyamıyordu. Bugün neden böyle konuşuyordu acaba?

— Yoksa bir şey mi oldu Haydar ağa? diye sordu tekrar.

— Yok yahu, dedi Haydar. Ne olacak, ne olur?

— Sen böyle deyince o deyyuslar bana hiç su vermezler. Allahaşkına etme. Biraz «het höt» deyiver, ne olursun?

— Allah Allah! Sen desene het höt! Benim tarlama su akıyor yavrum. Bana ne?

Remzi alıklaşıp kalmıştı. Yüzü endişeliydi. Söyliyecek bir söz arıyordu boyuna. Şiş olmıyan yüzünün avurdu büsbütün çökmüştü. Haydar'ın böyle söylediğini yukardakiler duyarlarsa Remzinin çeltiğini kuruturlardı alimallah...

— Yahu... dedi, gerisini getiremedi.

— Yahusu falan yok, dedi Haydar. Yürü arkın suyunu çoğalt hadi! Bana ne söylüyorsun, ben ne yapayım?

Remzi düşündü kaldı. Sonra süklüm püklüm yürüdü. Arkadan görünüşü gülünçtü. İnce boynu biraz daha uzamış gibiydi. Başını önüne eğmişti. Ensesinde yukardan

aşağı iki kalın şişkinlik görünüyordu. Zayıf bedeni hantal hantal sallanıyordu yürürken.

Haydar arkasından baktı. Kurnaz kurnaz gülümsedi. Kafasından bir şeyler geçiyordu. İçine çektiği sigara dumanını o tarafa doğru üfledi.

— Hıh... dedi kendi kendine. Ayaklarını ileri uzattı, birisinin beş parmağı oynayıp duruyordu.

Sonra geldi, iğde ağacının gölgesine uzandı. İğde yaprakları arasından silik bir mavilik halinde gökyüzü görünüyordu. Haydar uzun uzun bir şeyler düşündü.

Biraz sonra Yarbükü'nün yukarılarından gelen sesler fazlalaşmıştı. Ne dedikleri buradan pek duyulmuyordu ama, Remzi'yle tartıştıkları belliydi. Karşılıklı bağırıp çağırıp duruyorlardı. «Sensin... Çek arabanı! Aha ula...» gibi sözler seçilebiliyordu buradan. Haydar oturup o tarafa bakındı. Dudakları gülümsedi kendiliğinden. Uzun uzun ensesini kaşıdı. Sonra bir sigara daha yaktı. Kolunu iğde ağacının köküne dayamıştı. Tırnaklariyle ağacın kabuğunu kazımağa başladı.

O sırada bir şey oldu. Gözüne Halime kadın ilişiverdi. Arkın kıyısında aşağıdan doğru geliyordu. Merak eder bir hali vardı. İleriye bakıyordu boyuna. Haydar oturuşunu değiştirdi. Bir bacağını öbürünün üstüne attı.

— Ne o Halime? dedi. Ne geziyorsun buralarda?

Kadın toplandı, şaşırmıştı birden.

— Şey... Haydar ağam, dedi. Hiç su akmıyor, neden acaba? Ot ayıklıyacaktık da...

— Bilmem, dedi Haydar. Yukarılardan kesmişler. Remzi de onun için gitti bakalım.

Kadın şaşkın bakıyordu.

— Ona su vermezler ağam, dedi. Sen bir bakıverseydin, ne olur?

Haydar ayağa kalktı. Gülümsüyordu. Altın dişi par-

lıyordu yan tarafta. Arkın kıyısına kadar geldi. Bir tuhaf baktı kadına.

— Bana verirler mi? diye sordu.

— Verirler ya, sana verirler. Ne olur şu arkın suyunu doğru dürüst akıt. Gene çeltiğimiz kurumasın. Her yıl böyle olur bu.

Saf bir yalvarışı vardı kadının. İnsan babasına da böyle yalvarırdı.

Haydar çiçek bozuğu yüzünü kaşıdı.

— Olur olur, dedi. Komşulara söylerim. İleriye, tarlalara baktı. İçinde yıvışık bir kabarma vardı.

— Satı ablagil nerde? diye sordu kadın.

— Yok onlar. Dört - beş gündür Eskibük'e gidiyorlar.

— Buranın otu bitti mi?

— Bitti.

Haydar yüzünü Halime'den alamıyordu. Göğsüne bakıyordu ikide bir.

— Ne iyi, dedi kadın. Biz daha birinci otu bile ayıklıyamadık. Bir de su akmayıverirse böyle... Amaaan, aman. Her dert bizim başımızda vallaha.

— Canım, kolay Halime. Sen üzme kendini.

— Nasıl kolay ağam? Baksana şu arkın haline. Hiç insaf yok bu Yarbükü'nün adamında.

— Kabahat Remzi'de canım, pek beceriksiz. Gidip de yalvarıyor elin adamlarına. Öyle su alınır mı hiç?

Altın dişini göstererek kurnaz kurnaz gülüyordu. Büsbütün yılışmıştı. Arkın kıyısına iyice yaklaştı. Gören olmasın diye yukarılara doğru baktı şöyle;

— Halime... diye fısıldadı.

Kadın birden ürktü onun bu halinden. Yüzü hırçınlaştı. Yola yukarı yürüdü. Haydar birşeyler söyliyecekti. O böyle yürüyüp uzaklaşınca;

— Kız... dedi arkasından. Ben çoğaltırım sizin suyunuzu, korkma.

Haydar da arkın dış tarafından yukarıya yanı yürümüştü.

— Senin hatırın için... diye fısıldadı.

Kadın döndü:

— Niye benim hatırım içinmiş? diye çıkıştı. Yardım edeceksen et, Allah Allah!..

— Ben de öyle diyorum be... Kızma. Bak sana ne diyeceğim, dur. Kendi geverimi tıkayacağım.

Haydar arkın içine girdi. Akşam yığdığı çamurları ayağı ile dağıttı. Geveri de tıkadı iyice.

— Bu su size aksın, dedi. Kadın ta ilerden eğilip arkın içine baktı. Sonra doğruldu, hiç cevap vermeden yürüdü gitti. Haydar orada kalakalmıştı. Kendi kendine gülümsedi. «Vay canına...» der gibi dudaklarını büktü. Sonra sigara yakmak geldi aklına. Ağır ağır arktan çıktı. Yüzü düşünceliydi. Geldi iğde ağacının altına oturdu gene. Çamurlu ayaklarının baş parmakları oynayıp duruyordu. Kendi kendine gülümsedi. Ensesini kaşıyor, düşünüyordu boyuna. Kafasında birşeyler hesaplıyordu.

Epey zaman geçmişti aradan. Güneş yükselmişti. Remzi'yle karısının konuşa konuşa geldiklerini duydu. Doğruldu birden;

— Ne oldu? diye sordu.

— Ne olacak... dedi Remzi. Hep deyyus bu Yarbükünün adamı. Arkı kendi tarlalarına çeviriyor namussuzlar. Sanki biz komşu değiliz burada, bizimkiler çeltik değil!

Haydar, Halime'ye baktı. Kocasına bir şey söylememişti demek. Kadın hiç durmadan aşağı doğru yürüdü gitti.

— Ee! diye sordu Haydar. Suyu biraz çoğaltabildiniz mi?

— Çoğalttık ama, kulak asma. Bugünlerde çeltiğim

bir yanarsa, işim bitik. Bıktım bu tarlanın derdinden, bıktım!

Bir yanı şiş yüzü dertliydi. Çene kemikleri büsbütün uzamıştılar. Bol iş donunun altında bacakları incecik görünüyordu. Ne yapacağını bilemiyordu.

— Yahu Haydar ağa, sen böyle yapmazdın, dedi. Bugün bir şey anlamadım vallaha. Yoksa bir kusur neyi mi ettik?

Haydar ciddileşti;

— Ne kusuru be? dedi.

— Bilmem. Bugün böyle «karışmam» demen...

— Tabiî karışmam oğlum. Neme gerek? Senin için herkesle niye kötü olayım, enayi miyim ben? Allah Allah?..

Remzi endişeli, karışık yüzüyle düşünüyor, bir türlü altından kalkamıyordu. Küreğe dayanmış kalmıştı orada. Birşeyler söylemek istiyor, nereden başlıyacağını bilemiyordu. Uzun bir sessizlik geçti aralarından, sonra;

— Yoksa, dedi. Yüz lirayı tam veremedim de ona mı gönül koydun Haydar ağa?

Haydar gevşek gevşek güldü;

— Yok canım, dedi. O bana verdiğin ödünç bir para. Geri almıyacak değilsin ya? Günü gelince vereceğim.

Remzi yutkundu. Az daha «almam be Haydar ağa» diyecekti. «Tek sen suyu akıt da...» Vazgeçti, sonu kötü olurdu bunun. Bir elini şiş gözünün üstüne koydu;

— Off, of!.. yaptı. Sıkıntılıydı. Ne yapacağını bilemiyordu. Haydar sırtını iğdenin köküne dayayıp, bacaklarını uzattı. Başka taraflara bakıyordu. Rahat, gevşek bir hali vardı. Ama, Remzi ne oluyordu, farkındaydı onun. Elli değil, bir yüz daha istese, hemen bulup geleceğini biliyordu. Hissettirmeden kurnaz kurnaz güldü. Remzi'yle eğleniyordu.

— Yahu Haydar ağa, dedi tekrar. Böyle yapma Allahaşkına. Bak bugüne kadar ne iyiydi. Sayende komşu-

lar geverlerini ayarlıyorlardı. Şurada çok çok bir ay, bir buçuk ay kaldı. Böyle etme. Çeltiğim yanmasın, ne olur?

Haydar başını Remzi'ye çevirip alaylı alaylı baktı;

— Sen beni çok enayi buldun ha? dedi. Hadi çek arabanı. Kızdırma adamı, şimdi yukarılara gider «açın geverlerinizi ulan, derim. Zırnık akıtmayın aşağı!» Anladın mı?

— Allah Allah... diye inledi Remzi. Başını iki yana salladı. Hiç bir şey anlamamıştı bu işten. Çaresiz kalmıştı. Güneşin altında omuzlarının yandığını duydu. Eliyle uğuşturdu oralarını. Haydar'a bir daha baktı. Yatmıştı herif, nal diyor da, mıh demiyordu. Çaresiz yürüdü aşağıya. İş kötüydü. Fenaya gidiyordu işin sonu.

— Gene dilber çeltiğimi kurutacak deyyuslar, diye söylendi kendi kendine. Tam da dene tutmağa başlıyacaktı gayri. Tüh! Yirmi gün daha akıverseydi hiç değilse.

Haydar doğrulup arkasından baktı. Başını önüne yıkmış, sallapati gidiyordu. Kısıktaki ağaçların arasına girip kaybolacaktı nerdeyse. Kendi kendine güldü. Çiçek bozuğu yüzünde kurnaz bir anlam vardı. Sonra elini toprağa dayayıp öylece kaldı. Bir çok şeyler geçiriyordu kafasından. Kutudan bir kibrit çöpü çıkarıp dişlerini kurcalamağa başladı. Gözlerini bir yere saplamıştı. Sonra birden kendini topladı, başını ağır ağır kaldırdı. Bir şey kararlaştırmış gibiydi. Öyle yapacaktı işte. Başını döndürdü, çeltiklere bakarken Kara Mahmut'u gördü.

— Mahmut! diye bağırdı. Gel oturalım, gel!..

Bugünlerde Mahmut'un eli boşalmıştı. Çeltiğin suyuna bakıp akşamlara kadar yatıyordu. Vakit geçirmek meseleydi. Boyuna yatıp durmak olmuyordu, ondan da usanıyordu insan.

— Altmışaltı oynıyalım mı, altmışaltı? diye bağırdı Mahmut.

Haydar başını salladı;

— Gel oynıyalım, dedi.

Biraz sonra Mahmut elinde eski bir gazete parçasına sarılı oyun kâğıtlarıyla göründü. Haydar'ın geverinin başına gelince;

— Ne o ağa? diye sordu. Bu geveri kim kapadı böyle?

Haydar gülümsedi:

— Remzi tıkadı, dedi. Karı - koca gelmişler aşağıdan, belki döverler diye korktum.

— Hah hah ha!.. diye güldü Mahmut. Boş ver be ağa, dedi. Gever bu kadar tıkanır mı yahu? Anladık Remzi'yi seviyorsun ama, çeltiğine de yazık.

— Biraz açıver öyleyse.

Mahmut arka girmeden bir ayağının ucu ile geverin taşlarını oynattı. Hemen bir su horultusu başladı. Arktan zati az bir su akıyordu. Onun da yarısı Haydar'ın tarlasına döndü.

— Remzi'yle bozuşmıyalım ha! dedi Haydar.

Mahmut cevap vermedi. Dizlerine kadar sıvalı beyaz iş donu ile geldi Haydar'ın karşısına oturdu. Oyun kâğıtlarını taramaya başladı. Kirli, eski püskü, kenarları tırtıklı kâğıtlardı. Bir - iki tanesi de noksandı herhalde.

— Kes, dedi.

Haydar kesti. Altmışaltı oynamağa başladılar.

— Demek Remzi'yle bozuşursunuz? diye sordu. Bir yandan kâğıtları vuruyordu yere. Dikkati oradaydı.

— Bozuştuk bile, dedi Haydar. İt oğlu it demin dikilmiş başıma «suyu çoğaltıver» diyor. Şuna bak be, uşağın mıyım ben senin? Yoksa para ile tutulmuş adamın mıyım? Sen komşusun da öbürleri komşu değil mi?

Mahmut güldü.

— Hadi oyna, dedi. Remzi'ye bakma, onunkisi öyle işte...

Kâğıtları karşılıklı yere vurdular. Tekrar kâğıt dağıttılar.

— Hayır, dedi Haydar. Kendisi için komşularla kötü

olmamı istiyor da ona kızıyorum. Enayi miyim ben? Bana ne senin suyundan? Git de kendin çoğalt değil mi? Dokuzlu sende mi dokuzlu?

— Yok, dedi Mahmut.

— Al öyleyse!

— Ver, küt...

— Oo... senin elin iyiymiş ayol.

Tekrar kâğıt dağıttılar. Oyunu hep Mahmut kazanıyordu.

— Sen kâğıtları tanıyorsun? dedi Haydar.

— Yok ağa, dedi Mahmut, Valla tanımam.

— Kâğıt eksik olmasa, ben bu oyunu sana kolay kolay vermem ama... Hadi neyse! Dua et kâğıtlar noksan.

Bu sefer Haydar dağıttı.

— Gene hep sana gitti, dedi. Tüh! Şansım yok bugün.

— Hadi hadi, çalım etme. Bana iyi kâğıt gelmedi bu sefer.

Arka arkaya yere vurmaya başladılar. Bir birisi atıyordu, bir öbürü. Kâğıtlar bitince;

— Bu Remzi, dedi Haydar. Kendini çok akıllı sanıyor. Adamı kullanmağa kalkıyor. Vay it vay!

Mahmut kâğıtları dağıtmıştı. Yeniden oynamağa başladılar.

— Boş ver... dedi Mahmut. O da kim oluyor? Gelir buralarda havlar havlar gider işte.

Haydar kâğıdı oynadı, sonra geniş geniş gülümsedi.

— Sen onu iyi kızdırıyorsun ama, dedi. Fitil oluyor vallah...

— Heh heh he!.. etti Mahmut. Delirtirim onu delirtirim... Geçenlerde tuttuğum gibi ırmağa attım. Yüzmeyi de bilmez enayi, az daha geberecekti. Bir görsen çıkınca ne oldu...

— Ne oldu?

— Tlki gibi çemkirdi durdu şuralarda.

— Hah hah hah!.. Hadi oyna!

Mahmut kâğıdı attı.

Öğle sonuydu. Güneş alabildiğine kızmıştı. Gölgelerde otururken bile terliyordu insan. Yarbükü'nde ses seda kesilmişti. Herkes bir gölgeye çekilip uzanmıştı. Ot ayıklıyan bir - iki kişi görünüyordu ancak. Öbürleri hep bitirmişlerdi. Bugünlerde tarlanın suyuna bakan yatar uyurdu gölgeye. Koca bükte bir insan sesi bile duyulmazdı.

Öğle sıcağı altında arkın suyu büsbütün azalmıştı. Remzi doğrulup tarlaya bakındı. Bu sıcakta çeltik susuzluğa dayanamazdı işte. Sekiz - on gün içinde sararır kalırdı. Bir yanı şiş yüzü bun içindeydi. Gitti, öbür maşalalara baktı. Diz boyu yeşilliğin altında çamur bir toprak görünüyordu. Yer yer yarılmağa başlamıştı bu çamur. Bütün suyun hepsini bir maşalaya çevirmişlerdi, sabah beri oraya akıyordu da gene iyice kanmamıştı çeltik. Oysa, bunun gibi daha otuz maşala vardı. Hepsinin de toprağı çatlamıştı susuzluktan.

— Vay deyyuslar vay! dedi Remzi. Vay südü bozuklar vay! Dilber çeltiğimi kurutacaklar gene.

Karısı doğruldu. O da bir tuhaftı bugün. Sabahtan beri konuşmamış, bir hırs içinde ohlayıp puhlayıp durmuştu. Ne oluyordu kimbilir... Suratını asmış, kendi kendini yiyordu.

— Git, dedi. Ne duruyorsun burada? Çeltik yanıyor.

— Ne edeyim karı, ne edeyim ben, söyle!

— Ne edersen et! Her gün az buçuk akan su, bugün niye akmıyormuş?

— Cık cık cık... etti. Sen bilirsin Yarabbi!

Hiç gidesi yoktu yukarılara. İçine bir isteksizlik kıvranmış yatmıştı. Zorla yürüdü. Bir eliyle şiş gözünü tutuyordu. Gene dert dolmuştu içine. Sıkıntıdan her bir yeri kaşınıyordu.

Kısığı geçti. İkide bir arkın içine bakıyordu. Ta dipte, çamurların içinde az bir su akıyordu. «Şu ark ımbıl ımbıl su dolu olsa, ne olur,» diye düşündü. «Aah, ah...» etti. Haydar'ın tarlasına gelmişti. Tek gözüyle yukarılara baktı. Kimse görünmüyordu oralarda. Şu Yarbükü'nde kimse olmamalıydı şimdi. Remzi geverleri istediği gibi bir ayarlamalıydı. Bakın o zaman ne oluyordu. Tek bir maşala susuz kalmazdı şu bükde.

Haydar'la Mahmut'un konuştuklarını duydu birden. Durup dinledi. «Ver» diyordu birisi, öbürü «al» diyordu. «Haa nasıl, ben altmışaltının ustasıyım be, cezaevinde üstüme gelen yoktu valla.»

— Tabiî kâğıdın iyiymiş de ondan.

Remzi yaklaştı. Arkın kıyısında yanlarına gelince, oraya dikilip baktı. Haydarla Mahmut kendisini görmüyorlardı bile. Keyifliydiler. Remzi'nin sıkıntısı umurlarında değildi. Karşılıklı bağdaş kurmuş, kâğıtları vuruyorlardı habire.

— Haydar ağa, dedi Remzi.

— İkisi birden baktılar.

— Yahu benim tarlaya hiç su gitmiyor.

Haydar cevap vermedi.

— Haydar ağa ne yapsın yahu? dedi Mahmut. Zati arkın suyu iyice azaldı. Bend'e gitmek gerek.

Haydar başını oyuna indirmişti.

— Hadi oyna, hadi! dedi Mahmut'a. Tekrar kızıştılar. Remzi'yi unutmuşlardı. Güneşin altında kala kalmıştı öyle.

— Yahu Haydar ağa, dedi tekrar. Ne diyorsanız onu yapayım. Bugün niye böyle ediyor bu komşular? Çeltiğim yanıyor aşağıda, etmeyin Allahaşkına yahu!

— Kim ne yapıyor sana be? diye sordu Mahmut.

Haydar;

— Sen oyna kâğıdını, dedi. Hiç tınmıyordu, söylenen-

leri duymuyordu sanki. Remzi biraz daha bekledi;

— Komşular kuzu falan dedilerdi. Alıp keseyim, suyumu akıtsınlar.

Sesi yalvarıcıydı. Ötekiler cevap vermediler.

— Allahaşkına etmeyin yahu. Mahmut döndü;

— İstersen deve kes arkadaş, dedi. Bu zamanda kimse geverini tıkamaz, anladın mı? Şu sıcağa baksana, ortalık cayır cayır yanıyor.

Haydar doğruldu;

— Yahu Remzi, dedi. Sen benden ne istiyorsun yavrum? Geverim fazla açıksa söyle kapıyayım. Başka ne edeyim ben?

— Bük ağası sensin işte, şu komşulara bir söyleyiver, ne olursun?

— Yok, ben bük ağası mağası değilim. Kimseye de bir şey söyleyemem. Git kendin söyle, anladın mı?

— Beni dinlemezler ağa. Gelince geverlerini gene açarlar ağzına kadar.

— Ee, ben ne yapayım kardaşım? Senin için elle kavga mı edeyim? Ne zorum var?

Mahmut'a döndü; «Hadi oyna, hadi» dedi. Tekrar başladılar. Kâğıtları vuruyorlardı yere. Remzi dikildi, dikildi... Sonra bükün yukarılarına doğru yürüdü. Perişandı yürüyüşü.

12

Aradan birkaç gün geçmişti. Remzi tarlasına doğru dürüst su akıtamamıştı. Geliyor gidiyor, uğraşıyordu. Çeltiğin en çok su istediği günlerdi. Sararmış kalmıştı yeşil mahsül. Remzi'nin sıkıntısı da arttıkça artmıştı. Geceleri de bükte kalıyor, biraz olsun akıtabilmek için ta yukarılara kadar günde sekiz - on kere gidip geliyordu. Hep «it» ti bu Yarbükü'nün adamı, hep... O savuşunca geverlerini gene ağzına kadar açıyorlar, arkın suyunu horul horul kendi tarlalarına akıtıyorlardı. Uyku dünek kalmamıştı Remzi'de. Çelimsiz bedeni büsbütün zayıflamış, avurtları çökmüştü içeri. Açlıktan ölmüş bir cenazeye benziyordu. Omuzunda küreği ile bir aşağı, bir yukarı dört dönüyordu. Gene de bir iş çıkaramıyor, herkesin çeltiği gittikçe gelişirken, onunkisi sarardıkça sararıyordu.

Haydar, iğdenin gölgesine oturuyor, arkasını ağaca dayıyor, Remzi'nin gelişlerini, gidişlerini sinsi sinsi gözet-

liyordu. Çiçek bozuğu yüzünde bir takım gizli hesapların gölgesi vardı. Altın dişini göstererek Remzi'nin arkasından gülüyordu çok kere. Sonra bir sigara yakıp dumanını havaya üflüyordu. İşsiz, güçsüz oturup duruyordu akşamlara kadar. Geceleri de bükte kalıyordu. Geldiği günlerdeki gibi değildi artık. Biraz kilo almıştı. Çiçek bozuğu yüzü iyice dolmuş, hem de kararmıştı.

Elini açık duran bağrına soktu. Kıllı göğsünü kaşıdı uzun uzun. Tutuklu günlerinin acısını çıkarıyor gibiydi. Öyle bir gevşeyiş, yayılış vardı içinde. Kocaman ağzını açarak «ağğğ...» diye esnedi. Sonra bir bacağını öbürünün üstüne attı. Ayağının baş parmağı oynuyordu kendiliğinden.

Arkın kıyısında Remzi'yi gördü. Omuzunda küreği ile aşağıdan yanı geliyordu. Yüzü bungundu. Her günkü gibi telâş içinde yürüyordu.

— Ne o Remzi, dedi. Gene suya mı gidiyorsun?

— He, dedi Remzi. Başka nereye gidilir? Benim işim Allaha kaldı gayri. Ben Allahtan istiyorum, başka kimseden değil. Tarlamı takır takır kuruttu namussuzlar!

Haydar tınmadı. Hafiften gülümsedi hattâ.

— Ne edeceksin, dedi. El elin derdinden ne anlar?

Remzi oyalanmamak için yürüdü. Her gün buna benzer konuşurlardı zati. Ne faydası vardı bunların? Boş lâflardı işte.

Haydar arkasından baktı. «Hıı...» diye soludu. Kurnaz kurnaz başını sallıyordu. «Geleceksin dediğime...» diye söylendi birden. Sonra uzun uzun kulağının arkasını kaşıdı. Bir sigara daha yakıp başını ağacın köküne dayadı. Hantal bir görünüşü vardı bu haliyle. İri bir hayvana benziyordu. Çiçek bozuğu yüzü dümdüzdü.

Biraz sonra yukarılarda gene bir gürültü kopmuştu. Remzi'yle karşılıklı bağırıp çağırıyorlardı. Haydar için bildik seslerdi bunlar. Remzi'nin sıkıntı dolu inceli kalınlı

bağırmaları, öbürlerinin alaylı karşılıkları, tehditleri... Her günkü gürültüydü işte.

Haydar memnun memnun gülümsedi. Sonra biraz uyumak için uzandı oraya. Yattığı yerde gerindi. Üstünde bir - iki kara sinek vızıldıyarak sağa sola uçuşup duruyor lardı. Epey zaman geçtiği halde uyuyamadı bir türlü.

— Ulan sinek git şuradan! diyerek doğruldu. Öldürmek için kollamağa başladı. Ama uçup gitti sinekler.

Biraz sonra arkın kıyısında Remzi'yi gördü. Yalın ayaklariyle yukardan çabuk çabuk geliyordu. Bir şeyler söylüyordu kendi kendine. Haydar duymak için kulak verdi. Birisine sövüyordu herhalde.

— Gel, gel! dedi Haydar. Bir sigara yak, gel... Üzme kendini bu kadar. Tatlı canına yazık değil mi? Malını mezara mı götüreceksin?

Remzi, Haydar'a baktı. Kemikleri çıkık yüzü bunguluğundan kararmıştı. Ne yapacağını bilemiyordu.

— Ne edeyim Haydar ağa, ne edeyim?.. dedi. Sen söyle ne edeyim? Ne bu benim çektiğim böyle?

— Canım her şey olacağına varır. Kızıp durma. Gel bir sigara yak hele.

Remzi omuzundaki küreği indirdi. Bir eliyle yüzünün terini sildi. Bükün aşağısına yukarısına baktı. Sonra arkı geçip Haydar'ın yanına geldi. Kara kara soluklanıyordu.

— Yani yok mu ...dedi. Şöyle üst başlardan iyi bir tarlayla değişen olsa, değişirim valla. Ne bu be! Her yıl, her yıl aynı dert... Herifin üç dönüm tarlası var, geverini ağzına kadar açıyor yahu... Bre müslüman sana lâzım olan kol kadar bir su. Niye açarsın geverini o kadar?

Haydar geniş geniş gülümsüyordu.

— Sigara yak hele, dedi. Canını sıkma. Sen en iyisi o tarlayı birisiyle değiş, at başından gitsin. Madem öyle.. Doğru söyledin sen.

Remzi, Haydar'ın uzattığı ateşle sigarasını yaktı. Za-

yıf yüzünde şakak kemikleri büsbütün dışarı çıkmışlardı. Haydar birden ciddileşti;

— Tut elimi, dedi. Sana benim Eskibük'teki tarlayı veriyorum. Üste ne istiyorsun?

Remzi şaka yapıyor sanarak gülümsedi;

— Bırak be Haydar ağa, dedi. Bungun zamanımda sen de...

Haydar gözlerini küçülttü. Çiçek bozuğu yüzü birden gerilmişti. Nişan alır gibi bakıyordu.

— Bana bak, dedi. Tut elimden! Üste kaç lira istiyorsun?

Remzi afallamıştı. Durumu anlamağa çalıştı. Ciddî söylüyordu herhalde.

— Ahaa... Haydar ağa sen de... dedi. «Yangına körükle geliyorsun» gibilerden bir şey söyliyecekti. Bulamayıverdi. Sigarası elinden düştü.

— Üste ne istiyorsun? diye sordu Haydar tekrar. Kafasını sallıyordu. Çiçek bozuğu yüzü pütür pütür olmuştu. Kulağının altında bir yerin oynayıp durduğunu farketti Remzi.

— Söyle!

Remzi bir tuhaf olmuştu. İki yanına bakındı. Haydar'ı hâlâ şaka yapıyor sanıyordu herhalde. Gülümsemeğe çalıştı;

— Benim satılık tarlam yok Haydar ağa, dedi. Onun elini geri itmek istedi.

— Tut elimden! Senin satılık tarlan var, biliyorum ben. Bu tarlayı başkasına verirsen... O zaman karışmam! Bu iğde şahit olsun bak, anladın mı?

Parmağını sallıyordu. Yüzü korkunçtu. Remzi söylenenleri anlıyamaz olmuştu. Ağzını bir tuhaf açmış, alık alık bakıyordu. Birden ayağa kalktı. Elinde olmadan titremeğe başlamıştı.

— Benim, yok... diye kekeledi.

Haydar çabukça çevreye baktı. Doğrulup Remzi'nin yanıbaşında dikildi.

— Bunları kimseye söyleme... diye soludu yüzüne. Karın bile duymıyacak, anladın mı?

Remzi'nin arkasından yürüdü. Az bir su akan arkı geçtiler.

— Yürü! diye eliyle yol gösterdi.

Remzi kollarını sarkıtmıştı. Şaşmıştı bu işe. Ne demek gerektiğini bilemiyordu. Sallanarak yürüdü. Haydar da arkasından geliyordu. «Gören var mı?» diye dönüp bakıyordu ikide bir. İlerde, tarlaların yeşillikleri içinde herkes kendi işindeydi.

Kısığa geldiler. İn - cin yoktu buralarda. Remzi hemen arkasından gelen Haydar'ın nefeslerini ensesinde duyuyordu. Arkın üstündeki tek ağaç köprüyü geçtiler. Sol yandaki dik iniş doğruca ırmağın içine gidiyordu.

— Dur, dedi Haydar. Elini onun omuzuna koydu. Remzi yanında çocuk gibi cılız kalıyordu. Sonra omuzunu sıktırdı iyice. Şaka yapar gibi salladı. Irmağa doğru itiyordu. Remzi direnmeğe çalışarak o yana baktı. Derin sular dönüp duruyorlardı aşağıda. Yüzünü Haydar'a çevirdi. İyice alıklaşmıştı nedense. Haydar altın dişini göstererek gülümsedi. Yakından bakınca kocaman, pis bir ağzı vardı. Sonra dostça;

— Korkma, dedi. Ben seni severim. Otur hele...

Koluyla Remzi'nin omuzuna yüklendi. O, daracık, biçimsiz yere oturdular. Haydar sigara uzattı.

— Remzi, dedi. Sesi yumuşamıştı biraz. Sen burayı üst başlardan şöyle iyi bir tarla dek getirirsen değişeceksin. Duydum ben. Değişmen de lâzım. Kendin söylüyorsun işte. Hiç bir yıl iyi çeltik kaldıramamışsın. Kaldırabildin mi, ha?

Remzi yutkundu;

— Yok... gibi bir şeyler mırıldandı.

— Kaldıramazsın. Bu Yarbükü'nün adamı sana doğru dürüst su vermez. İşte böyle çalışır çabalarsın, sonu boş, anladın mı?

— .....

— Sana şunu söyliyeyim. Bu tarlayı başka birine verirsen... Karışmam işte o zaman. Burası zati benim tarlamın bitişiğinde bir mer'a idi. Bana düşerdi burayı açmak. Ama o zaman bizde akıl nerede? Baban gelip sahiplendi, yaptı çattı. Bir şey diyemedik. Şimdi başkasına adım attırmam buraya. Anladın mı? Bunu iyi bil! Böyle bir şey yapmağa kalkarsan sen bilirsin gayri iş nereye varır... Kimseye de söyleme «böyle böyle...» diye, anladın mı?

— Haydar ağa, dedi Remzi. Sesi titriyordu. Ben sana ne yaptım Haydar ağa?

— Bir şey yap, yapma... Tarlamın ayak ucuna kimseyi sokmam! İşte sana Eskibük'te dört buçuk dönüm tarla. Dört buçuk diyorum ya, iyice ölçsen belki beş dönümden de fazla. Anladın mı? Üste de ne istiyeceksen iste! Bulur denkleştirir veririm. Bu sana dostça bir söz. Değilse, sen bilirsin gayri orasını...

Remzi kendini koyvermiş, ellerini sarkıtmıştı. Sigarasını yakmayı unutmuştu. İçi zonkluyordu boyuna.

— Haydar ağa... dedi. Yukarda bir Allah var. Senin o tarlanla benim tarlam değişilir mi? Olur mu bu?

Haydar ters ters baktı;

— Üste para vereceğiz ya, dedi.

— Ben parayı ne edeyim Haydar ağa?

Dertli dertli başını sallıyordu. Tek gözü yaşarmıştı.

— Para ne edilir be? Mal alırsın. Bir gün bakarsın bir çeltik yeri satan olur, orayı da alırsın. Ne edilir para?

Remzi bitkin bitkin başını sallıyordu. Bir halsizlik gelmişti içine. Doğru dürüst düşünemiyordu.

— Sigaranı yak, dedi Haydar. Kibrit çakıp uzattı. Sigarasını isteksiz isteksiz yakarken onun avurtları iyice

çökmüş yüzüne baktı. Güneş yanığı teni sarılaşmış, yüzüne, çamura benzer kirli bir renk yayılmıştı.

— Uuff... diye dumanları üfledi.

— Söyle, dedi Haydar. Üste ne istiyorsun?

Remzi cevap vermiyordu. Önlerinde ırmağın suları dönüp duruyor, anafor yapıyor, horultular çıkarıyordu. Geride kocaman kayalar vardı. Minare boyu, dimdik kayalardı bunlar. Biraz ilerdeki büyük karağaçlar kayaların yarı beline bile çıkamıyorlardı. Ses seda yoktu buralarda.

— Söyle... dedi Haydar. Sonra buradan aşağı sana zırnık su akıtmam, anladın mı?

Sesi sinirliydi. Remzi başını kaldırıp baktı. Elleriyle yüzünü kapattı.

— Yapma bunu bana ağa, dedi. Allahtan kork!

Haydar'ın yüzü geriliverdi. Ağzını büzdü. Kendisini zorla tutuyor gibiydi. Sonra ansızın Remzi'nin böğrüne bir yumruk attı.

— Huh, etti Remzi. Böğrünü tutup kıvrandı.

— Sus! Sesini çıkarayım deme!

Tekrar vuracakmış gibi Remzi'nin üstüne eğildi. Burun burunaydılar. Remzi ne edeceğini şaşırmıştı. Ta yanıbaşında Haydar'ın çiçek bozuğu yüzünü görünce başını öbür yana çevirdi.

— Yapma... diye inledi. Ayağa kalkacaktı, Haydar omuzuna yüklenip oturttu.

— Ne vuruyorsun? dedi. Ben sana ne yaptım? Allah Allah...

— Sus! Sus diyorum!

Göz göze geldiler. Remzi hâlâ şaşkın gibiydi. Ne oluyor böyle, anlıyamıyordu.

— Ne dediysen yaptık, dedi. Benden ne istiyorsun daha?

Haydar cevap vermedi. Gözlerini ağartmış bakıyor-

du. Kocaman ellerini dizlerinin üstüne indirdi. Pişman olmuş gibi yaptı.

— Ben seni severim Remzi, dedi. Senin iyiliğin için söylüyorum bunları. Beni kırma. Bak yalvarıyorum sana. Kimseye söyleme bunları. Bu tarlayı başkasına vermeğe kalkmıyacaksın. Bunu aklından çıkar, anladın mı? Gene kötü etmeyin beni sonra!

Sertleşmişti gittikçe.

— Bak, diye soludu. Vallaha bir - iki can daha yakarım. Beni zorlama bu işe!

Remzi dönüp sessiz sessiz baktı.

— Benim satılacak, değişilecek tarlam yok Haydar ağa, dedi.

— Var. Biliyorum ben. Değişmeyip de ne edeceksin? Çeltik mi kaldıracaksın buradan?

Remzi cevap vermedi. Bir zaman sustular.

— Bugün rüyamda ne gördüm biliyor musun? dedi Haydar. Bir hikâye anlatıyor gibiydi. Sesini öyle yumuşattı. Kim olduğunu seçemedim ama... Birisinin boynuna taş bağlayıp ırmağın şurasına attım. Adam suyun içinde kaybolup gitti.

İkisi birden önlerinde akan ırmağa baktılar. Derin sular, horuldayarak dönüp duruyorlardı orada. Remzi ayağa kalktı. Haydar da doğruldu arkasından.

— Nereye? diye sordu soluyarak.

Remzi cevap vermedi. Eliyle tarlasını gösterdi.

— Dur, dedi. Bak, bunu kimseye söylemiyeceksin. Kendin düşün taşın. Üste kaç lira istiyeceksen gel bana söyle, anladın mı? Başkasına duyurursan... sen bilirsin gayri orasını...

Remzi bitkin, yürüdü. Sersem gibi olmuştu. Haydar durup arkasından baktı, sonra o da yürüdü.

— Arktan iyi su geliyor bak, dedi. Akşama kadar

böyle aksın size. Aha ben şimdi gider, komşulara söylerim. Biraz daha çoğaltırız.

Remzi cevap vermiyordu.

— O deyyuslara söylerim şimdi, geverlerini biraz kapattırırım. Bu Yarbükü'nün adamiyle başka türlü başa çıkılmaz.

Tarlanın başına gelmişlerdi. İlerde Halime kadın dikilmiş kendilerine bakıyordu. Bir ürkek hali vardı onun da. Maşalaya eğildi birden.

— Sigara yak, dedi Haydar. Remzi'ye arkadan paketi uzattı. Remzi duymazdan geldi. Peşini bıraksın istiyordu gayri. Tarlanın içine saptı. Yürüyüşünü biraz hızlandırmıştı, geriyi kolluyordu bir yandan. Haydar da hızlandı. Peşini bırakmıyordu nedense.

Halime kadın baktı, bir anlam veremedi onların bu haline. Tekrar maşalaya eğildi. Remzi'nin suratı asıktı. Dargın gibiydi öyle. Karısının çalıştığı maşalaya girdi. Hiç bir şey söylemeden otlara eğildi.

— Nasıl Halime? diye seslendi Haydar. Maşalaya iyi su geldi mi?

— Geliyor, dedi kadın usulca.

— İyi. Akşama kadar böyle aksın bu su. Bizim geveri de kaparım ben. Aha şimdi gider, yukarılardan biraz daha çoğaltırım. Bu Yarbükü'nün adamı başka dilden anlamaz.

Ne Remzi, ne karısı cevap vermediler. Haydar maşaların kıyısına oturup bir sigara yaktı. Halime kadın eğilince arkası belli olmasın diye ona yanını çevirdi. Suratının asıldığı belli oluyordu. Haydar'ın gelip oraya oturmasına sinirlenmişti.

Haydar bir zaman onların çalışmasını seyretti. Hiç bir söz bulup konuşamıyorlardı.

— Hadi eyvallah... diye kalktı sonra. Ağır ağır arkın kıyısına doğru yürüdü. Her zamanki gibi davranıyordu

sözüm ona. Halime kadın elinde biriktirdiği darı demetini kıyıya atarken yan yan Haydar'a baktı. Yüzü bungundu kadının.

— Ufff... dedi Remzi usulca. Yılgın yılgın baktı. Söyliyecek bir söz bulamıyordu. «Katil... katil!» dedi içinden. Kafasını sallıyordu.

Haydar arkın kıyısına dikildi, uzun uzun Remzi'nin tarlasına baktı. Sigarasını tüttürüyordu bir yandan. Sonra eğilip çıplak ayağının üstünü kaşıdı. Canı gitmek istemiyordu buradan. Bir sağa, bir sola bakınıp duruyordu. Remzi farkındaydı işin. «Gözüne toprak dolsun gözüne...» diye mırıldandı.

Halime kadın anlamamıştı;

— Ne? diye sordu.

— Hiç, dedi Remzi.

— Ne bakıp duruyor bu adam oralara?

— Bilmem.

Sonra Haydar ağır ağır karadutlara yanı gitti. Remzi de çeltik maşalasından çıkıp tirin otları üstüne öylece uzanıverdi. Bir ağırlık gelmişti içine. Hasta gibiydi. Hiç bir şey düşünemiyordu. Her şey bir karanlığa batmış kalmıştı. «Allah Allah...» diye söyleniyordu ikide bir.

Karısı doğrulup Remzi'ye baktı.

— Ne o? diye sordu. Hasta mısın yoksa?

— He... dedi Remzi. Başını ıslak otlara koydu.

13

Remzi'ye bir hal olmuştu. Hasta gibiydi. Çöktüğü yerde oturup kalıyordu öyle. Davranmak, bir işe sarılmak gelmiyordu içinden.

— Hadi, dedi karısı. Ne oturup duruyorsun? Eşeğin semerini yükle de ben gideyim. Akşam oldu...

— Remzi boynunu kaşıyarak baktı.

— Ben de gideyim, dedi.

Bir isteksizlik vardı üstünde. Çeltiğin suyu muyu umurunda değildi gayri.

— Olur mu? dedi karısı. Gece bari sulasaydın?

Remzi düşündü. Gece buralarda kalmak... İçinden gelmiyordu. Karısını da köye göndermese... Yarın köyden ekmeği, aşı kim getirirdi? Meseleyi söylese miydi acaba?

— Sen de gitmesen köye? diye sordu.

Karısı bir şey anlamamıştı.

— Niye? dedi. Benim ne işim var burada?

— İşte... Ben hastayım biraz.

— Sabahınan ekmeğimizi kim getirecek?

— Ben yarın bir soluk gider getiririm.

— Yok, dedi kadın. Ben buralarda yalnız kalmam gayri.

— Niye?

Halime kadın düşündü. Söylemek zorunda kaldı;

— Şu katil gelir belki. Hoşuma gitmiyor bugünlerde. Düşman gibi bakıyor bana.

— Ya?.. dedi. Gözlerini karısına dikti.

— Nasıl düşman gibi bakıyor?

— Ne bileyim, bakıyor işte pis...

Bir zaman konuşamadılar. Remzi uzun uzun düşündü. Bak bu hiç aklına gelmemişti.

— Allah Allah... diye söylendi. Demek öyle ha? Uhhh... yaptı sonra, nefesini boşalttı. Bitkin düşmüştü gene. Kımıldayacak dermanı kalmamıştı.

— Sen bilirsin Yarabbi... diye söylendi. Yöremi belâ sardı benim.

Kadın kocasına baktı;

— Niye sarsın? dedi. Bakar bakar da döner gider it. Başka ne yapacak?

— Komşu olmasak şurada... Yüzünü şeytan görsün, katil yüzünü. Adama hayır mı gelir o katilden zati? Aah, ah! Biz de adam sandık da yüz verdik iyice.

Tarla işini de söyliyecekti az daha. Karısına bakıp yutkundu. Kendisini tutmuştu.

— Karı... dedi. Başını sallıyordu. Ne demek istiyordu kimbilir? Söz bulamıyordu. Bir çeşit kin belirmişti kara yüzünde.

— Kalk, dedi karısı. Kalk! Hiç bir şey olmaz. Biz doğru olduktan sonra elin iti köpeği ne edebilir adama?

Halime kadın asıl meseleyi bilmiyordu.

Remzi yutkundu. Sonra ayağa kalktı zorla.

— İkimiz de gitmiyelim bugün köye, dedi. Vazgeç...

— Niye?

— İşte, vazgeç bugün.

— Olur mu herif! Çocuklar beklerler evde. Hem aş ekmek... Gideyim ben gideyim.

Remzi cevap veremedi. Ne yapmalıydı acaba? Burada kalsa... Gece tekrar yanına gelirdi belki o katil. Şimdi yukarılara suya gidince nasıl olsa görecekti. Keşke yolunun üstünde olmasaydı şunun tarlası, daha yukarılarda olsaydı. Oralara kadar gitmeyiverirdi. Şu yakınlarda başka bir komşu da yoktu ki, Allah kahretsin! Olmıyacaktı bu iş. Sonu kötüye gidiyordu.

Remzi eşeğin semerini yüklerken düşündü durdu. Kendi kendine konuşuyor gibiydi. Doluya koyuyor olmuyordu, boşa koyuyor, olmuyordu.

— Dürzü!.. diye söylendi. Üste para verecekmiş. Hangi parasını verecek bana bilmem ki?

Tekrar durdu. Kollarını semerin üstüne dayadı. Kara eşek kuyruğunu sallayıp duruyordu.

— Vay vay!. diye söylendi. Çaresizlik içindeydi. İşin sonu doğruca kötüye gidiyordu. Haydar bu isteğinden vaz geçmezse dilber çeltik tarlası pisi pisine elinden çıkacaktı. On altı dönümlük çeltik tarlası...

Semerin kolanını bağlayıp geriye döndü. Bir baştan bir başa bakındı tarlaya.

— Yok canım, dedi kendi kendine. Ölürüm de gene vermem tarlamı. Ölmek bundan iyi.

Karısı hazırlanmıştı. İğde ağacının yanından;

— Tamam mı, Remzi? diye seslendi.

— Tamam, tamam.

Boş heybeyi semerin üstüne attılar. Kadın eşeği önüne katıp köy yoluna yukarı sürdü.

Remzi oracığa oturdu. Sıkıntıdan her bir yanı kaşınıyordu. Bir çıkar yol düşünüyor, hiç bir şey bulamıyor-

du. «Tarlayı gizlice başkasına satsam...» diye söylendi kendi kendine. Ama, şimdi buranın parası kimde vardı ki? Kocaağalar almazlardı. Katil Haydar'ın ayak ucuna sokulmak işlerine gelmezdi. Başkaca buraya para verebilecek adam yoktu köyde.

Remzi düşündü kaldı. Hiç bir yol başa çıkmıyordu. Ya tarlayı kuzu gibi Haydar'a devredecekti, hem de üste para falan ummadan. Nereden bulup verecekti Haydar parayı? Ya da dayatacak, «vermem» diyecekti. Hem de katil Haydar'a yapacaktı bunu!

Ellerini yüzüne kapattı. «Allah... dedi, Allah! Bana sen yol göster.» Alevler içinde kalmış gibiydi.

Birden doğruldu. Haydar'ın tarlasına yanı baktı. Şimdi çıkıp gelmesin deyyus diye düşündü. Akşam iyice kararıyordu. Vâdinin içini ırmağın uğultusu doldurmuştu. Çeltik maşalalarının içinde kurbağalar vıraklayıp duruyordı. Remzi baktı, yukarıya su çoğaltmaya gitmekten falan vazgeçti. Tekrar karşılaşmak istemiyordu şu herifle. Yüzünü şeytan görsündü. Onların olsundu hep arkın suyu. Gözlerini toprak doldursundu hepsinin.

İğdenin dibinde duran yorganı aldı. Geceleyin Haydar'ın kendisini bulamıyacağı bir yere gidip yatacaktı. Karadutların altına gitse, belki gelirdi oraya. Irmağın kıyısına doğru yürüdü. Bir yandan görünmemek için çevreyi kolluyordu. Avurtları çökük yüzünde korkak bir ışık vardı. Karşılaşmak istemiyordu tekrar. Söğüt dallarının, kamışların içine girdi. Bir aralık durup ortalığı dinledi. Karşıda, ırmağın öte geçesinde tepelerin karaltıları göğe vurmuştular. Söğüt ormanının içine oturdu. Yapayalnızdı burada. Bir iştir olsa da, bar bar bağırsa kimse duyamazdı sesini. Remzi ürktü biraz. Burada yatmak olmazdı. Ya uyurken o katil kendisini arıyaraktan tâ buraya kadar gelirse, burada buluverirse onu... Remzi'nin kalbi atmağa başladı. Çevresine bakındı tekrar. Heyecandan ağzını aç-

mış öyle soluyordu. Irmak hemen birkaç adım ilerdeydi. Hem de burada iyice durgundu, sular çok derindi. Remzi doğrulup yorganı koltuğuna aldı, kamışları hışırdatmamağa çalışarak çıktı oradan. Maşalanın kıyısına dikilip düşündü. Nerede yatmalıydı acaba? Karanlığın içini iyice görmeğe çalışarak ark boyuna baktı. Haydar gelirse muhakkak oradan ağrı yürüyerek gelirdi.

— Cık cık cık... diye söylendi kendi kendine. Cânım tarlası zehir olmuştu be. Rahatı huzuru kaçıp gitmişti. Ne olacaktı bu işin sonu böyle?

Yorganı koltuğunda tâ karadutların yanından dolaşarak köy yoluna yukarı tırmandı. Kayalık tepenin üstünde yatacaktı. Haydar'ın aklına bile gelmezdi burası. Yalın ayak, kayalara basa basa yürüdü. Sonra vâdiye doğru döndü. Uçuruma yakın bir yerde iki kayanın arasına yorganı serdi. Ama yatası yoktu. Oracığa oturdu. Bugün olanları tekrar düşünmeğe başladı. Vâdinin içi iyice görülüyordu buradan. Hemen aşağıda geniş çeltik tarlaları belli belirsizdi işte orada. İçinde bir yer ince ince sızladı, nasıl verilirdi bir başkasına? Hem de pisipisine...

Canı sigara istedi birden. Koynundan teneke tabakayı çıkardı. Taşın arkasına saklanıp kibriti çaktı. Sigaranın ateşli yanını avucunun içinde tutuyordu. Askerlikte öğrenmişti bunu, karanlıkta sigara ateşi tâ uzaklardan görülebilirdi.

— Huhhh... diye ağzından, burnundan dumanları uzun uzun üfledi. İçinde kocaman, yakıcı bir endişe kımıldanıp, acıtıp duruyordu. Yorganın üstüne uzandı. Dirseğini başının altına destek yaptı. Aşağıya, vâdinin içine bakıyordu. Gökte apaçık, kıpır kıpır yıldızlar vardı. O sırada, ilerdeki bir kayalığın üstünde bir gece kuşu ötmeğe başladı. İnsana korku veren, boğuk bir sesi vardı. Durup durup ötüyordu. Bütün vâdiyi kapatıyordu sesi. Remzi dinledi dinledi, dayanamadı;

— Hışşt! diye doğruldu. Kolunu salladı. Kuş duymuştu herhalde, sustu. Biraz sonra tehlikenin geçtiğini sezinlemiş olacak ki, yeniden ötmeğe başladı.

— Allah Allah! dedi Remzi. Var bunda bir iş...

Zayıf yüzüne yeni bir bunaltı çöktü. Tehlike hemen karşısına gelip dikilmiş gibiydi. Alnını yanıbaşındaki büyük kayaya dayayıp, kuşun sesini dinledi. Her ötüşünde içinde sürtünmeğe benzer sinirli, uğursuz bir titreme oluyordu. Sabaha kadar uyuyamadı. Sıkıntılar içinde kıvrandı bunaldı durdu orada.

Remzi ertesi gün, daha ertesi gün gene burada yattı. O kuş da her gün gelip orada öttü. Usulca gidip kovalıyor, arkasından taş atıyor, sonra gelip yorganın arasına uzanıyordu. Tam uyuyacağı sırada kuş boğuk sesiyle «uğğğ... uğğğ...» diye başlıyordu gene ötmeğe. Remzi doğrulup oturuyor, bir sıkıntı içinde bildiği duaları arka arkaya okumağa başlıyordu. Rahatı huzuru kalmamıştı gayri. Gündüzü de, gecesi de zehir olmuştu. Ne edeceğini bilemiyordu.

Baktı olmıyacak, bu kuş kendisini uyutmıyacak burada. Yorganı koltuğuna kıstırdı, gene ırmak boyuna gitti. Rastgele büyümüş, karışık kuruşuk söğüt dallarının arasına bir yere serdi yorganı. İki-üç gündür Haydar'la hiç karşılaşmamışlardı. Gündüzleri su çoğaltmak için yukarılara karısiyle birlikte gidiyorlar, ne çoğaltabilirlerse çoğaltıp, gelip işlerine bakıyorlardı. Haydar ikisini yan yan gözetliyordu oradan geçerlerken. Geceleri bükte yatmıyor hissini vermek için Remzi, suya muya gitmiyordu gayri. Hava iyice kararıncaya kadar saklanıyor, sonra yorganı, urbalarını koltuklayıp bir yerlere yatmağa gidiyordu.

Haydar iğde ağacının altında doğruldu. Başını arkaya eğerek gerindi. Karanlıkta çiçek bozuğu yüzüne kan doldu. Sabahtan beri oturuyordu öyle, uyuşup kalmıştı. Üstünü başını çırpıp düzeltti. Yukarılara doğru baktı, ses

seda kesilmişti. Yarbükü'nde. Yalnız tâ yukarda, bend'e yakın bir yerde bir ışık yanıyordu. Kör Mehmet'in tarlası mıydı orası, yoksa daha mı yukardaydı? Buradan pek belli olmuyordu. Vâdinin içine ağır, koyu bir karanlık dolmuştu.

Haydar usulca arkı geçti. Aşağıya hiç su akmıyordu. Cıvık bir çamur kalmıştı arkta sadece. Kurnaz kurnaz gülümsedi. Aşağıya doğru ağır ağır yürüdü. Ellerini arkasına bağlamıştı. Sinsi, içinden pazarlıklı bir hali vardı. Göz yordamı ile kısıktaki tek ağaç köprüyü geçti. Vâdinin iyice daraldığı yer olduğundan buralar daha bir karanlıktı. Karaağaçların arasından geçti. Remzi'nin tarlası başlıyordu gayri. İlerde tarlanın düzlüğü belli belirsiz farkediliyordu. O sırada sessizliği birdenbire yırtan bir kuş sesi duydu. Hemen yanıbaşından yükselen kayalıktan geliyordu ses. Haydar başını kaldırıp oraya baktı.

— Vay namussuz vay! dedi. Ne biçim ses o öyle!

Sonra önem vermiyerek yürüdü. İki yanına bakınıyordu boyuna. Remzi geceleri bükte kalmıyordu gayri. Korkuyordu enayi. Öyle biliyordu Haydar. Dudaklarının ucuna bir gülümseme geldi.

— Serseri, dedi. Uğraştırmadan güzelce versene şu tarlayı.

İğde ağacının yanına gelince ellerine beline bağlayıp karanlıktaki geniş tarlaya baktı. Kurnaz kurnaz başını sallıyordu. Burası Yarbükü'nden ayrı, küçük bir bük gibiydi. Ne çeltik kalkardı buradan? İki - üç yıl içinde zengin eder çıkarırdı adamı.

Haydar ellerini tekrar arkaya bağladı. Parmakları kendi kendilerine oynayıp duruyorlardı. Belirsiz bir haz yayılmıştı her yerine.

Döndü. İğde ağacının altından geçerken baktı, Remzi'nin yorganı neredeydi acaba? Yoktu oralarda. Eğildi, ağacın köküne dayalı bir çift ayakkabı duruyordu. Eline aldı.

Remzi'nin ayakkabılarıydı bunlar. Köye gitmemişti demek? Gitse bunları giyer giderdi. Doğrulup baktı. Nerdeydi acaba? Demek kendisinden saklanıyordu. Yorgan da burada bulunmadığına göre muhakkak bir yere gizlenmiş yatıyordu hınzır. Kayalığın dibindeki arı kovanlarının bulunduğu küçük kulübenin yanına baktı. Acele acele yürüyordu. Arkı koğuşturarak karadutların altına gitti. Oraları çabukça aradı. Nerede olabilirdi bu it? Irmak kıyısına gider miydi acaba? Orada sivrisinekten nasıl uyunurdu? Korku belâsı, giderdi belki de. Haydar durup düşündü. «Şunu bulayım, dedi. İşi bugün hallederim belki. Şimdi kimse de yok buralarda.»

Ses çıkarmamağa çalışarak maşalaların kıyısından ırmak boyunca yürüdü. İkide bir durup dinliyordu. Otların içine doğru eğilip bakıyordu. Ortalık alabildiğine sessizdi. Yaprak kımıldamıyordu gecenin içinde. Kamışların arasına daldı. Hışırdatarak birkaç adım yürüdü.

Remzi yattığı yerde sıçradı. Karanlıkta doğrulup yorganın üstüne oturdu. Tetikte gibiydi. Kamışların hışırtısını iyice duymuştu.

Haydar birkaç adım daha yürüdü. Remzi'nin yüreği «küt küt küt...» atmağa başladı. Heyecandan soluğu sıklaşmıştı. Duyulmasın diye ağzını açtı. Tam bu sırada yutkunası gelmişti. Tükrüğünü ağzında tuttu. Haydar kımıldanmadan bakıyor, çevreyi dinliyordu. Otların arasında en ufak bir çıtırdı bile duyulabilirdi. Haydar elleriyle kamışları açarak bir - iki adım daha attı. Otların üstünden bakınca ırmak ilerde hafif bir beyazlık halinde farkediliyordu. Remzi gözlerini yumup bekledi. Bir - iki adım daha atsa Remzi'nin yorganını muhakkak görecekti. Ama atmadı, geri döndü. Kamışları hışırdatarak yürüdü. Remzi nefesini boşaltarak, gözlerini açtı. Terlemişti, bir eliyle yüzünü sildi. Kalbi atıyordu hâlâ. Usulca doğrulup geriye baktı. Haydar'ın uzaklaştığını farkediyordu. Biraz rahatladı. O

zaman aklına bir dua okumak geldi. Hiç ses çıkarmamağa dikkat ederek dudaklariyle okudu duayı. Bitirince «vay katil vay!..» diye mırıldandı kendi kendine. Beni arıyor buralarda katil. Niyeti kötü bu adamın.

Derin derin nefes alıp veriyordu. Bir bitkinlik yayılmıştı içine. Öylece düşünüp kaldı orada. Kımıldanamıyordu.

Haydar kamışları yara yara yürüdü. Bir yerde ırmak kıyısına çıkmıştı. Oralara baktı. Avuçlariyle su alıp içti ırmaktan. Remzi'yi bulamadığına üzülmüştü. Bu günlerde ay ışığı da yoktu aksi gibi. Ya da bir cep feneri olsaydı, o zaman bulurdu herhalde.

— Vay tilki vay!.. diye söylendi. Nereye girip saklandı acaba?

«Ama ben bulurum onu» dedi, ırmak boyunca tekrar yürüdü. Baka baka kısığa kadar geldi. Sonra geldiği tarafa tekrar yürüdü.

— Remzi! diye seslendi usulca. Remzi!

Şimdi daha çabuk yürüyordu. Birkaç adım gidiyor, sonra «Remzi!..» diye sesleniyordu. Kalın sevimsiz bir sesi vardı. Geceye yayılıyordu dimdik. Demin otların içine girip baktığı yerde durdu. «Remzi...» diye seslendi tekrar.

Remzi büzüldü. Nefesim işitilmesin diye ağzını açtı. Kalbi hızlı hızlı atmağa başlamıştı. «Şimdi defolur gider» diye düşündü, sakin olmağa çalıştı. Sonra kamışların hışırdadığını duydu. Geri dönmüştü herhalde.

— Ula Remzi! dedi Haydar. Otların hışırtısı uzaklaştı.

Remzi doğrulup baktı arkasından. Biraz sonra Haydar'ın sesi karadutların altından geliyordu.

— Vay namussuz katil vay! diye söylendi. Yanımda bir silâhım da yok, tüh!

Haydar iğde ağacının yanına gelip dikildi. İki yanına bakınıp duruyordu. Nereye saklanmış olabilirdi acaba?

Bir sigara çıkarıp yaktı. Remzi ırmak kıyısında doğrulmuş bakıyordu. O sırada yanan kibritin ateşini gördü. Demek oradaydı Haydar.

— Hınzır! diye söylendi. Hınzır! Git benim başımdan. Yakamı bırak benim.

— Remzii! diye bağırdı Haydar.

Belki Yarbükü'nün yukarılarından bile duyuldu sesi. Önce bu yanın kayalıklarında, sonra ırmağın öte geçesindeki tepelerde yankılandı. Gecenin durgunluğu içinde amma da pis bir sesti. On kere bağırsa insanı delirtmeye yeter de, artardı bile.

— Remzi! dedi tekrar.

Remzi yutkundu, kendisini tutuyordu. Usulca çıktı oradan. Bu it herif şimdi gene gelirdi belki. Kamışları hışırdatmamağa çalışarak, karadutlara doğru yürüdü. Köye gidecekti. Ayakkaplarını da alamamıştı ama varsın olsun. Buralarda durmazdı gayri. Göz yordamı ile tepeye yukarı tırmanırken bir şeyden kaçıyor gibiydi. İkide bir arkasına dönüp bakıyordu. Az sonra vâdi arkada, aşağıda kaldı.

— Ula Remzii! diye bağırdı Haydar tekrar.

Remzi durup geriye döndü.

— Ölünün körüüü! diye yanıtlıyacaktı az daha. Öyle kızıyordu. Ama zorla kendisini tuttu. Yola yukarı yürüdü tekrar. Yalın ayaklarıyle taşlardan taşlara sekiyordu.

Haydar aşağıda sigarasından bir nefes daha çekti. «Ula Remzi... diye söylendi. Eğer buralardaysan, sabahın ilk ışığında bulurum ben seni. İstersen öküzün boynuzuna gir.»

Remzi, yolda bol yıldızlı göğün altında yapayalnızdı. Anlatılmaz bir acı ile yanıyordu içi. Dilber çeltik tarlası zehir olup çıkmıştı baksanıza. Rahatı huzuru kalmamıştı. Kime ne anlatabilirdi? Herkesin yanında etmiyordu ki eden şeytan...

— Vay gözüne toprak dolasıca vay! diye söylendi. Bu sefer de geldin beni mi buldun katil! Köpek işesin senin katil yüzüne!

Ne söylese hırsını alamıyordu. Karanlıkta avurtları çökük yüzü bunaltıdan, sıkıntıdan terlemiş, kararmış gitmişti. Bir çıkar yol arıyor, bulamıyordu kafasında. «Yarın muhtara gideyim» diye düşündü. Köyün büyüklerine anlatayım.»

Ama ne yapardı onlar? Belki çağırırlar «yapma, etme ayıp...» derlerdi. «Vallaha haberim yok, derdi o da. Bana iftira ediyor...» Sonra da bükte zırnık su akıtmazdı aşağı. Dilber çeltiğimi kurum kurum kuruturdu. Duygu, insaf yoktu heriflerde.

— Vay koca katil vay!.. diye söylendi. Katil oğlu katil vay... Sekiz seneyi yeyince bir de acımıştık sana. Keşke on sekiz sene verselerdi.

Başı ağrıyor, içi bulanıyordu yürürken. Biraz dinlenmek için yolun kıyısına oturdu. Tenha, ılık bir geceydi üstünde. Yıldızlar her günkü gibi kıpır kıpır yanıp sönüp duruyorlardı. Hiç bir şeyden haberleri yoktu onların.

Remzi yüzünü avuçlarının içine aldı, uğuşturdu iyice. Alnının iki tarafını sıktırdı. İçinde bir yer deli deli zonklayıp duruyordu. Aklı hep tarlasındaydı. Başkasına verivermeyi bir türlü hazmedemiyordu. Nasıl olurdu bu, nerede görülmüştü? Babası çalışmış etmiş, oğluna on beş on altı dönüm bir çeltik tarlası bırakmıştı. Şimdi başkası kalkmış, zorla elinden almağa çalışıyordu. Nasıl verilirdi? Babasının kemikleri sızılardı mezarda. Yarın çocukları büyüyüp, akılları erince ne derlerdi? Her şeyi bırak, köyde nasıl karşılanırdı bu iş? Şu Yapılı köyü Remzi'nin üstüne gülerdi, koca Yapılı köyü...

Kalkıp yürüdü. Yüzü şaşkındı. Kulakları uğuldayıp duruyordu.

— Nasıl olur be! dedi birden. Karşısında birisi var

da onunla konuşuyor gibiydi. Elini salladı.

— Ne hakkın var be!.. Babanın tarlasını mı istiyorsun benden? Allah Allah!..

Her şeyi göze almışa benziyordu. Öyle bir güç gelmişti içine. Kin dolu bir nefretle kafasını sallıya sallıya yürüdü.

— Sen Katil Haydar'san, ben de Remzi'yim, dedi. Ne günün varsa gör bakalım hadi... Allah Allah! Kimseyle kötü olmıyalım dediysek gayri, ne bu be? Ben adamı üstüme bastırmam...

Zayıf yüzü hırs içindeydi.

14

Yaşlı kadın her günkü alışkanlığı içinde yataktan doğruldu. Başörtüsünü düzeltti. Gün doğmamıştı daha. Belini tuta tuta kalktı, sabah namazı zamanıydı. Hayatlarda ibriği aradı. Gene nereye koymuşlardı şu ibriği? İçeri girdi, Remzi'yi görüverdi. Sedirin üstüne uzanmış yatıyordu. Üstüne eski bir kilim almıştı. Eğilip baktı kadın, şaşmıştı. Oğlu kaç zamandır bükte yatıyordu, bu gece niye gelmişti acaba?

— Remzi! diye sarstı, Remzi!

Remzi bir korku içinde sıçrayarak uyandı. Kötü bir rüya görüyordu herhalde. Sonra kendine geldi. «Külhüvallahü ahad» ü okumağa başladı.

— Ne oldu? dedi kadın. Ne zaman geldin sen?

Remzi cevap vermedi. Sakalları uzamış yüzünü kaşıdı, sonra arkasını dönüp tekrar uzandı sedire. Kadın baktı kaldı.

— Hasta mısın? diye sordu.

— He!.. dedi Remzi.

Kadın meraklanmıştı. Bir şey anlıyamamıştı onun bu halinden. Bükte yatan adam gece vakti niye gelsindi? Apdestini alıp namaza durdu ama bir yandan da düşünüyordu. Sonra gene içeri gidip baktı. Remzi uyanıktı, arkasını dönmüş, duvara bakıyordu öyle.

— Remzi, diye sordu. Bükten niye geldin sen?

Remzi cevap vermedi.

— Ne zaman geldin?

Remzi gözlerini kapadı, uyur gibi yaptı.

— Allah Allah.... dedi kadın. Bir şey mi oldu yoksa oğul, söylesene?

— .....

Yaşlı kadın dışarı gitti.

— Halime! diye seslendi. Halime .. Kalk hele!

Halime kadın doğruldu. Yanında yatan küçük kızın üstünü örttü. Yerde yan yana iki yatak seriliydi. Büyük kızlar öbür yataktaydılar. Birinin bacağı dışarı fırlamıştı.

— Remzi ne zaman geldi bükten?

Halime kadın baktı;

— Ne Remzi'si? dedi. Gelmiş mi?

— Gelmiş ya... Senin haberin yok mu? Niye geldi acaba.

— Bilmem, dedi kadın.

Başının yazmasını çözüp tekrar bağladı.

— Hasta mı oldu yoksa? diye kalktı. Arka arkaya içeri girdiler.

— Remzi! dedi Halime, Remzii, niye geldin bükten?

Remzi kımıldandı, ne cevap vereceğini bilemiyordu. Doğrulup sedire oturdu. Yüzü sıkıntılıydı.

— Söylesene, ne zaman geldin?

Gözleri hep yere bakıyordu. Cevap veremedi bir tür-

lü. Kadınlar büsbütün merak etmişlerdi. Bir tuhaftı Remzi'nin hali.

— Bükte hasta mı oldun herif söylesene? Niye konuşmuyorsun?

— Yok, dedi. Bir anasının yüzüne, bir karısına baktı. Başka bir şey söylemedi.

— E niye geldin ya gece vakti?

— Geldim işte.

Kadınlar biribirlerine bakıştılar. Hiç bir şey anlıyamamışlardı. Sonra Remzi tekrar uzandı sedire;

— Üstüme bir yorgan örtüverin, dedi.

Yattı ama uyuyamadı. İçi zonkluyordu. Kulaklarında hiç bitmiyen, uykusunda bile duyduğu, değirmen sesine benzer bir uğultu vardı. İki eliyle kulaklarını kapadı açtı, geçti mi diye dinledi, geçmiyordu. Doğrulup oturdu tekrar. Ayaklarında büklerin kurumuş çamurları vardı.

— Halime... diye seslendi dışarı. Bana bir ayakkabı getir hele.

Kadın kapının önünde kocasının ayakkabılarını aradı, bulamadı.

— Nerde senin ayakkabıların? diye sordu.

— Yok, dedi Remzi. Bükte kaldı, seninkileri ver.

Kadın kocasına baktı. Düşündü. Bir şeyler sezinlemiş gibiydi. Sedire doğru eğildi;

— Bükte bir şey mi oldu? diye sordu usulca. Kavga mı ettiniz?

— He... dedi Remzi. Derin bir nefes aldı. Başını sallıyordu.

— Kiminle?

— Kiminle olur katilden başka?

Yüzü kin içindeydi.

— Niye?

Remzi iki eliyle yüzünü kapadı. Söyliyemiyordu bir türlü. Öylece kaldı.

— Söylesene, niye kavga ettiniz? Döğüştünüz mü?

— .....

— Dövdü mü seni?

— Yok bir şey. Sen bana ayakkabı ver hele.

Halime ayakta düşünmüş kalmıştı. Katil Haydar'la niye kavga etmiş olabilirlerdi? Su içindi herhalde. Katil sövmüştür, bu da bir şey dediyse kovalamıştır bunu belki.

— Öyle mi, diye sordu. Su için mi kavga ettiniz?

— Yok, dedi Remzi. Elini salladı. Tarlamı elimden almak istiyor namussuz.

Kadın anlıyamadı.

— Niye? diye sordu.

— Niye olacak... «Değişelim» diyor...

— Değişelim mi diyor? Nereyle?

— Eskibük'teki tarlasıyla bizim tarlayı... «Değişelim» diyor katil...

— Aaa! etti kadın. Kaç dönümmüş onların tarla?

Remzi cevap vermedi. İkisi de karşılıklı düşünüp kaldılar. Yaşlı kadın girdi içeri.

— Hadi gayri Halime, dedi. Kaldır yatakları, geç kalacaksınız.

Remzi'nin kalktığını görünce;

— Neyi varmış? diye sordu.

— Yok bir şeyim, dedi Remzi. İşi karısına söyleyince biraz rahatlamıştı. Sedirden inip urbalarını giyinmeğe başladı.

Köyün işe gitme zamanıydı. Sokaklarda, evlerde bir kımıldanma vardı gene. Remzi karısının ayakkabılarının topuklarına basarak avlu kapısından çıktı Muhtara söyliyecekti işi. Olmazsa, candarma karakoluna gidecekti. Kafasına koymuştu. Hızlı hızlı yürüyordu. Bir sokağın köşesini döndü.

— Ne o Remzi?.. dedi birisi. Sabah sabah nereye böyle?

Kara Mahınud'un sesiydi. Evinin kapısı önüne oturmuş birşeyler yapıyordu. Büke gidecekti belli ki.

— Hiç, dedi Remzi.

— Gel bakalım gel! Niye öyle çiğneyip geçiyorsun adamı? Kibritin var mı?

— Var, dedi Remzi. Yanına gelip kibriti uzattı.

— Nereye gidiyorsun böyle!

— Muhtara.

— Ne edeceksin muhtarı.

— .....

Sıkıntı içinde elini salladı. Şimdi söyliyemezdi söyliyeceğini. Kara Mahmut sigara verdi. Bugün ciddiydi nedense.

— Ne olacak muhtar? diye sordu tekrar.

— Remzi baktı;

— Ula Mahmut... dedi. Sen benim hısımımsın. Benim başım dertte, haberiniz yok.

— Hayır ola?

Remzi yutkundu. Sesi üzüntülüydü, Mahmut büsbütün ciddileşti.

— Bu katil yok mu, katil... Bu sefer de geldi beni buldu bu katil.

Mahmut başını kaldırıp baktı;

— Seni mi buldu? diye sordu.

— He ya. Nasıl hısımsınız siz? Başım dertte benim...

— Ne oldu Remzi?

— Tarlamı almak istiyor elimden. Beni gizlilerde sıkıştırıyor boyuna.

Mahmut bir tuhaf oldu. Elindeki sigarayı unuttu, düşündü kaldı öyle.

— Tarlanı mı almak istiyor? diye sordu.

— He ya, «Eskibük'teki tarlayla değişelim» diyor namussuz. Nasıl yenir bu bok?

— Allah Allah... dedi Mahmut. Ne demek bu? Mal

senin değil mi, ister değişirsin, ister değişmezsin. Nasıl sıkıştırır?

— Sıkıştırıyor işte. Değişmezsem beni vuracakmış, hiç su akıtmıyacakmış aşağı. Her şeyi yapacakmış. Benim başım belâda Mahmut. Bükte yalnız kalamaz oldum, haberiniz yok...

Mahmut sigarasından bir nefes çekti.

— Allah Allah! dedi. İşe bak sen. Herif seni zayıf gördü herhalde.

— Söyle ne edeyim ben?

— Ne edersin yahu? Dersin «Arkadaş, mal benim. İster değişirim, ister değişmem.» On altı dönüm tarla, onun avuç içi kadar yeriyle değişilir mi? Nerede görülmüş bu?

— E üstüme geliyor Mahmut, dövecek oluyor beni...

— Nasıl gelir yahu? Allah Allah! Ölü müsün sen? Zati hep sende kabahat, yüz verdin, yüz verdin... Başına çıkardın herifi.

Remzi bunaltı içindeydi. Elleriyle yüzünü uğuşturdu. Ne yapacağımı bilemiyordu.

— Muhtara söyleyeceğim, dedi Ne edeceklerse etsinler. Başım belâda benim.

— Muhtar ne yapacak? Sen kendine bak kendine!

— Ben ne yapayım yahu?

— Ne yapayım olur mu? Malın be! Dünyada mal bir, karı iki. Ben olsam onun çarkını kırarım valla, çarkını! Hangi zamanda yaşıyoruz? Dağ başında eşkiya mı sanmış kendini?

Remzi sıkıntılı sıkıntılı başını salladı. Sonra muhtar odasına doğru yürüyüp gitti. Mahmut arkasından baktı kaldı. Köşeyi dönünce başını çevirdi;

— Vay canına! dedi. Dudaklarını büzdü. Uzun uzun düşündü orada. «Herife bak be, diye söylendi. Amma iş ha!» Şaşmıştı.

Remzi muhtar, odasının merdivenlerini çıktı. Kerpiçten yapılmış eski, büyük bir evdi burası. Bir gözü muhtar odası diye ayrılmıştı.

— Muhtar ağa! Muhtar ağa! diye bağırdı bir iki kere. Evin alt katında bir kımıldanma oldu. Yaşlıca bir kadın dışarı çıktı.

— Ne olacak muhtar? diye sordu. Daha kalkmadı.

— Lâzımdı abla, dedi Remzi.

Gözleri kanlanmıştı, sızlıyordu nedense.

— Aha burada beklerim, kaldırıver, ne olur?

Merdivene oturdu. Dirseklerini dizlerine dayayıp, başını ellerine bıraktı. Hasta gibiydi. Soğumuş gitmişti her şeyden. Bir karartı içinde ne yapacağını bilemiyordu.

— Ne o len Remzi? diye çıktı muhtar. Sabah sabah zorun ne?

Omuzuna bir palto almıştı. Kırmızı yüzlü, şişmanca bir adamdı. Remzi ayağa kalktı;

— Ağa, dedi. Şikâyetim var. Başım dertte benim.

— Neymiş o? Hayrola?

— Katil Haydar var ya, Katil Haydar...

— E, ne olmuş?

Remzi yutkundu, söylemek zor geliyordu.

— «Çeltik tarlalarını değişelim» diyor bana. Tenhalarda gece gündüz sıkıştırıyor. Dövecek oluyor beni.

Muhtar güldü;

— Bu mu len şikâyetin? dedi. Nasıl şey o öyle?

— He, bu işte. Tarlalarımız yan yana olduğundan, geceleri bükte yatamaz oldum valla. «Seni öldürürüm» diyor bana.

Muhtar işi ciddiye almamıştı;

— Ula Rüstem ağanın oğlu, dedi. Sen de pek tabansızsın. Olur mu öyle şey? Zorla mal değişilir mi? «Değişmiyorum» desene!

— Diyorum ama muhtar ağa. Beni dövecek oluyor. Tarlama su akıtmıyor.

Muhtar başını salladı;

— Korkma sen korkma... dedi. O senin ağzını arıyordur. Hiç bir şey yapamaz. Zati onun gözü yılgın öyle şeylerden. Sen kendini pek tut. Hiç bir şey yapamaz, korkma...

Remzi bir tuhaf oldu. Anlamsız kalmıştı muhtarın önünde. İşi iyi anlatamamıştı herhalde, ya da sahiden kendisi büyütüyordu belki. Söyliyecek başka bir şey bulamayıverdi.

— Valla bilmem, dedi. Ben sana söyledim işte. Bir şey olursa...

— Olmaz olmaz... Git sen işine bak. Hiç bir şey olmaz, korkma!

Muhtar geri dönüp içeri girdi. Remzi kalakaldı orada. Yüzünün kıllarını kaşıdı. «Cık cık cık...» etti kendi kendine.

Ne yapmalıydı bilmem ki?

15

Remzi arkın kıyısında acele acele ceketini giydi.

— Hadi gayri hadi! diye bağırdı. Geç kalmıyalım hadi!..

— İyi, dedi kadın. Geliyorum.

Maşalanın içinde doğruldu. Sonra birden durdu. Bir şey dinliyor gibiydi. Yüzü pembeleşiverdi.

— Remziii! dedi incecik sesiyle. Eliyle «gel, gel» işareti yaptı. Gizli bir sevinç yayılmıştı her yerine.

Remzi baktı;

— Ne o? diye sordu.

— Hele gel, hele gel...

Arkı atladı. Maşalanın tirini yürüyüp geçti. «Ne var?» diye başını salladı. Kadın heyeçan içindeydi.

— Gene oynadı, dedi. Karnını gösteriyordu.

— Hadi?

— Vallaha oynadı.

Remzi de gülümsedi.

— Ne çabuk be? diye sordu.

Kadın sevinçle;

— Oğlan... diye fısıldadı. Bu muhakkak oğlan... Oğlan olunca erken kımıldarmış. Bu sefer iyice farkettim.

Remzi karısının karnına baktı. Zayıf yüzünde belirsiz bir umut gölgesi gezindi. Gözleri güldü;

— Haniydi... dedi. Öyle bir şey olsa Allahtan!..

— Vallaha oğlan. Hiç böyle erken kımıldamazdı. Hem bununki bir başka...

Biribirlerine bakıp gülümsediler. Ne zamandır gülmeyi unutmuşlardı. Mutlu kişiler oluvermişlerdi birden.

Sonra Remzi kendine geldi;

— Hadi, dedi. Çık gayri. Akşam oldu, geç kalmıyalım.

Karısı şaşkın şaşkın bakıyordu hâlâ. Toparlakça yüzü akşam güneşi ile ışıyordu.

— Çıkıyorum, dedi. Sen gidekoy.

Remzi geri döndü;

— İyi ama, dedi. Yukarılara suya gideceğiz. Elini biraz çabuk tut biraz!

Bugünlerde hiç biribirlerinden ayrılmıyorlardı. Suyu birlikte çoğaltıyorlar, köye birlikte gidip geliyorlardı. Remzi «katille yalnız karşılaşmıyayım» diyordu.

Halime kadın maşalaya tekrar eğildi. Remzi eşeğin semerini yüklemişti. Kolanları bağladı sıkıca. Boş heybeyi üstüne ardıp hazır etti.

— Hadisene yahu! diye çıkıştı karısına.

— Geliyorum herif, aha şura kaldı. Yarı bırakılır mı buncağız yer?

Remzi ellerini arkasına bağlayıp bekledi.

— Deseydin de ben de çıkmasaydım ya? diye bağırdı.

Kadın doğruldu;

— İstersen, dedi. Bugün suya sen git. Ne çoğaltabi-

lirsen çoğalt da gel, hadi... Ben de o zamana kadar giyinir hazırlanırım.

— Olur mu be? dedi Remzi. Kısığa baktı.

— Olur ya, niye olmasın? Hadi çabuk git de gel!

Kaç gündür Haydar'la karşılaşmamışlardı. Bir söyliyen mi olmuştu ne?.. Bugünlerde biraz peşini bırakmışa benziyordu.

— İyi öyleyse, dedi. Çabuk giyin ama!

Kısıkta gözden kaybolunca Haydar, saklandığı karaağacın arkasından usulca çıktı. Arka aşağı hızlı hızlı yürüdü. Heyecanlıydı nedense. Sık sık çevresine bakınıyordu. Irmak boyuna saptı. Rastgele büyümüş söğüt dallarının aralarından pısa pısa yürüdü. Bugün bir çeviklik vardı üstünde. Tarlanın iyice gözetlenebileceği bir yere gelince, usulca başını uzatıp baktı. Halime kadın maşalanın kıyısında hâlâ uğraşıyordu. Geç zaman olmuştu oysa. Güneş tepelerin ardına batmıştı. Bu saatte vâdinin içi kararmağa başlardı gayri.

Haydar oraya oturup bir sigara yaktı. Çiçek bozuğu yüzü umutlu bir bekleyiş içindeydi İkide bir doğrulup Halime kadına bakıyordu. Sabırsızlanıyordu nedense.

Sigarasından derin bir nefes daha çekti. Öfleyince uzaktan görünmesin diye ellerini sallıyarak dumanları dağıttı. Sonra tekrar doğrulup dalların arasından baktı, Halime kadın maşaladan çıkmıştı. Arkın kıyısına doğru gidiyordu Gözleriyle koğuşturdu onu. Kadın iğde ağacının altından urbalarını aldı, çeltik maşalalarının kıyılarından ırmağa doğru geldi. Hiç bir şeyin farkında değildi. Kendi kendine birşeyler düşünüyordu. Bugün rahat bir hâl vardı üstünde. Yeni tıraş olmuş yüzü, memnun memnun gülümsüyordu.

Haydar yutkundu. Usulca ırmak kıyısına indi. Sigarayı attı elinden. Kalın bir söğüt ağacının arkasına gizlenip gözetlemeğe başladı.

Halime kadın geldi, ırmağın kıyısında önce çamurlu ayaklarını yıkadı. Islak iş donunu baldırlarına kadar sıvamıştı. Dolgun ve beyazdı bacakları. Haydar biraz daha eğildi. Kadın buradan iyice görünüyordu. İşliğini çıkardı. İç gömleğinin altında yandan bir göğsü öylece belli oldu. Kocamandı. Haydar yutkundu. Heyecanlanmış, yüzü bir tuhaf ışımıştı.

Halime kadın ırmağa girdi. Eğilip yüzünü, boynunu yıkamağa başladı. Haydar usulca az daha yaklaştı, oradaki söğüt dallarının arkasına pıstı. Yaprakların arasından bakıyordu. Hemen üç - dört adım önündeydi kadın. Ağzını açarak solumağa başladı. Eğildikçe dolgun göğüsleri aşağı sarkıyorlardı. Sonra kadın geri çekilip sudan çıktı. Haydar da yaprakların içine eğildi. Giyeceği işliği bir - iki kere çırptığını duyuyordu ama, sırtına geçirdiğini göremedi.

Halime kadın düğmelerini ilikledikten sonra temiz şalvarını alıp gene ırmağa girdi. Haydar usulca başını kaldırdı. Dudaklarını ısırıyor, hiç duyurmamağa çalışıyordu.

Kadın suyun içinde iş şalvarını çıkardı. Gömleğini aşağı çekerek uzattı iyice. O zaman Haydar dayanamadı, doğrulup;

— Halime, diye soludu. Benim canım karı...

Kadın birden afalladı, bir çığlık atmak istedi atamadı. Şaşkın hareketler yaptı. Sonra titriyerek suyun içine oturuverdi.

— U uuu!.. dedi. Git buradaaan! diye bağırdı birden. Değişivermişti.

Haydar da afalladı önce;

— Bağırma Halime, dedi. Bağırma kız, sus... Korkma bir şey yapmam. Sen...

— Git buradan giiit!..

Kadın titriyordu, anlaşılmaz birşeyler yapıyordu suyun içinde.

— Git, dedi tekrar. Bağırırım sonra git. Alçak!

Haydar afallamıştı. Böyle beklemiyordu herhalde. Irmağın kıyısına kadar geldi;

— Kız, diye yalvardı. Bağırma... Sen şey... Ne diyeceğini getiremiyordu.

— Giiit! diye bağırdı kadın. Alçak katil! Utanmaz seni!..

Sonra ellerini suyun içine daldırdı. Şalvarı hep ıslanmıştı. Çabucak ayaklarına geçirip doğruldu, sularını akıta akıta uçkurunu bağladı.

— Defol buradan! diye çıkıştı. Beline kadar suların içindeydi. Sonra birden;

— Yetişiin... Can kurtaraaan! diye bağırmağa başladı. Berrak, hırçın bir sesi vardı. Akşamın esmerliği içinde karşı tepelerde yankılanıyordu. Haydar çekinmişti;

— Kız, dedi. Niye bağırıyorsun? Kendini lekeliyeceksin sus...

Irmağın içine girmeyi düşündü. O zaman Halime kadın biraz daha derine gitti.

— Gelmee! diye bağırdı. Kendimi sulara atarım gelmee!..

Haydar şaşırmıştı. Durup geriye bakındı. Ne yapacağını kararlaştıramıyordu. Çekilmek zorunda kaldı.

— Kız, dedi. Ben seninle konuşacağım. Gel hele buraya...

— Defool! dedi kadın. Şeytanla konuş alçak rezil, defool oradan!.

Soluyor, bağırıyor, suları dalgalandırıyordu. Haydar dönüp bir daha baktı. Yüzü sapsarı olmuştu.

— Hadi bu sana yeter, diye mırıldandı. Bugünlük bu kadar, seni orospu seni...

Elini arkasına bağlayıp ağır ağır yürüdü. Hiç bir şey olmamış gibi yapmağa çalışıyordu. Tarlanın ortasına ge-

lince bir daha dönüp baktı. Halime kadın hâlâ suyun içindeydi. Hırçın hırçın bakıyordu bu yana.

Haydar yavaş yavaş sakinleşti. Kendi kendine gülümsedi.

— Deyyusun karısı! dedi. Adamına düşmemiş ki... Lâstik gibi ama neydiyim...

Kötü kötü bir «ah...» çekti. Arkın kıyısına gelince bir daha baktı. Söğütlerin, otların arkasında bir şey görünmüyordu gayri. Kısığa doğru hızlı hızlı yürüdü. Aklına bir şey gelmiş gibiydi. Arkın üstündeki tek ağaç köprüyü geçti. Kendi tarlasının köşe yaptığı yere gelince yukarı baktı. Remzi omuzunda küreği ile geliyordu. Hemen geri çekildi, ağaçların karaltısına saklandı. Remzi'ye görünmeyecekti. Nefesini kesip bekledi. Hiç kımıldamamağa çalışıyordu. Akşam karanlığı başlamıştı. Köylülerin çoğu yola çıkmışlardı. Tepeyi tırmanıyordu bazıları. Yukarılardan sesler geliyordu.

Remzi herşeyden habersiz, önünden geçip gitti. Omuzundaki küreğe asılıverse haberi olmayacaktı. Hiç kımıldamadı Haydar. Kurnaz kurnaz gülümsedi arkasından. Gözden kaybolunca yola inip bir sigara yaktı.

Remzi iğdenin yanına gelmişti. Irmak boyuna doğru;

— Halimee! diye bağırdı. Sesi çatal çıkmıştı. Hadisene! Ne ediyorsun orada?

Kadın hırsından ağlıyor, bir yandan şalvarının sularını sıkıyordu.

— Ne oldu? diye sordu Remzi. Ne var?

Kadın uzaktan cevap vermedi. Sinirli sinirli birşeyler yapıyordu. Remzi ne oluyor, anlıyamadı önce. Dikkatli dikkatli baktı.

— Ne ağlıyorsun be? diye yürüdü o yana. Ne oldu?

— Ne olacak? diye söylendi kadın. Hırs içinde ağlıyor, söyleniyordu boyuna. Alçak katil ta buraya geldi demin!

— Ne? ne zaman?

— Ben soyunurken...

— Soyunurken mi? Sonra...

Omuzundan aşağı kaynar su dökülmüştü sanki. Yüzü beyazlaşıverdi.

— Söylesene bir şey yaptı mı sana?

Heyecanlı heyecanlı soluyordu.

— Yok, dedi kadın. Ne yapacak? Otların arkasından it gibi bakmış...

— Haberin olmadı mı senin?

— Olmadı, dedi kadın. Tekrar ağlamağa başladı. Yüzü, gözü yaş içinde kalmıştı. Remzi burnundan burnundan soluyordu.

— Allah Allah... dedi sonra. Kabahat sende! diye çıkıştı. Bırak dedik sana, bir lâf dinlemezsin akşamlayın. Deyyusun kızı!

— Ne bileyim böyle olacağını, maşalayı bitirivereyim dedim.

— Vay alçak vay! dedi Remzi. Vay katil vay!..

Sinirli sinirli başını salladı. Ne yapacağını bilemiyordu.

— Şalvarın niye ıslandı peki? diye sordu.

— Suyun içinde giydim, dedi kadın. Soyununca görüverdim. Otların içindeydi pis. Oturdum suyun içine, ne edeyim?

Kendini tutamıyor, ağlıyordu boyuna.

— E, bağırsaydın be karı!..

— Bağırdım, ortalığı yırttım... Korkusundan kaçtı zati.

— Allah Allah... dedi Remzi tekrar. Sen bilirsin Yarabbi. Bu adam bize dirlik vermiyecek burada. Bir belâ dönüyor başımda...

Oracığa oturup başını avuçlarının içine aldı. Sıkıntı basmıştı her bir yerini.

— Gelip gelip sürtünüyor be, dedi. Bu ne namussuz herifmiş yahu...

— Katil... Adı üstünde, katil!

— Ufff!.. yaptı Remzi. İçini karanlık basmıştı gene. Bir kurtuluş yolu arıyor, bulamıyordu.

— Puştun maksadı bizi buradan soğutmak, dedi. Maksadı o...

— Değişelim herif, dedi kadın birden. Islak gözleriyle saf bir bakışı vardı. Bu itten uzak olalım. Dirlik düzenlik vermez bize burada. Yüzüne baksana, katil yüzüne!

— Ne? diye doğruldu Remzi. Ben burayı onun dört dönümlük tarlasiyle değişeceğim, öyle mi? Deli misin sen?

Kadın cevap vermedi. Elleriyle gözlerini sildi. Bir çocuk gibi ağlayıp duruyordu.

— Yarın herkes ne der? diye sordu Remzi. Benim tarlamın değeri bugün yirmi bin... Ona «al» mı diyeceğim hemen? Düşünde görsün o. Bir daha da sana taklaşsın... Hadi gidelim hadi!

Kadın ıslak şalvarını çekip düzeltti.

— Buralar pek tehna, dedi. Bir komşu yok ki yakınımızda, duysun da koşsun hemen.

— Öyle. «Yalnız kalmıyalım» dedim sana.

— Ne bileyim böyle edeceğini?

— Gelip beni de döğmeğe kalkacak katil, biliyorum ben. Ama... Dur sen...

Karanlık karanlık başını salladı. «O görür gününü, dedi. Hele birimize bir taklaşsın bundan sonra.»

— Ne edeceksin? diye sordu kadın.

— Ben biliyorum edeceğimi!

Başını sallıyordu. Kadın saf saf baktı.

— Deli misin sen? diye sordu. Elin katili ile başa mı çıkılır? Hiç öyle yapma... Üste ne istiyeceksek istiyelim de değişip kurtulalım. Zati ne kaldırıyoruz şuradan?

Avuçlariyle gözlerinin yaşını sildi. Remzi kızmıştı;

— Sen karışma, dedi Küllükte bulmadım ben burayı. Adım Remzi'yse de daha ölmedim. Kimseye pisipisine tarla vermem. Ne edecekse etsin bakalım. Elinden geleni ardına komasın, namussuz katil!

Daha önce hazırlamış gibi söylüyordu bunları. Karısı hayret etmişti.

— İyi ama, dedi. Anlar mı karşındaki?

— Anlasın, anlamasın. Gözünü çeksin benim tarlamdan.

Sakalları uzamıştı. Zayıf yüzü bir hırs içindeydi. Kadın sustu, cevap vermedi.

Eşeği önlerine katıp köyün yolunu tuttular. İkisi de bunalıyor, can sıkıntısı içinde soluyup duruyorlardı. Remzi söyleniyor, söyleniyor, bitiremiyordu bir türlü.

Ertesi gün yataktan kalkmayıverdi. Bir isteksizlik sarmıştı her yerini. Ne büke gitmek geliyordu içinden, ne bir işe sarılmak. Doğru dürüst uyku da uyuyamamıştı. Kafasının içinde kendi kendisiyle uğraşıyor, didiniyordu habire. Hiç bir karara varamıyordu. Ne yapacağı, ne edeceği belli değildi.

Karısı geldi;

— Kalk gayri, dedi. Öğlen oldu.

— Olsun, dedi Remzi. Olsun, bana ne?

— Niye? Çeltik susuz orada.

— Olsun. Kurusun deyyusun malı!

Halime kadın baktı. Söyleyecek bir şey bulamadı. Hiç böyle görmemişti kocasını.

— Olur mu öyle şey? diye sordu.

— Olur karı... Başımda bir belâ dönüyor benim, anladın mı?

— Sus, dedi kadın. Anam duyar içerden. Ne belâsıymış? Hiç bir şey olmaz, kimseye duyurmayalım.

— Duysun varsın, herkes duysun. Senin yanına nasıl

gelir o katil? Ne işi var benim tarlamda, benim karımın yanında o alçak namussuzun?

Bir buğuz içinde söylüyordu bunları. Yüzü kapkaraydı.

— Sus hele, dedi Halime kadın. Duyan olursa bir şey var sanır Kimse duymasın.

Remzi doğrulmuştu.

— Bugün karakola gideceğim, dedi. Anlatacağım candarma çavuşuna. «Böyle böyle, diyeceğim. Tarlama göz dikiyor katil, karıma sataşıyor. Söyleyin vazgeçsin, değilse karışmam. Boyuyla toprağı ölçerim sonra!»

Remzi'nin yüzüne kan doluyordu bunları söylerken.

— Aman Remzi, dedi karısı. Öyle şey başkasına anlatılır mı? Köyde duyarlarsa benim namusum beş paralık olur. Herkes ne der sonra?

— Ne derlerse desinler...

— «Sataşmış» olmaz ki, onun adı, kimbilir neler uydururlar daha? Yok yok öyle şey söylenmez. Kimse duymamalı en iyisi. Bir daha oralarda yalnız kalmayıveririm.

— Kalmazsın da ne olur? Yarın çeltiği var bunun, harmanı var, bilmem neyi var... O zaman ne edeceğiz? Böyle başa çıkmaz o iş.

— Buluruz bir kolayını, adam tutarsın. Şimdi kalk hele. Öğlen oldu. Kalk!

Üstündeki yorganı kaldırıp katlamağa başladı. Remzi can sıkıntısı içinde giyindi. Gün doğmuştu çoktan. Bütün köylü yollara, sokaklara düşmüştü gene. Remzi ne yapacağını bilemiyordu.

— Kaldır şu çocukları, dedi. Yüzlerine gün vuracak şimdi.

Ortaya serili yer yataklarında kızlar uyuyorlardı. Birisi yan yatmıştı, öbürünün başı yastıktan aşağı sarkmıştı. Üstlerindeki soluk çiçekli yorgan karmakarışıktı.

— Kalkın kız! dedi anaları. Yetiversin uyuduğunuz, kalkın!

Yorganı, yastığı çekip aldı. Çocuklar uyanamamışlardı hâlâ. Hiç bir şey olmamış gibi uyuyorlardı.

— Kalkın! diye çıkıştı kadın. Kör olasıcalar sizi, kalkın!

Kollarından asılıp asılıp çekti. Sonra da bir hamlede yatakları kaldırdı oradan. Kızların birisi hâlâ uyanamamıştı. Yerdeki kilimin üstüne kıvrılıp yattı. Ellerini bacaklarının arasına sokmuştu.

— Şunu içeri götür kız, dedi ablasına. Sedirde uyusun.

Büyük kız uykulu gözlerini uğuşturup duruyordu. Söyleneni anlıyamadı. İçeri gidip sedire kendisi yattı. Öbür ortanca kız da arkasından gitti.

Yaşlı kadın içerde ocak başına çömelmiş, tarhana çorbası karıştırıyordu. Elindeki kaşıkla bir parça ağzına sürüp tadına baktı. Tuzu eksikti herhalde.

— Tuz kabağını getirin kız! diye bağırdı sedirde yatan çocuklara. Kızların ikisi de aldırmadılar.

— Kız, kime diyorum ben? Boyu devrilesiceler sizii!

Pek çirkin sesi vardı yaşlı kadının. Kalın, cırlak. Bağıra bağıra böyle olmuştu. Kirli yazmasının altından kırlaşmış saçları görünüyordu. Kalktı, kızların kollarından çekti, birer yumruk vurdu sırtlarına.

— Ne diyorum ben sizee! diye bağırdı. Küçüğü oraya oturup, sesinin yettiğince ağlamağa başladı. Büyük kız sessizdi, tuz kabağını getirmeğe gitti. Odanın gerisinde bir yerlere bakıyor, arıyor, tuz kabağını bulamıyordu. Yumruk yediği yerini tutuyordu bir yandan.

— Nerde?.. diye sordu ağlıyarak.

— Ölünün köründe! dedi ninesi. Ne arar tuz kabağı oralarda hınzır?

Sonra tuzun yerini hatırladı kız. Ocak başına yakın

bir sepetin yanında dururdu. Geldi, bir yanı delik boyunlu tuz kabağını aldı, ninesine uzattı. Kadın ocaktaki yemeğe biraz daha tuz ekti.

Kız tekrar yatmağa gitmişti. Tam uzanacağı sırada;

— Git bir kucak poruk getir, dedi ninesi. Çabuk!

Kız ocak başına baktı, yakacak kalmamıştı. Dışarı poruk getirmeğe gitti.

Biraz sonra ortaya sofra kurulmuş, büke gidecek heybe hazırlanmıştı. Tarhana çorbasını kaşıkladılar. Remzi düşünüyor, sıkıntı içinde soluyup duruyordu. Kaşığı bırakıp odanın sergenlerine baktı birden.

— Teneke bir kutu olacaktı, dedi. Nerede o?

— Hangi teneke kutu?

— Barut vardı içinde?

— Ne olacak? diye sordu karısı.

— Lâzım! Çifteyi büke götüreceğim.

Halime kadın ağzında kaşıkla düşünceli düşünceli baktı.

— Niye lâzım? diye sordu.

— Sana ne? Nerede kutu?

Kalktı, odanın tozlu sergenlerini aramağa başladı. Bulamıyordu bir türlü.

— Nerede? diye çıkıştı.

Kadın sofradan kalktı.

— Ne bileyim? dedi. Sandıkların birisinde besbelli.

Birlikte aramaya başladılar. Yüklükdeki yatakları yere indirdiler. Teneke kaplı sandığın bir köşesinde buldular kutuyu. Remzi açıp baktı, içi barut doluydu.

— Heybeye koy bunu, dedi.

Karısı tuhaf tuhaf bakıyordu, yüzü düz bir saflık içindeydi. Sonra Remzi yemek bile yemeden kalkıp dükkâna gitti.

— İki sigara ile elli kuruşluk saçma ver, dedi.

— Hayrola? diye sordu dükkâncı. Saçmayı ne yapacaksın?

Remzi cevap vermek istemedi.

— Lâzım olur belki, dedi kısaca. Sonra dayanamadı; benim tarlaya bir domuz dadandı, diye ekledi.

— Ee?..

— Onu vuracağım...

— Ula saçmayla domuz vurulur mu? Parçalar seni sonra.

— Korkma, bir şey yapamaz. Sen tart hele...

Remzi sigaralarla saçma dolu paket kâğıdını cebine koydu. Başını sallıya sallıya dükkândan çıktı. Biraz sonra bük yolundaydılar. Remzi'nin omuzunda bir çifte vardı. Eski, küflü bir çifteydi. Kayışı kopuk olduğundan bir yeri kırnapla eklenmişti. Yolda görenler takılıyorlardı;

— Ula Remzi, asker olmuşsun be? Ne bu tüfek omuzunda?

— Hiç, diyordu, bizim tarlaya bir domuz dadandı da...

— Eee?..

— Lâzım olur diye götürüyorum.

Gülüşüyorlardı yoldakiler Aliosman ağa eşeğin üstünden keyifli keyifli cevap verdi;

— Ula Remzi, dedi. Sen tilki bile vuramazsın, domuz vurmağa mı kalktın?

— Kalktık ağa, dedi Remzi. Vuramazsak da korkuturuz belki.

Hep gülüştüler. Grup epey kalabalıktı. Bugün böyle rastlamıştı nedense. Eğlence arıyordu millet.

— Ama... dedi birisi. Remzi'ye de tüfek yakışıyor doğrusu. Şu heybete bakın hele.

— He... dedi yanındaki, sanırsın ki onbaşı!

Hep birden gülüştüler. Aliosman ağa;

— Onbaşı da ne ki? dedi. General!

Neşeleniyorlar, söyleşip gülüşüyorlardı. Remzi aldır-

mıyordu hiç birine. Bugün durgundu. Zayıf yüzündeki donukluk hiç geçmiyordu. Sonra söz değişti, çeltikten, sudan konuşmağa başladılar.

— Gayri ot ayıklanmaz, dedi birisi. Çeltik çiçeğe duracak nerdeyse. Bu yıl geç kaldı zati.

— Yok be, diye cevap verdi Kör Mehmet. Ne geci? Bıldır bu sıraları daha ot ayıklıyorduk.

— Yoo... Yanılıyorsun sen, dedi Aliosman ağa. Bıldır bu sıraları suyu bile savmıştık. Aha güz geliyor yeğenim.

— Amma yaptın be emmi? Daha ağustosun içindeyiz, durun bakalım. Öz'lerin üzümü yeni oldu, iki ay yazımız var daha.

— Olsa da... dedi birisi, geç kaldı da ondan. Aha yarın, öbürgün soğumağa başlar havalar...

— Amma yaptınız ha? Daha yaza yeni giriyoruz yahu! Bugün ağustosun yirmi ikisi.

— Yaza yeni mi giriyoruz?

— He ya, ne sandın?

— Yok, devenin pabucu!

— Sen yanlış söyledin onu, diye söze karıştı birisi. Yaza değil, bahara yeni giriyoruz bahara...

Hep birden gülüştüler Mehmed'in üstüne.

— Yahu, diye direndi o da. Geçen sene çeltiğe eylülün yirmisinde girdik. Aha benim cep defterimde tarihi yazılı. Tam bir ay var çeltiğe, bir ay!

— Ohoo... dedi demin konuşan adam. Bir ay sonra kar yağar yahu...

— Hösnüğe bak hösnüğe... Allah mısın ula, tövbe tövbe... Kar yağacağını biliyorsun bir ay sonra?

— O kadar da erken değil canım, dedi birisi.

Eşeğin üstünde Aliosman ağa öksürdü;

— Yahu, diyerek topladı sözü. Ne canınızı sıkıyor-

sunuz. Ne zaman olursa, o zaman gireriz çeltiğe be kuzum... Bu mu derdiniz, anın...

Remzi konuşulanları dinliyemiyordu bile. Omuzundaki tüfeği ile yürüyordu habire. Herkesten geri kalmamağa çalışıyordu. Bu işler onu hiç ilgilemez olmuştu nedense. Birisi;

— Yahu, diye söz çarptı. Siz ne telâş ediyorsunuz birader? Aha bükümüzün ağası. Hem de tüfekli müfekli. O ne zaman derse o zaman gireriz çeltiğimize.

Hep Remzi'ye baktılar.

— Haa... dediler. Biz ağayı unuttuk.

— Sen ne dersin Remzi ağa? diye sordu birisi.

— Ne diyeyim ben, dedi Remzi. Çeltik kaldıracak olanlar düşünsün, bana ne?

— Niye? Asıl sensin bizim bükün çeltikçisi.

— Yok, dedi Remzi. Ben çeltik meltik kaldıramam bu yıl.

— Niye?

Remzi durgundu. Neden sonra cevap verdi;

— Su mu akıyor yirmi gündür tarlama? dedi. Susuz çeltik kalkar mı? Gelin de bir halime bakın, kavruldu hepten.

— Ula Remzi, dedi Aliosman ağa. Fiyaka atma işte. Her yıl böyle dersin, sonra da çeke çeke bitiremezsin.

— Yok valla, dedi Remzi. Bu yıl hepten hava.

Sonra da konuşmadı hiç. Ne dedilerse cevap vermedi. Durgunlaşmış kalmıştı. Ne düşündüğü belli olmuyordu. Derin derin ufluyordu ikide bir. Kavruk yüzü kapkara parlıyordu.

Büke yaklaşmışlardı, herkes kendi tarlasına ayrıldı. Remzi iğde ağacının altına oturdu. Heybeden çıkardığı paçavralarla çifteyi sildi, sildi. Uzun uzun uğraştı. Hiç düşünmeden kendiliğinden yapıyordu bunları. Karısı maşalanın içinden ikide bir doğruluyor, iğdenin altına bakıyor-

du. Remzi hep çifteyle meşguldü. Dolduruyor, uğraşıyordu boyuna. Sonra kalktı iğde ağacının bir budağına astı çifteyi.

— Karı! diye bağırdı. Ben şimdi yukarılara su çoğaltmağa gidiyorum, sen otunu ayıkla.

Halime kadın maşaladan doğruldu.

— Deli misin sen? dedi. Dur birlikte gidelim.

— Yok! dedi Remzi. Kararlı konuşuyordu. Bir anda değişivermişti. Taklaşacak deyyus şimdi gelsin de taklaşsın bakalım, dedi. Yalnız sen çifteye dokanayım deme.

Yürümüştü bile. Kadın arkasından baktı kaldı. Bir anlam veremiyordu kocasının bu haline.

— Ya gene gelirse o katil? diye seslendi.

— Gelsin, dedi Remzi. Arka yukarı gidiyordu.

Halime kadın rahat edemedi. İkide bir doğrulup kısığa yanı bakıyordu. Doğru dürüst bir ot ayıklıyamadı. Katil şimdi geliverecek gibi bir duygu vardı içinde.

Remzi ark boyunca dosdoğru yürüyordu. Yüzünde hiç yılgınlık yoktu. Haydar'ın önünden iki yana bakmadan geçti. Meydan okur gibi bir hali vardı. «Yap şimdi yapacağını» diyordu sanki.

Haydar arkasından yan yan baktı. Çiçek bozuğu yüzüyle kurnaz kurnaz gülümsedi. Ayak parmakları oynuyordu gene. Remzi gözden kaybolunca bir sigara yakıp iğde ağacına yaslandı. Hiç kımıldıyası yoktu, düşünüp kalmıştı öyle. Bugün suya neden karısı ile gitmemişti acaba? Bu itin yürüyüşü ne idi bugün?

— Ulan kime çalım atıyorsun uyuz? diye söylendi. Defterini dürerim senin ha... Meymenetsiz...

Doğrulup kalktı. Kollarını yukarı uzatarak gerindi. Yüzü kıpkırmızı oldu. Sonra arkın kıyısına aşağı yürüdü. «Bugün bir perende daha atalım bakalım, diye düşündü. Fırsat bu fırsat.»

Arkın kıyısına dikilip bükün yukarılarına bakındı.

Remzi'nin dönmesini bekliyordu. Kurnazca bir hazırlık vardı üstünde. Gözlerini küçültmüştü, dudaklarını kımıldatıp duruyordu Oraya oturdu, epeyce bekledi öyle. Sonra birden görüverdi, Remzi arkın kıyısından aşağı çabuk çabuk geliyordu. Hemen geri çekildi, iğde ağacının karaltısına saklanrak kısığa doğru çabuk çabuk yürüdü. Tek ağaç köprüyü geçip, bir karaağacın arkasına saklandı. Kımıldamadan beklemeğe başladı.

Remzi eğilip Haydar'ın geverine baktı. Ağzına kadar açıktı gever. Oralarda kimse yok gibi girdi arka, geverin önüne taş koydu. Kötü kötü soluyordu bir yandan. Sonra çabukça çıkıp arka aşağı yürüdü. Yan yan iğdenin altına baktı Haydar'ı göremeyince yürümesini daha da hızlandırdı. Yoksa gene aşağı mı gitmişti deyyus katil? Yutkundu. Kısığa doğru koştu. Sıkıntıdan sırtının terlediğini duyuyordu. Zayıf yüzü kapkara olmuştu. Köprüyü bir atlayışta geçti. Haydar dikiliverdi karşısına, Remzi hızını alamamıştı, çarpıştılar.

— Aleyküm selâm... dedi Haydar. Nasılsın bakalım?

Ağır konuşuyordu. Elini onun omuzuna koydu. Remzi şaşkındı, kendisini toplayamamıştı hâlâ.

— Bırak! diye soludu. Çek elini!

— Dur yahu, ne oluyorsun? Biz ahbabız seninle.

Kurnaz kurnaz konuşuyordu Haydar, sesi yatkındı.

— Selâm bile vermiyorsun geçerken. Ne oldu ki? Bir şey mi var aramızda?

Remzi ince, zayıf yüzüyle sinirli sinirli bakıyordu, gözleri kanlıydı.

— Bırak diyorum! diye bağırdı sertçe. Dikleşmiş, cılız bedeni kaskatı olmuştu.

— Bağırma Remzi, dedi Haydar. Gel şöyle biraz konuşalım.

— Benim, seninle konuşacak hiç bir şeyim yok, bırak!

— Var Remzi, kızma. Gel şöyle.

Omuzundan tutmuş köprüye doğru asılıyordu. Irmağın hemen kıyısıydı orası. Remzi yan yan baktı. Sonra elinden kurtulmak için bir anda silkindi. Ama Haydar daha çabuk davrandı, Remzi'yi iki eliyle kucaklayıp sıktırdı. Remzi kurtulamıyacağını anlamıştı.

— Bırak beni be! diye çıkıştı.

Haydar kocaman eliyle onun ağzını kapattı hemen. Sözlerinin yarısını ağzında boğdu.

— Sus! diye fısıldadı. Geçmişini dedirme sus... İt oğlu it! Ben bağırıyor muyum, ha?

Omuzundaki küreği alıp arkın içine attı. Sonra üstüne çullanarak oturttu oraya.

— Söyle, dedi. Üste ne istiyorsun?

— .....

— Remzi cevap vermiyordu. Ağzı Haydar'ın avuçları içindeydi. Tuzağa tutulmuş gibi kımıldanamadan bakıyordu. Bir kin parlıyordu gözlerinde.

— Bırak! diye silkindi birden.

Haydar daha çok sıktırdı. Kucağında tutar gibi tutuyordu. Arkasına oturmuş, bir bacağı ile Remzi'nin bacakları üstüne iyice yüklenmişti.

— Söyle... dedi. Gebertirim seni, söyle!

Remzi çırpındı, nefes alamıyordu. Haydar burnunu da sıktırmıştı. Remzi can havliyle başını kurtarıp nefes aldı.

— Bırak yahu! dedi.

Sesi çatal çıkmıştı, bunaltı içindeydi.

— Böyle tarla alınmaz, anladın mı? diye bağırdı.

— Sus! dedi Haydar, bağırma. Üste üç bin verecegim, razı mısın?

— İstersen on bin ver, satılık tarlam yok!

Haydar, Remzi'nin sol böğrüne bir sumsuk attı. Sonra acele ağzını kapattı. Remzi çırpınıyor, nefes almağa ça-

lışıyordu. Yüzü mosmor olmuştu.

Haydar tekrar elini yumruk yaptı;

— Söyle! diye kulağına soludu.

Remzi ağzını açmış boyuna nefes alıp veriyordu.

— Bırak, dedi. Allah var bırak, bırak!

Haydar hemen ağzını kaptmıştı. Üstüne iyice yüklendi. Remzi aşağıdan dayanıyor, kurtulmağa çalışıyordu, ama onun ağır gövdesini kaldıramıyordu bir türlü. Sonra bir fırsat oldu, can acısı içinde Remzi Haydar'ın elini ısırdı. Bir karışıklık oldu aralarında. Remzi ağzını biraz kurtarmıştı.

— Yetişiiin! diye bağırdı. Alçak, katiil!..

Haydar tekrar üstüne atıldı, avucunun içi kanlanmıştı. Hırs içinde soluyordu. Böğrüne vurmağa başladı Remzi'nin. Sonra nasıl olduysa, ikisi birden ayağa kalktılar. Haydar bir türlü bırakmıyordu. Derken birisinin ayağı kaydı, doğruca arkın içine düştüler. Haydar altta gitmişti. Her yanı boylu boyunca çamur olmuştu. Arkın içinde boğuşmağa başladılar. İkisinin de yüzü kan ter içinde kalmıştı. Haydar, Remzi'nin üstüne abandı;

— Söyle... dedi. Üste ne istiyorsun?

— Can kurtaraan! diye bağırdı Remzi. Ama, Haydar çamurlu elini Remzi'nin ağzına kapatmıştı. Sesinin yarısı boğulup kaldı. Haydar yukardan aşağı bastırıyordu. Remzi'nin başı çamurlu sulara batmıştı.

— Bağırma it! dedi. Söyle, üste ne istiyorsun, söyle!

Remzi boğuluyor gibi oldu. Kapalı ağzıyle bir şeyler homurdanıp duruyordu. Sonra ansızın davranıp ağzını Haydar'ın elinden kurtardı. Uğraşırken çamurda tekrar Haydar'ın ayağı kaymıştı. Remzi elinden kurtulup arka aşağı koşmağa başladı.

— Halimeee! diye bağırıyordu bir yandan.

Haydar arkasından yetişmişti. Üstüne atıldı. Tekrar suların içine yıkıldılar. Herbir yerleri çamura batmıştı.

Halime kadın telâşla kısığa doğru koştu. İyice duymuştu Remzi'nin sesini. Yaklaştıkça vurma, boğuşma sesleri duydu, o zaman daha çok koştu. Şaşkındı, telâş içindeydi. Haydar'la Remzi'yi arkın içinde o durumda görünce bir an ne yapacağını bilemeyiverdi Sonra var gücüyle;

— Bırak katiiil! diye bağırmağa başladı. Ne istersin sen bizden alçak katiil! Bırak herifimi... Allahtan korkmaz!.

Bir yandan vurmak için oralardan taş arıyordu. Hırçın, ince sesi vâdiyi doldurmuştu. Durmadan bağırıyordu.

Haydar doğruldu, ne edeceğini şaşırmıştı. O sırada kadının attığı bir taştan sakınmak için yana doğru kaçtı.

— Bırak kız sen de!.. dedi. Yanına gelmiyeyim ha!

Bir yandan kaçıyordu.

— Gelsen ne bok yiyeceksin! diye bağırdı kadın. Alçak katil senii!..

Bulduğu taşları arka arkaya atıyordu. Birisi sırtına gelmişti, Haydar orayı uğuşturdu.

— Kız!.. dedi sertçe. Kızdırma kafamı, orospu!

Remzi arktan çıkmıştı o sırada.

— Orospu senin karın, alçaak! diye bağırdı. Çamurdan eli, yüzü görünmüyordu. Seni avradını ...tiğim seni! diye küfretti. Hırs içinde yerden aldığı koca bir taşı Haydar'ın kafasına attı. Haydar gidiyorken geri döndü. Arktan çıkmıştı. Çiçek bozuğu yüzü hırstan kıpkırmızıydı.

O sırada Halime kadın Haydar'ın önüne atıldı. Bir kapışma oldu aralarında. Arkın hemen kıyısındaydılar. Haydar kadının kolundan tutup bir tekme attı arkasına. Kadın sendeledi, bağıra çağıra arkın içine düştü.

— Oy anam oy!.. diye bağırıyordu orada.

Remzi elindeki taşları arka arkaya Haydar'a fırlattı. Sonra bir anda arkı atlayıp aşağı doğru koşmağa başladı. Haydar kendisinden kaçıyor sanmıştı herhalde, arkasından sövdü;

— Nereye kaçıyorsun it! dedi. Karını bana mı bıraktın, orospu karını!

Kadın arkın içinde habire ağlıyor, bağırıyordu. Haydar dönüp oraya baktı, afalladı bir an. Bulanık sular kan içindeydi. Kadın bacaklarının arasını tutmuş kıvranıyordu.

Haydar kötü kötü soluyarak baktı. Sonra kendi tarlasına doğru yürüdü. Yukarılardan kısıktaki bağırtıları, çağırtıları duyanlar olmuştu. «Ne oluyor?» diye koşarak geliyorlardı.

Remzi o sırada aşağıdan gelip yetişti. Çifteyi doğrultmuştu. Hele karısını kanlı suların içinde öyle kıvranıyor görünce gözü döndü. Kısığa yukarı koştu. Haydar tek ağaç köprüyü yeni geçmişti. Bir ürkeklik vardı üstünde.

— Al katil! diye bağırdı arkadan. Al işte bu tarlam!..

Haydar arkasına yeni dönmüştü.

— Bu da karım!.

— Güm! Güm!

İki kere duman çıktı çifteden. Bu sesler kayalıklarda yankılandı. Aşağı doğru koşup gelenler Haydar'ın tarlasının bitiminde bir an durup baktılar, sonra tekrar, daha hızlı koşmağa başladılar.

Haydar iki eliyle karnını tuttu. Oracığa oturmak istedi. Ama yamaçta ayağı kaydı. İniş doğruca ırmağın içine gidiyordu.

— Ula ula ula!..

Diye bağırdı yukardan gelen birisi. Haydar'ın ırmağın içine yuvarlandığını görmüştü. Koştu arkasından, soyunmadan filân suya atladı.

Remzi çamurlu yüzüyle hâlâ bakıyordu. Sonra elinin tersiyle ağzını sildi. Çifteyi oraya bıraktı, karısını arkın içinden çıkarmağa gitti.

1958 . Turhal

— SON —